T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ – CERRAHPAŞA

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜNCELLENEN ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ABDULHAMİT ORUÇ

DANIŞMAN

Dr. Öğrt. Üyesi İbrahim TURAN

SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL - 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ - CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÜNCELLENEN ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

ABDULHAMİT ORUÇ

DANIŞMAN

Dr. Öğrt. Üyesi İbrahim TURAN

SOSYAL BİLİMLER VE TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI

SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İSTANBUL – 2019

Bu çalışma 10.10.2019 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Prof. Dr. Mehmet AÇIKALIN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi İbrahim TURAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Genç Osman İLHAN
YıldızTeknikÜniversitesi
Eğitim Fakültesi

ÖNSÖZ

Günümüz eğitim anlayışında bireylerin gelişim dönemlerine uygun olarak edinmesi gereken becerilerin kazandırılması yanında bireylerin kazanmış oldukları bu becerilerle birlikte öğrenmeyi öğrenmesi ve kendi hayatına uyarlaması durumu esastır. Eğitimin istenilen amacına ulaşılabilmesi için de çağa uygun, gereksinimlere karşılık veren bir eğitim-öğretim programına ihtiyaç duyulur. Oluşturulacak olan bu program, okullarda aktarılacak bilgi ve davranışların düzenlenmesini ve sistemli bir şekilde aktarılmasını sağlar. Program geliştirme sayesinde uygulanan programın eksik ve zayıf yönleri belirlenmekte olup, programının yeniden düzenlenmesi sağlanmaktadır.

Değişen dünya ile birlikte değişen ihtiyaçlar da eğitim programlarının sürekli güncellenmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebeple çevremizden başlayarak dünyadaki gelişmelerden uzaklaşmadan değişen toplum yapısını ve ihtiyaçları sürekli olarak takip etmek ve değişmekte olan dünyaya yeni eğitim programları ile birlikte ayak uydurmak zorunlu bir hale gelmiştir. Bu zorunluluk sonucunda ülkemizde uygulamaya konan yeni programın değerlendirilmesi amacı ile öğretmenlerin görüşlerine başvurulmuştur.

Bu araştırma, beş ana bölümden oluşmaktadır. "Giriş" bölümünde, araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlarına yer verilmiştir. "Kavramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar" bölümünde yapılan araştırmayla ilgili daha önceki çalışmalara değinilmiştir. "Yöntem" bölümünde araştırmanın amacında kullanılan teknikler ele alınmıştır. "Bulgular" bölümünde öğretmenlerden elde edilen görüşlere yer verilmiştir. "Tartışma, Sonuç ve Öneriler" bölümünde ise bulgular bölümü yorumlanarak, önerilere yer verilmiştir.

Araştırmamın her aşamasında bana destek olan, ilgisini ve samimiyetin hiçbir zaman esirgemeyen, bilgi ve tecrübesiyle her zaman bana yardımcı olan değerli danışmanım Dr. Öğrt. Üyesi İbrahim TURAN başta olmak üzere, yardımlarından ötürü İstanbul Üniversitesinin değerli akademisyenlerine, göstermiş oldukları sabır ve destekten dolayı çalışma arkadaşlarıma, manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme ve bu tezi yazma sürecimdeki en büyük destekçim olan kız arkadaşım Elif AYAS' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Abdulhamit ORUÇ

ÖZET

GÜNCELLENEN ORTAOKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu araştırmanın amacı; 5 – 6 ve 7. sınıf güncellenen Sosyal Bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre yeterlilik düzeyini saptamaktır. Belirlenen çalışma, bu amaç doğrultusunda devlet bünyesinde görev Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile gerçekleştirilmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden alınan görüşlerin programın genel yapısına dair mesleki deneyim yılları ve cinsiyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır.

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden temel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmada evren ve örneklem belirleme işlemi yerine çalışma gurbu oluşturulması uygun bulunmuştur. Bu teknik ile Kartal da görev yapan 99 Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılmış olup, 26 kadın, 19 erkek olmak üzere toplam 45 öğretmenden veri temini yapılabilmiştir.

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış olup, very toplama aracı olarak 10 açık uçlu sorudan oluşan anket ve görüşme formu hazırlanmıştır. Bu sorular biri dilci biri de eğitimci olmak üzere 2 uzman yardımı ile hazırlanmış olup ön çalışma için 2 öğretmen ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda anket formuna son şekli verilmiştir. Araştırma sorularından elde edilen veriler nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve sistematik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Araştırma sonunda; öğretmenlerin genel olarak uygulanan yeni programla ilgili olumlu görüş belirttikleri, kazanımların azaltılmasını olumlu bulduklarını, yeni programı sade, anlaşılır ve daha gerçekçi bulduklarını, programı öğrenci merkezli bulduklarını ve değerlendirme sürecinde bireyin ilgi, tutum ve başarı özelliklerinin dikkate alınmasını olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanında; öğretmenler kendilerinin yeterince bilgilendirilmediklerini, değer ve beceri eğitiminin sağlıklı bir

şekilde yürütebilmesi için sürenin ideal olmadığını, sınıfların kalabalık olduğunu, ders araç gereç ve materyallerinin eksikliğinin uygulamayı olumsuz etkilediğini ve Atatürkçülük ile ilgili kazanımlarda azalma olduğunu belirtmişlerdir. Sonuçlar ışığında çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Programda Sosyal Bilgiler öğretimine ayrılan zamanın tekrar gözden geçirilmesi, velilerin sürece daha fazla aktif katılımı, eksikliklerin belirlendikten sonra gerekli görülen durumlarda güncellemelerin yapılması, benzer çalışmaların farklı boyutlarıyla ele alınması ve programın yeni olmasından dolayı programın eksik yanlarının bir an önce tespit edilmesi amacı ile alana yeni çalışmalar eklenmelidir.

Anahtar kelimeler: Sosyal bilgiler, öğretim programı, öğretmen

ABSTRACT

AN EVALUATION OF THE UPDATED SOCIAL STUDIES CURRICULUM IN SECONDARY EDUCATION ACCORDING TO TEACHER' VIEWS

The aim of this study is to determine the level of competence of the updated Social Studies curriculum based on teachers' opinions. Fort his purpose, the study was conducted with Social Studies teachers working in state schools. It was examined if the opinions received from the Social Studies teachers differed according to the years of the Professional experience the general structure of the program and gender.

Basic research model, one of the qualitative research methods, was used in the study. In the study, it was found appropriate to create study population instead of universe and sample determination process. With this technigue, 99 Social Studies teachers working in Kartal were interviewed and data were collected from 45 teachers incluiding 26 women and 19 men.

Qualitative research method was used in the study and a questionnaire and interview form consisting of 10 open ended questions was prepared as a data collection tool. These questions were prepared with the help of 2 experts, one being a linguist and one being an educator, and 2 teachers were interviewed for the preliminary study. As a result of the interviews, the questionnaire was finalized. The data obtained from the research questions were evaluated with descriptive and systematic analysis method which is one of the qualitative research methods.

At the and of the research; teachers, stated that they have positive opinions about the new program in general, they found the reduction of gains positive, they found the new program simple, understandable and more realistic, they found it student-centered and they found it positive to take into consideration the individual's interest, attitude and success in the evaluation process. Besides; the teachers stated that they were not informed enough, the time was not ideal for carrying out the value and skill education in a healthy way, the classes were crowded, the lack of course materials

and materials had a negative effect on the application and they stated that there was a decrease in gains related to Atatürkism. In the light of the results, various suggestions were made. New studies in the field with the aim of revising the time allocated to social studies education in the program, more active participation of parents in the process, making updates when deemed necessary after the deficiencies are identified, addressing similar studies with different dimensions and identifying the missing aspects of the program as soon as possible. It should be added.

Key words: Social sciences, curriculum, teacher

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……i

ÖZET ……ii

ABSTRACT ……..iv

İÇİNDEKİLER ……vi

TABLOLAR LİSTESİ ……..viii

BÖLÜM I: GİRİŞ ……1

1.1. Problem Durumu ……1

1.2. Amaç / Hipotezler / Problemler ve Alt Problemler ……4

1.3. Önem ……..6

1.4. Sayıltılar (Varsayımlar) ……..7

1.5. Sınırlılıklar ……..8

1.6. Tanımlar…….....8

BÖLÜM II: KAVRAMSAL ÇERÇEVE / ALANYAZIN İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR……10

2.1. Öğretim Programı…… ……10

2.1.1. Öğretim Programı Geliştirmede Uygulanan Sistemler ……...11

2.1.2. Öğretim Programı Geliştirme Sürecine Katkı Sağlayan Paydaşlar …12

2.1.3. Program Geliştirmenin Önemi ……...13

2.1.4. Program Geliştirme Sürecinde Öğretmenin Rolü ……..14

2.2. Sosyal Bilgiler ……..15

2.2.1. Sosyal Bilgiler Dersi Amacı ve Önemi ……..17

2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ……19

2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Yapısı ……...23

2.2.3.1. Öğrenme Alanları ……23

2.2.3.2. Beceriler ……..25

2.2.3.3. Değerler ……25

2.3. 2017 ve Öncesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Çalışmalar ..26

2.3.1. 2005 Yılı Program Çalışmaları……26
2.3.2. 2017 Yılı Program Çalışmaları……28
2.3.3. Alan Dışı Yapılan Benzer Çalışmalar……..32
BÖLÜM III: YÖNTEM ……34
3.1. Araştırmanın Modeli……34
3.2. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu ……...34
3.3. Veri Toplama Araçları ……35
3.4. Verilerin Çözümlenmesi …… 37
BÖLÜM IV: BULGULAR ……...39
5.1. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşleri ……...42
5.2. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşleri……..45
5.3. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eğitim Durumlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri……..48
5.4. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri……...51
5.5. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri……...54
5.6. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri……..57
5.7. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yeni Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri……...60
5.8. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Sorunlara Dair Öğretmen Görüşleri……...62
5.9. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Belirtilen Sorunların Çözümüne İlişkin Öğretmen Görüşleri……...65
5.10. İleriki Yıllarda Hazırlanacak Olan Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Olması Beklenilen Özellikler……..69

BÖLÜM V: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER ……73

5.1. Sonuç ve Tartışma ……...73

5.2.Öneriler ……84

KAYNAKLAR…….85

EKLER…..……..94

ÖZGEÇMİŞ……...97

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2-1: Beceriler ……24

Tablo 2-2: Değerler ……25

Tablo 4-3: Çalışmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Özellikleri ……38

Tablo 4-4: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşleri ……40

Tablo 4-5: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Becerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri ……..43

Tablo 4-6: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Eğitim Durumlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ……..46

Tablo 4-7: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ……...49

Tablo 4-8: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Değerler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ……..52

Tablo 4-9: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Beceriler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri ……...55

Tablo 4-10: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Yeni Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri ……58

Tablo 4-11: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nın Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ……60

Tablo 4-12: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Dair Sorunlar …61

Tablo 4-13: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nda Belirtilen Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri ……63

Tablo 4-14: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Dair Çözüm Önerileri…….64

Tablo 4-15: İleriki Yıllarda Hazırlanacak Olan Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı' nda Olması Beklenen Özellikler …… 67

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Bu bölümde araştırma ile ilgili problem durumu, çalışmanın amacı, araştırma soruları, çalışmanın önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve çalışma ile ilgili tanımlara yer verilecektir.

1.1. Problem Durumu

Günümüz dünyasında bilim ve teknoloji alanındaki baş döndürücü değişmeler toplumları etkilemekte, toplumun bireylerini yaşanan değişimlere uyum sağlayabilecek şekilde yetiştirme zorunluluğunu ve buna bağlı olarak eğitim sistemi ile ilgili öğelerin değişimini gerekli kılmaktadır (Kalaycıoğlu, 2007). Bundan dolayı eğitim sistemi her yeni uygulama sonucuna göre tekrardan güncellenmeli, faydası olan taraflar saklanarak, faydası olamayan taraflar da atılmalıdır. Zamanı geldiğinde tekrar tekrar gözden geçirilmelidir. Çünkü hiçbir işleyişte durağan bir sistem yoktur (Sönmez, 2012).

Hızla küreselleşen ve yerelleşen günümüz dünyasında nitelikli insan gücü kavramı da sürekli değişmektedir. Bu doğrultuda toplumların eğitim anlayışları da değişmektedir. Geçmiş yıllarda yeterli görülen bir öğretim programı hızla gelişen teknoloji ile birlikte önemini yitirebilmekte işlevini kaybetmektedir. Gelişen teknolojiye ayak uydurarak eğitim ve öğretim programlarına yön vermek hükümetlerin en temel görevlerinden bir tanesidir. Buna paralel olarak da eğitim programlarının bireylerin ve toplumların değişen ihtiyaçlarına uygun olarak zaman zaman yeniden elden geçirilmesi gerekmektedir (Demirel, 2004).

Eğitim-öğretim programlarının geliştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalarda toplumun her kesiminden bireylerin görüşlerine başvurulmalıdır. Bu kişi ve kurumlar arasında; farklı ülkelerin müfredat programları, alanda yapılan akademik çalışmalar, sivil toplum kuruluşları ve kurumlardan alınacak raporlar, öğretmen görüşleri ve coğrafi bölgelere göre zümre toplantılarından elde edilecek sonuçlar yer almaktadır. Görüş alınan kişi ve kurumların eğitim dünyasının her kesimine hitap edebiliyor olması o programın işlevselliğini daha da arttıracaktır. Güncellenen yeni programın hazırlanması sürecinde toplumun pek çok kesiminden görüş alınmış olması önemli bir gelişmedir. Özellikle de uygulayıcı olarak öğretmenlerin öğretim programına

katkıları programın verimliliğinin sağlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. O yüzdendir ki ilgili kişi ve kurumlarla birlikte programlar hazırlanırken öğretmen görüşlerine mutlaka başvurulmalıdır.

Öğretim programlarının temel amaçları arasında yer alan analitik düşünme, bilgiye ulaşma ve yorumlama, teknolojik gelişmeleri takip edebilme dışında iyi bir vatandaş olma ve toplumsallaşma gibi önemli işlevleri de bulunmaktadır. Bu gibi bireyi topluma hazırlayan ve toplum içerisinde yaşayabilmeyi öğreten temel becereli sağlayan ders Sosyal Bilgiler dersidir. Sosyal Bilgiler dersi, insanların toplumsal ve tarihsel yaşanmışlıklar elde etmeleri, bu kapsamda deneyim sahibi olmaları için de en uygun ve geniş çaplı içeriğe sahip olan bir derstir. Böylesine geniş bir alana hitap eden ders olan Sosyal Bilgiler, bireylere dünya tarihinin oluşturduğu birikimli bir kültür mozaiği tanıma ve içselleştirme olanağı sağlar (Öztürk ve Otluoğlu, 2002).

Cumhuriyet' in ilanından bu yana ülkemizde eğitim alanında zaman zaman program yenileme ya da güncelleme çalışmaları içerisine girilmiştir. Cumhuriyet tarihimiz boyunca; 1968, 1983, 1990, 1998, 2005, 2009, 2012, 2015 ve son olarak da 2017 yılında Sosyal Bilgiler programlarında değişiklik yapılmıştır. Bu tarihlere baktığımızda geçmişten günümüze yaklaşıldıkça programların daha sık aralıklarla değiştiği gözümüze çarpıyor. Bu durum bizlere değişen ve teknoloji alanında hızla gelişen dünyaya ayak uydurmanın gerekliliğini göstermektedir. Dünyada yaşanan eğitim alanındaki gelişmeler sürekli gelişen ve durağan bir süreç olmayan teknoloji alanındaki gelişmeler sonucu ortaya çıkmaktadır (Bıkmaz, 2006).

Milli Eğitim Bakanlığı programın değişikliğinin sebebini, eğitim-öğretim etkinliği sürecinde yaşanan yeniliklerin ve gelişen teknolojiden kaynaklı ortaya çıkan yeni ihtiyaçların karşılanabilmesi şeklinde ifade etmiştir (TTKB, 2017). Yapılan program çalışmaları incelendiğinde en kapsamlı çalışmanın 2017 programı için yapılmış olduğunu yukarıda belirtmiştik. Bu süreçte toplumun pek çok kesiminden, üniversitelerden ve sivil toplum kuruluşlarından görüşler bir araya getirilmiştir. Yeni program uygulamaya konmadan önce Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ilk kez yapılan bir süreç denenmiştir ve Milli Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz tarafından taslak müfredat kamuoyu görüşlerine sunulmuştur. Bu doğrultuda; öğretmen, öğrenci ve velilerden internet üzerinden görüşler alınmış ve 27 gün süre sonunda toplam 8.850 görüş bildirilmiştir (TTKB, 2017). Burada hem teknoloji hem de veli-öğrenci-

öğretmen üçlüsünün ve diğer sivil toplum kuruluşlarının görüşlerinin kullanılmış olması eğitim dünyasındaki soru işaretlerini bir nebze olsun azaltmıştır. Ancak alınan bu görüşlerden elde edilen sonuçlar kamuoyu ve öğretmenlerle paylaşılmamış olup 360 kişinin katıldığı bir çalıştayda değerlendirildikten sonra Milli Eğitim Bakanının onayına sunulmuştur. Sonuç olarak da görüş alma sürecinden ne derece verim alındığı ve öğretmenlerin uygulamaya yeni geçecek bir program hakkındaki bilgi düzeyleri henüz belli değildir.

Güncellenen öğretim programı, uygulama yönüyle önceki program değişikliklerinden farklılık göstermektedir. Günümüze kadar hazırlanmış olan programlar o sene içerisinde tüm sınıf ve derslerde uygulamaya konmuştur. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 2017 yılında hazırlamış olduğu program öncelikle 1, 5 ve 9. Sınıflarda, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında da tüm sınıflarda uygulanmaya başlanmıştır. Bu durum bizlere yeni öğretim programının uygulamaya geçilmesi sürecinde daha önceki öğretim program uygulamalarından ayıran bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın yanında bugüne kadar ki en geniş katılımlı öğretim programı olması ve değer eğitimine ayrı bir önem vermesi de bu öğretim programını diğerlerinden ayırmaktadır önemli özellikler olarak dikkat çekmektedir. Kılavuz kitapların kaldırılmış olması, müfredat kavramının yeniden kullanılmış olması ve yeni programın daha çok sadeleşme göstermiş olması da diğer farklılıklar arasında gösterilebilir.

Yapılan alanyazın taramasında 2017 programına yönelik az sayıda çalışması dışında henüz pek fazla bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna sebep olarak da programın kademeli olarak uygulanacak olması gösterilebilir. Bu süreç araştırmacıları yapılacak çalışmalardan verim alınabilmesi adına bekleme durumuna yöneltmiştir. Yüksek Öğretim Kurulu tez merkezinde yer alan 'Hazırlanmakta Olan Tezler' kısmında yer alan çalışmaların da henüz erişime açılmamış olması çalışmamızın alanyazı karşılaştırma sürecini zorlaştıracaktır. Alanyazında, genellikle 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'na ilişkin bazı çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde elde edilen verilere ışık tutması ve karşılaştırma yapabilmemiz açısından güncellenen yeni programla ilgili yapılmış olan çalışmalardan elde edilen verileri de araştırmamız da yer verilecektir.

Program geliştirme işlemine başlamadan önce mutlaka ilk iş olarak ihtiyaçların belirlenmesi gerekir. Belirlenecek olan bu ihtiyaçlar programın temelini oluşturacaktır. Daha sonra program içerisinde yer alacak olan öğeler netleştirilerek belli bir çerçeve oluşturulmalıdır. Belirlenen çerçeve içerisinde öğeler arası ilişkiler ayarlandıktan sonra en son aşama olarak değerlendirme kısmına geçilir (Coşkun, 2017). Buradaki değerlendirme aşamasında kasıt programın uygulamaya geçmeden önceki pilot uygulamasıdır.

Tuncel' in (2013) de belirttiği gibi, program geliştirme, bilimsel araştırmalara dayalı ve farklı disiplinlerden yararlanan bir süreç olmalıdır. Burada belirtilen bilimsel araştırmalar geçmiş ve gelecek dengesi kurulabilmesi adına çok önemlidir. Yeni bir program geliştirme çabası, daha önce yapılan bilimsel çalışmaların üzerine inşa edilmek durumundadır (Coşkun, 2017). İyi bir öğretim programı her zaman esnek olabilmeli ve gerekli görülen durumlarda güncellenebilmelidir. Dolayısıyla geliştirilen bu program gelecek yıllarda yapılacak olan çalışmalara temel olmalıdır. Program geliştirme sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer durum ise birbiriyle bağlantısı olan farklı disiplinlerin bir arada ve bütünlük oluşturabilecek şekilde verilebilmesi durumudur. Eğitim programı hazırlanması sürecinde program uygulama aşamasında herhangi bir öğenin aksaması tüm programı etkileyeceğinden dolayı hazırlık süreci birden fazla aşamadan geçirilmelidir (Demirel, 2017). Her ne kadar toplumun ve bireyin tüm ihtiyaçları dikkate alınarak yeni programlar hazırlanıyor olsa da programla ilgili aksayan yönlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu yönlerin ortaya çıkarılmasında en önemli etken bu sürecin uygulayıcısı olan öğretmenlerimizdir.

Bu zamana kadar olduğu gibi günümüzde de uygulanmakta olan yeni öğretim programında ki aksaklıkları öğretmenlerimiz gözünden ortaya çıkarmak maksadı ile bu çalışma işe koşulacaktır. Bu çalışma ile gelecekte hazırlanması muhtemel öğretim programlarına ışık tutulmaya çalışılacak. Böylelikle yapılacak olan çalışma ile ilgili alana katkı sağlanmış olacaktır.

1.2. Amaç / Hipotezler / Problemler ve alt problemler

Bu araştırmanın temel amacı; 5 – 6 ve 7. sınıf güncellenen Sosyal Bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre yeterlilik düzeyini saptamaya çalışmak olacaktır. Öğretim programlarındaki içerik düzenlemelerinin öğrencinin iyi

olma halini ve çocuğun yararını gözetmesi, yapılan düzenlemelerin öğrencilerin gelecek planlarına ya da beklentilerini karşılama gerekliliği felsefesinden yola çıkarak yapılacak araştırma ile programın amaca hizmet derecesi ortaya çıkarılacaktır. Oluşturulan yeni programın uygulama aşamasında yer alan öğretmenlerimiz çalışma süresi boyunca bu amacı gerçekleştirmek adına bizlere yardımcı olacaklardır. Bununla birlikte öğretmenlerin yeni programla ilgili sorulacak sorular dışında görüş ve önerilerinin de alınması da bu çalışmanın hedefleri arasındadır.

Çalışmada odaklanılacak olan ana araştırma sorusu şu şekildedir:

"Güncellenen 5 – 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programına dair öğretmen görüşleri nelerdir"?

Bu problem sorusu çerçevesinde oluşan alt problem soruları ise şunlardır:

1. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının hedeflerine ilişkin görüşleri nelerdir?

2. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının içeriğine ilişkin görüşleri nelerdir?

3. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının eğitim durumlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

4. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının değerlendirme boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

5. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının değerler boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

6. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının beceriler boyutuna ilişkin görüşleri nelerdir?

7. Öğretmenlerin; güncellenen 5 – 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kullanılan yeni tasarıma ilişkin görüşleri nelerdir?

8. Öğretmenlerin; güncellenen 5 - 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına ilişkin görmüş oldukları sorunlar nelerdir?

9. Öğretmenlerin güncellenen 5 - 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında gördükleri sorunlara ilişkin çözüm önerileri nelerdir?

10. Öğretmenlerin bir sonraki Ortaöğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programından beklentileri nelerdir?

1.3. Çalışmanın Önemi

Eğitim faaliyetlerinin en elzem elemanlarından birisi, hiç şüphe yok ki öğretim programlarıdır. Hayatını aktif bir şekilde idame ettirebilmesine imkân verecek beceri ve değerlerin öğrencilerde davranışa dönüşmesinde öğretim programları yol göstermelidir. Bir öğretim programı, hitap ettiği ölçüde, kişinin kısa ve uzun vadede yapması gereken becerileri ve değerleri tahmin edebilmeli, bu beceri ve değerlerin bireylere kazandırılmasının muteber yollarını öğretmenlere sunabilmelidir. Bu açıdan, öğretim programlarının, zamanla ortaya çıkan gereksinimlere veya teknoloji alanındaki yeni oluşumlara göre aktüelleştirilmesi ya da komple yeniden yapılandırılması gerekebilir.

Bu araştırma ile 2017 yılında hazırlanan ve şu an uygulanmakta olan ortaokul Sosyal Bilgiler öğretim programının eksik yönleri saptanarak, ortaya çıkacak sonuçların gelecek yıllardaki hazırlanması muhtemel programlara ışık tutabileceği umulmaktadır. Geçmişte öğretim programlarıyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde programlara yönelik hep bir eksik yanların olduğu ya da dikkate alınmayan bazı unsurların olduğu tespit edilmiştir.

Türk eğitim sistemindeki temel sorun, geçmiş programların işleyişinden elde edilen deneyimlerin yeni oluşturulacak programlar ile birleştirilememesinden kaynaklı öğrenciyi amacına götürecek süreçlerin eğitim sistemimizde içselleştirilememesidir (Demirel, 2012). Buna sebep olarak hükümetlerin ideolojik politikalarını ve hazırlık aşamasında yer alan uzmanların geniş kapsamlı tutulmamış olması ya da katılan uzmanların toplum ihtiyaçlarını iyi analiz edememiş olmaları gösterilebilir. Sonuç olarak karşımıza çıkan güncel öğretim programının yenileme çalışmalarının başlamasında; "Kalkınma planları, 64 ve 65. Hükûmetlerimizin eylem planları, uluslararası ölçekte gerçekleştirilen sınavların sonuçları, farklı ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından hazırlanan raporlar ile gerçekleştirilen bilimsel araştırmalar etkili olmuştur" (TTKB, 2017).

İlgili alanyazın incelendiğinde geçmiş dönemlerde öğretim programlarıyla ilgili çalışmalar yapıldığını eksikliklerin ortaya çıkarıldığını görmekteyiz. 2005 yılında çıkarılan kapsamlı programla ilgili ortaya çıkan sonuçlar bunu örneklendirmektedir: Öğretmenlerin yeni program hakkında yeterince

bilgilendirilmedikleri, genel olarak uygulanan yeni programın uygulama ve değerlendirme kısmında birtakım problemler yaşadıkları, sınıfların kalabalık oluşu, ders araç gereç ve materyallerin eksikliğinin uygulamayı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir (Çetin, 2007). Yine aynı programla ilgili öğretmen görüşleri alınarak yapılan bir çalışmada da benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır: Programın gayesine en uygun bir biçimde işlenebilmesi için Sosyal Bilgiler haftalık ders saati süresinin arttırılması, eğitim kurumlarımızın araç-gereç bakımından eksiklerinin ortadan kaldırılması, sınıflarda ki öğrenci sayısının azaltılması, ölçme değerlendirme işlemlerinin tekrar ele alınması ve gerekli görülen yerlerde güncellemelerin yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (Fettahoğlu, 2011). 2017 yılında çıkarılan yeni programla ilgili az sayıda çalışma dışında özellikle de Sosyal Bilgiler programı ile ilgili henüz detaylı bir çalışma yapılmamıştır. Öğretmen görüşlerinin alınarak değerlendirildiği bir çalışma ortaya koyan (Taş ve Kıroğlu, 2017), bu çalışma kapsamında programın hedef, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme süreçlerine yönelik sorular hazırlamışlardır. Hazırlanan sorular ise yalnızca ilkokul 4. Sınıfı Sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak yapılmıştır. Ayrıca, 2017 Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendiren çalışmalar da yapılabilir (Kıroğlu ve Taş, 2017). Yapılan karşılaştırmalı bir çalışmada ise; 2005 programının 2017 programına temel oluşturduğu sonucu Akşit ve Çoban (2018) tarafından yapılan bir çalışmada ortaya çıkarılmıştır.

Yeterli verimin alınamadığı bir programın toplumun her kesimini etkileyeceği düşünülerek yeni oluşturulan programın da incelenmesi ve gerekli eksiklerin tespit edilebilmesi bizler ve toplumun her kesimi için önemli olacağı düşünülmektedir. Bu amaçla çıkılan yolda Sosyal Bilgiler ortaokul öğretim programı ile ilgili çalışmalarının da henüz yapılmamış olmasından dolayı ilgili alana katkı yapacak olduğu düşünülmektedir.

1.4. Sayıltılar (Varsayımlar)

1. Araştırmada kullanılan yöntem ve veri toplama araçları, araştırmanın problem ve alt problemlerin cevaplanmasına uygundur.
2. Katılımcılar araştırmaya içtenlikle katılıp sorulara samimiyetle cevap vermişleridir.

3. Araştırmada ulaşılan katılımcı sayısı araştırma için gerekli verileri sağlamak açısından yeterlidir.

1.5. Sınırlılıklar

1. Araştırma Sosyal Bilgiler ortaokul programı ile sınırlı olacaktır.
2. Araştırma İstanbul ili Kartal ilçesindeki Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilecek veri ve durumlarla sınırlı olacaktır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: "Sosyal yaşantı içerisinde bireyin kendisini doğru bir şekilde ifade edebilmesine, insanlarla diyalog kurabilmesine ve bu süreci idrak ederek yorumlayabilmesine, vatandaşlık haklarından doğan sorumluklarının neler olduğunu görebilmesine ve geçmişindeki tarihsel olgu ve olayları yorumlayabilmesine imkân oluşturan okul çatısı altında öğretilen bir derstir. Geçmişi irdelediği için tarihi, yeryüzü ve insan arasındaki ilişkiyi ele aldığı için coğrafyayı, toplumsal olgu ve olayları incelediği için sosyolojiyi, tarihteki toplumların ırk ve kökenlerini araştırıp geleceğin şekillenmesinde rol aldığı için antropolojiyi, sosyal yaşantının her aşamasını sorguladığı için felsefe gibi sosyal bilim ve vatandaşlık bilgilerini ele alır" (MEB, 2005).

Öğretim Programı: "Öğrenene, okulda ya da yaşantısı içerisinde kazandırılması amaçlanan bir dersle ilgili öğrenme yaşantıları düzeneğidir" (Demirel, 2005).

Eğitim Programı: Demirel (2007)' e göre eğitim programı aşağıdaki ana başlıklardan oluşmaktadır.

1. Konuların listesi
2. Ders içerikleri
3. Çalışmaların programlanması
4. Öğretim materyalleri listesi
5. Derslerin sıralanması
6. Hedef davranışlar grubu,
7. Okul içinde ve dışında öğretilen her şey.
8. Okul personeli tarafından planlanan her şey

(Varış, 1988) ise eğitim programını, "Bireylere, milli eğitim sisteminin ve eğitim kurumlarının amaçlarını kazandırmaya yönelik eğitim kurumlarında yapılan tüm etkinlikler" olarak tanımlamıştır.

Program Değerlendirme: "Programın değeri üzerinde verilen kararlarda kullanılan verilerin başarılı bir şekilde toplanması ve analiz edilmesidir" (Wood, 2001). "Eğitim sürecinde yer alan kişi, kurum ve öğrencilere geri dönüt verme gayesi ile eğitimde değerlendirme işlemi yapılır. Programda değerlendirme; eğitim programıyla ilgili girdi ve çıktıların bir araya getirilmesini, analizini ve yorumlamasını gerektirir. Değerlendirmenin bütünüyle yapılabilmesi için iki türde verinin toplanması gerekir. Birincisi, programın amaçları, öğrenme çevresi, personeli, yöntemleri, içeriği ve çıktılarının objektif bir bakış açısı ile açıklanması, ikincisi ise bu amaçların, öğrenim ortamının vb. kullanılışlığı ve kalitesi ile ilgili kişisel görüşlerin ve yargıların alınmasıdır"(Demirtaş,2017).

BÖLÜM 2: ALAN YAZIN TARAMASI

2.1. Öğretim Programı

Geçmişten günümüze eğitim ile ilgili çok farklı tanımlamalar yapılmıştır. Bunda değişen günümüz şartları da etkili olmaktadır. Muhtemelen ileriki yıllarda değişen ihtiyaçlara uygun olarak eğitim kavramı ve anlayışında da farklı tanımlamalar yapılmaya başlanacaktır. Modern eğitim anlayışında ise bireyin, yaşantısı boyunca elde etmesi gereken becerilerin bulunduğu fiziksel döneme uygun olarak kazandırılması amaçlanır. Bu kazanımlara eğitim sistemi içerisinde yer verilmektedir. Bir eğitim sürecini oluşturan öğelerin başında da öğretim programı geldiği için yapılan çalışmalar bu doğrultuda yoğunlaşmaktadır (MEB, 2017).

Öğretim kavramı, herhangi bir dersin ilgili öğretim programında tespit edilen esaslar çerçevesinde öğretme süreci için geçerli hazırlıkların yapılarak gerçekleştirilmesi ve bu sürecin etkili ve verimli bir şekilde sürdürülmesi hizmeti olarak ifade edilmektedir (Özçelik, 2010). Öğretim programı da okul veya yaşantımız içerisinde bizlere kazandırılması amaçlanan bir konunun aktarılmasıyla alakalı bütün süreçleri kapsar (Demirel, 2009). Planlı bir süreç olan, öğrenci gelişimi için yapılan ve öğrenme faaliyetinin başlayarak sürdürülmesi olgularını kapsayan öğrenim, öğrenci merkezli, öğrenen-öğretenin karşılıklı olarak etkileşiminden oluşmaktadır (Açıkgöz, 2003). Bu bakımdan öğretim programı süreci önemli ve uzmanlık gerektirecek bir süreçtir. Ancak öğretim ifadesi tanımı da bulunulan çevreye ve şartlara göre de farklılık gösterebilmektedir.

Program kelimesinin kavramı Eski Yunancaya kadar dayanmaktadır. Geçmişte farklı anlamlarda kullanılan program kelimesi günümüzde daha çok ders programı anlamına gelmektedir (Demirel, 1999). Geçmiş dönemlerde program kelimesinin yerine zaman zaman müfredat ifadesinin kullanıldığı da görülmüştür. 1930 yılına kadar kullanılmış olan müfredat kelimesi bu programla beraber tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Aslında iki kelime arasında çok fark olmamasına rağmen program ifadesi daha geniş bir çerçeve üzerine oturtulmaktadır ve akademik çevrelerde daha çok tercih edilmektedir. Günümüzde ki anlayışta eğitim sistemi

üzerine inşa edilen gelişmeler hazırlanan öğretim programları sayesinde uygulanmaya konmaktadır.

Bir öğretim programı birey ve toplumun ihtiyaçlarına karşılık verememeye başlamışsa eğer o program acilen gözden geçirilmelidir. En kapsamlı ifade ile program geliştirme kavramı, eğitim programlarının planlanması, planlanan bu eğitimin uygulanması, uygulanmasının ardından değerlendirilme ve bu değerlendirmenin sonucunda elde edilen bulgular ışığında planlanan eğitim programının yeniden gözden geçirilmesi olarak tanımlanabilir (Erden, 1993). Program geliştirme süreci bu tanımdan da anlaşılacağı üzere sürekli gözden geçirme ve güncelleme süreçlerinden oluşmaktadır. Bunun da en temel sebebi günümüz dünyasının gelişen teknoloji ile birlikte sürekli bir yenilik içerisinde olmasıdır. Geçmişten günümüze değişen toplum düzenleri, örf, adet, kültür ve yeni keşifler ülkelerin eğitim sistemine de etki ettiği için programlar gerekli görülen yıllarda güncellenmiştir. Son yıllarda ise bilim adamları sayesinde teknolojik gelişmeler hız kazandığı için programlar da sıklıkla gözden geçirilmeye başlanmıştır. Bu durum program geliştirme paydaşlarının görev sorumluluklarını da fazlalaştırmaktadır.

2.1.1. Öğretim Programı Geliştirmede Uygulanan Sistemler

Program geliştirme tarihine baktığımızda program geliştirme uzmanlarının tematik, beceri-temelli, büyük fikirlere, anahtar kavramlara ve genellemelere dayalı problem temelli pek çok çeşitli öğretim programı çeşitlerinden söz ettiğini görmekteyiz. Hepsinin ortak özelliği olarak ise, programların dönemin ihtiyaçlarına cevap verdiği kadar, ileriye dönük açılımlara esneklik sağlayabilecek durumda olmalarıdır (Ulusoy, 2014).

Türkiye' de program geliştirme işlemleri esnasında programın dayandığı bir sistem her zaman mevcut olmuştur. Bu model günümüze kadar yaygın olarak kullanılmış olan ve içerisinde amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme aşamaları barındıran Taba-Tyler modelidir. Yeni programda bu kavramdan uzaklaşılarak daha çok amaç ve konu sıralamasına yer verilmektedir. Yeni öğretim programının hangi modele dayandığı tam olarak belli değildir. Bundan dolayı bilimsel çalışmalarda elde edilen verilerin değerlendirilmesi karışık ve zorlayıcı olabilir. (Coşkun, 2017). Dolayısıyla alana katkı yapması amacı ile çalışma yapacak

olan araştırmacıların geçmişi ve günümüzü iyi bir şekilde analiz etmeleri gerekmektedir.

2.1.2. Öğretim Programı Geliştirme Sürecine Katkı Sağlayan Paydaşlar

Program geliştirme süreci çok kapsamlı bir süreç olduğu için tüm kurumlar ve şahıslarla iletişim içerisinde olunması gerekir. Programın uygulanma aşamasında ortaya çıkabilecek aksaklıkları en aza indirmek amacı ile önceki programlar detaylı bir şekilde incelenmeli ve ortaya çıkan sonuçlar iyi bir analiz süzgecinden geçirilmelidir. Uygulamaya konması muhtemel bir program hakkında verilebilecek kesin hükümler ancak programın uygulama aşmasını geçtikten sonra öğrencilerdeki etkilerine bakılarak verilebilir (Küçüktepe, 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı, geçmiş yıllardaki programların hazırlık aşamasından farklı olarak, yeni programda çok farklı kesimlerden kişilerin ve kurumların görüşlerini almayı amaç edindiklerini ifade etti. Bu durum bize yeni programda yapılacak değişikliklerin geniş bir alana yayılacağının sinyalini vermektedir. Bu sebeptendir ki yeni programın hazırlık aşamasında fikir alınması açısından en geniş katılımlı program özelliği göstermektedir. Bu programın geliştirme sürecinde farklı ülkelerin uyguladıkları programlar, bölge zümre toplantıları, akademik çalışmalar, anayasa, kalkınma planları, sivil toplum kuruluşlarının raporları, siyasi parti programları, üniversitelerde görev yapan akademisyen ve uzman görüşlerinin yanında, öğrenci, veli ve öğretmen görüşlerine yer verilmiştir. Programa katkı sağlayan paydaşların bu kadar geniş bir kesime hitap ediyor olması program geliştirme süreçleri açısından gayet olumlu bulunmuştur.

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2017-2018 eğitim öğretim yılı boyunca öğretmenlerin kendi zümrelerine dair programları incelemeleri ve uygulamaya dönük dokümanlar ortaya çıkarmaları için çeşitli atölyeler yapılacağı ve öğretmenlerden gelen dönütler ışığında program geliştirme sürecinin devam edeceği açıklandı (TTKB, 2017). Bu sürecin sadece o yıla özgü kalmaması, her eğitim öğretim yılı sonunda geliştirilecek bir ölçme-değerlendirme sistemi ile programın iyi ve kötü yanlarının belirlenebilmesi için de gerekli çalışmaların yapılması gerekir.

2.1.3. Program Geliştirmenin Önemi

Program geliştirme dinamik bir süreçtir. Çağın gereklerine göre program sürekli yenilenir ve o programda ekleme çıkarma işlemi yapılır. İhtiyaçların sürekli değişmesi ve yeni ihtiyaçların ortaya çıkması program geliştirmeyi doğurmuştur. Eğitim programlarının düzenli bir şekilde aktarılması ve yaşanan problemlerin farkına varılması açısından program geliştirme önemlidir. Bunun için başta MEB olmak üzere, üniversiteler, meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları gibi eğitim paydaşlarının eğitimi bir taraf olma konusu olarak görmek yerine ortak bir başarı alanı olarak görebilmesi önemlidir.

Program geliştirme, yeni tekniklerin öğrenilmesinde ve eğitim programları kapsamında aktarılacak bilgilerin sunulmasın da farklı yöntem ve tekniklerin kullanılmasını sağlamaktadır. Program geliştirme, eğitim programını oluşturan ögeler arasındaki ilişkileri düzenler ve sistematik hale getirir. Eğitim ögeleri zaman ve şartlara göre değişmektedir. Çünkü eğitim amaçlarından biri de toplumun ihtiyaçlarına cevap vermektir.

Program geliştirme faaliyetleri en başından en sonuna kadar sürekli bir devamlılık göstermektedir. Bir eğitim programının belirli periyotlarla elden geçirilmesi öğrencilerin değişen ihtiyaçları ve dünyadaki gelişmelerden geri kalınmaması adına önem arz etmektedir (Kalafatcı, 2017). Bu değişiklikler içerisinde en önemlisi bireyin ihtiyaçlarıdır. Program geliştirme sürecinin en temel öğelerinden bir tanesi de iyi bir ihtiyaç analizi yapabilmektir. İhtiyaç; çıkılacak bir tatilde tatile çıkmadan önce hazırlanan sırt çantasının eksiklik var mı diye kontrol edilmesidir. Program geliştirme faaliyetlerinin ilk basamağı da bu eksiklikleri belirleme ile başlar. İhtiyaçlar doğru saptanamazsa eğer geliştirilen programlar ihtiyaçlara cevap veremez ve işlevsel olamazlar (Küçüktepe, 2013).

Tüm aşamalardan sonra hangi alanda olursa olsun program ile ilgili mutlaka belirlenen bir kurumda pilot çalışma yapılmalıdır. Bu çalışma sonucunda elde edilen verilere göre eğitim yeniden gözden geçirilmeli ortaya çıkan başarısızlıklar iyi analiz edilmeli ve düzeltilmeler yapıldıktan sonra uygulanmaya konmalıdır. Ortaya çıkacak başarısızlıkların her zaman öğrenciden kaynaklı olmayacağı; uygulanan programın yetersizliği ya da çevresel faktörlere dikkat edilmemesi gibi durumların da neden olabileceği bilinmeli ve program geliştirmede bu hususlara özellikle dikkat

edilmelidir. Çünkü değişimi ve gelişimi yaşatıp uygulayabilmek eğitim programlarında bir zorunluluktur. Bu değişim ve gelişime çocuklarımızın ayak uydurabilmeleri onlara verilecek öğrenme becerisi ile mümkün olacaktır. Son zamanlarda yapılan programların önemi öğrenciye verilen değerle doğru orantılı olarak artmaktadır.

2.1.4. Program Geliştirme Sürecinde Öğretmenin Rolü

Öğretim faaliyeti sürecinin en önemli öğeleri olarak; öğretmen, program ve öğrenen bireyler olan öğrencileri gösterebiliriz. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin ne denli başarılı olacağı bu üç öğenin uyumuna bağlıdır. Bu üç değişkenin en önemli ayağını oluşturan öğretmenlerin öğrencilere öğretim programını aktarma hususunda sahip olduğu kişisel becerileri, öğretim programının başarılı olma düzeyi üzerine doğrudan etki etmektedir. Bu durum bir öğretim programının öğretmenlere yüklediği görevin ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

Yeni bir program hazırlama girişimlerine başlamadan önce öğretmenlerin mutlak suretle fikirleri alınmalı hatta ve hatta tüm hazırlama evresinde tüm sürece dahil edilmelidir. Programın en temel uygulayıcıları olan öğretmenlerin bu süreçte yer almalarının faydalarını Oliver (1965) şöyle ifade etmektedir:

1. Uygulama sürecinin en temel taşı olan öğretmenlerden çok rahat bir şekilde programın aksayan ve iyi yanlarıyla ilgili dönütler alınabilir.

2. Program öğrencinin isteklerine ve beklentilerine karşılık verebiliyorsa eğer öğretmen bu istek ve beklentileri yakınlaştırıcı bir misyona sahiptir.

3. Bireysel farklılıklarında dikkate alınarak her öğrenciye uygun hedefler belirlenmesinde öğretmene düşen sorumluluk büyüktür.

4. Yaşanılan çevrenin ihtiyaçların değişmesinde önemli bir etken olacağı için öğretmenin o bölge ihtiyaçlarını da dikkate alarak öğrenciyi o bölgenin şartlarına uygun bir şekilde geliştirir.

Burada söz konusu öğretmenlerimizin eğitim öğretim faaliyetleri içerisinde; ihtiyaçların belirlenmesi, programın hazırlığı ve programın uygulanması aşamalarına aktif katılımının önemini belirtilmektedir. Ayrıca öğretmene program içerisinde

sınıfın şartlarına göre esneklik yapabilme fırsatı verilmelidir. Çünkü programda aksayan yönleri en iyi görebilecek kişi öğretmenlerdir. Kısacası, öğretmenlerin bilgi ve tecrübeleri program geliştirme için her aşamada önemlidir.

Dünyaya geldiğimizden itibaren bir öğretme-öğrenme döngüsü içerisine gireriz. Bu döngü hayat boyu ölene kadar devam etmektedir. Her kurum içerisinde veya doğa da bu faaliyetleri görmek mümkündür. Bu bakımdan öğretmenlik mesleği kutsal sayılmaktadır. Öğretmen en basit tanımıyla, öğretme ve öğrenme sürecine rehberlik eden kişi olarak tanımlanır. Öğretme işlevinin yerine getirilebilmesi için öğretmenlerimizin dünyada ve ülkemizde ortaya çıkan tüm gelişmeleri iyi takip edebilmeleri ve hayata uygulamaları gerekmektedir. Günümüz toplumlarında artık öğretmene yüklenen görev bilgiyi verenden ziyade bilgiyi öğrenmeyi öğretene dönüşmüştür. Bu yüzdendir ki öğrenme durumunun gerçekleşebilmesi için öğretme işlevinin öğretmen tarafından sorunsuz bir şekilde yerine getirilmesi gerekir.

Sonuç olarak baktığımızda, 21. yüzyıl dünyasında öğretmen yetiştiren kurumlara ve öğretmene büyük görevler düşmektedir. Eğitim fakültelerinden mezun olan öğretmenlerimizin dünya görüşüne sahip, çözüm odaklı ve birikimli bir şekilde göreve başlaması gerekmektedir. Eğitim fakülteleri programlarını buna göre ayarlamalı ve ileriki yıllarında program geliştirme süreçlerinin tamamında öğretmenlerimize yer verilmelidir. Çünkü öğretmenlerimiz bir toplumun şekillenmesinde ve var olmasında önemli olan eğitim-öğretim faaliyetlerinin en temel öğesidir.

2.2. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgilerin ilgilendiği alan insanların yaşantıları ve yaşadıkları çevredir. Kendimizden başlayarak çevremizdeki diğer insanları da daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Sosyal Bilgilerin diğer dersler gibi tanımını yapmak oldukça zordur çünkü içerisinde çok farklı disiplinleri bir bütünlük içerisinde barındıran bir derstir (Öztürk, 2003).

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, hukuk, felsefe, antropoloji, eğitim sosyoloji, psikoloji ve diğer alanlardan oluşan disiplinler arası bir disiplindir. Toplumu ilgilendiren tüm konular bu dersin ilgi alanına girdiği için ders disiplinler arası

oluşturulmuştur. Bütünü parçalar halinde görmek parçaları bir bütün içerisinde görmekten daha zordur. Çocuklarında gelişim evreleri göz önünde bulundurulduğunda öğrenme yaşantılarından hareketle bütünlük ilkesi öğrenme kabiliyetlerine daha uygundur. Bu nedenle çocuklara verilmesi gereken olgular Sosyal Bilgiler dersi adı altında bir bütünlük içerisinde verilir (Sönmez,1999).

Sosyal Bilgilerin tam olarak ne zaman ve nerede başladığı bilinmemektedir. Ancak insanlığın ilk ortaya çıktığı andan itibaren Sosyal Bilgiler isim olarak olmasa da kendisini ortaya çıkarmaktadır. Dünya üzerindeki ilk insanlar çevresiyle sürekli bir mücadele içerisinde olmuştur. Burada hem doğanın hem de içerisinde yaşadığı toplumun bazı kurallarını öğrenmek zorunda kalmıştır. Bu durum da bize konusu toplum olan Sosyal Bilgilerin insanlık tarihi kadar eski olduğu tezini ileri sürdürmektedir.

Türk tarihi açısından Sosyal Bilgileri genel olarak ele alındığında, İslamiyet öncesine kadar götürülebiliriz. İslamiyet öncesinde var olan töre geleneği toplumsal yaşamın devamı için oldukça önem taşımaktaydı. Toplumsallaşabilmek adına bu geleneğin öğrenilmesi gerekmekteydi (Akyüz, 2005). Kavram olarak "Sosyal Bilgiler" siyasi bir eğitimci olan Thomas Jesse Jones tarafından 1905 yılında ortaya atılmıştır (Johnson, 2000). Sosyal Bilgilerin Amerika Birleşik Devletleri' nde bir ders alanı olarak gelişmeye başlaması 19. yy sonları ile 20. yy başlarına dayanmaktadır (Açıkalın, 2017).

Türkiye de ise Sosyal Bilgiler gerek ders saatleri gerek de içeriği bakımından günümüze kadar çok fazla değişikliğe uğramıştır. Sosyal Bilgiler bir ders olarak ilk defa 1968 öğretim programıyla karşımıza çıkmış olsa da geçmiş yıllarda Sosyal Bilgiler içeriğine yakın derslerin programlarda yer aldığı bilinmektedir. Hatta bir ara Milli Eğitim Bakanlığı almış olduğu bir kararla Sosyal Bilgiler dersini ayırarak üç farklı ders ortaya çıkarmıştır. Sosyal Bilgiler, uzun yıllar okullarımız için bir ders ismi olamamıştır. Uzun yıllar ilkokullarımızda tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi dersleri bir ders olarak görülmüş ve öğrenci karnelerine, ayrı ayrı okutulan bu üç ders için bir not verilmiştir (Ambarlı, 2010). 1968 yılında ise bu üç ders yeniden birleştirilerek müfredata Sosyal Bilgiler dersi eklenmiştir. 1990 yılında ise sadece küçük düzenlemeler yapılmıştır (Akpınar ve Kaymakcı, 2012). O sene yapılan bu düzenlemeler elle tutulur cinsten olmamıştır. Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili esas

değişiklikler 1998 yılında yapılmıştır. İlkokul programlarında tekrar birleşmeye gidilerek, tüm dersler Sosyal Bilgiler dersi adı altında yeniden birleştirilmiştir. Ve o sene dersin 4. sınıftan itibaren 7. sınıfa kadar okutulması kararı alınmıştır. 8. sınıfta ise günümüzde de halen geçerliliğini koruyan "T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersi müfredata dahil edilmiştir. Böylelikle Sosyal Bilgiler dersi günümüzde ki şekline neredeyse kavuşmuştur. Şu an Sosyal Bilgiler dersi 4. sınıf hariç diğer sınıflarda bu şekliyle programda yer almaktadır.

2.2.1. Sosyal Bilgiler Dersi Amacı ve Önemi

Sosyal Bilgiler ilk olarak iyi bir birey büyütmeye dayalı misyonu ve vizyonuyla vatanımızın ve insanlığımızın geleceğine bir mevduattır. İçerisinde bulunan konular bütününde kavram, değer ve becerilerin öğrenciler tarafından içselleştirilmesiyle onların maddi ve manevi olaylarda bilgi sahibi olmasını sağlayarak ülkesi ve insanlık adına teminat oluşturur. Bu bağlamda temel dersler olan matematik, Türkçe, fen bilgisi gibi derslerin yanında Sosyal Bilgiler dersinin de aslında ne denli öneme sahip olduğu gün yüzüne çıkmaktadır. Öyle ki Sosyal Bilgiler alanına Atatürk' de büyük önem vermiş ve alanda kürsüler oluşturmuştur.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler özünde başarılı ve aktif bir birey profili oluşturmayı gaye edinmektedir (Barth ve Demirtaş, 1997). Bu yönden ele alındığında Sosyal Bilgiler; demokratik vatandaşlık eğitimi sürecinde dört temel becerinin geliştirilmesini amaçlar. Bu becerilerle birlikte hem bireyin toplumsallaşması hem de demokratik toplumun şekillenmesinin sağlanması da amaçlanır. Bu beceriler; bilgi, vatandaşlık ve kişisel karar alabilme becerisi; tutum, değer ve değerlendirme ile sosyal katılım becerileri olarak sıralanabilir (Michaelis ve Garcia, 1996).

Sosyal Bilgiler bütün bir pastanın bir dilimi olarak düşünülürse eğer bu bir dilim bireyin fiziksel ve duyusal gelişimi açısından çok önemlidir. Bireylerin manevi yönlerini geliştirmesi açısından gerekli bir derstir. Dersin önemi de bu değerlerden gelmektedir. Yaşanılan yer ve evrenle ilgili bize bilgi sunumu yanında, vatandaş olmanın sorumluluğunu da gösterir. Vatandaşlık bilinci ile yaşamımızı sürdürebilmeyi ve hak arayışlarımızı yasal yollarla halletmemiz gerektiğini gösterir. Gelecek nesiller adına yaşadığımız çevremize ve dünyamıza özen göstermeliyiz.

Çevremizdekiler ile diyalog içerisinde olmamız çok önemlidir. Yardımlaşma ve dayanışma insan olabilmenin ilk önceliklerindendir.

Sosyal Bilgiler temelinde değer öğretimini esas almaktadır. Sebebi ise tarihsel bir yelpaze içerisinde, değişik kültürleri ve hayat hikayelerini bizlere göstermesi bakımından değerler için önem teşkil etmektedir. Bu dersin çok disiplinli bir felsefi anlayışa sahip olması da değer öğretimi açısından zenginlik sayılabilir (Kan, 2010). Sosyal Bilgiler dersinin bu değerleri ve becerileri bizlere öğretebilmesi açısından diğer temel derslerle birlikte ne denli önemli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Maddeler halinde Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarından bahsedecek olursak eğer genel olarak toplum bilinci, Türk tarihi, dünyadaki gelişmeler ve bilim teknoloji ile alakalı maddeler ortaya çıkmaktadır:

1. Sosyal Bilgiler dersi bireye birey olması için gerekli olan norm ve sorumluluk bilincini kazandırır.
2. Türk halkına ve askerimize olan bağlılık duygusunu pekiştirir.
3. Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün yolunda gidebilmeyi Atatürkçülüğün önemini anlatır.
4. Devletimizin sahip olduğu temel değerlerle ilgili hedefler sunar.
5. Geçmişini bilmeyen toplumlar yok olmaya mahkumdur ilkesinde hareketle Türk tarihi ile ilgili bilgiler verir.
6. Küreselleşen dünya düzeninde ülkemiz yanı sıra diğer toplumlar hakkında da bilgi sahibi olmamızı sağlar.
7. Demokrasi ilkeleri çerçevesinde, o çerçeve içerisinden çıkmadan saygılı bireyler yetiştirmeyi amaç edinir.
8. Diğer insanlarla birlikte yaşama zorunluluğu ve gerekliliğinden dolayı toplum içerisinde kabul görebilmek adına bizlere beraber yaşamanız gerekliliği olan değerler hakkında yok gösterir.
9. En başta kendine saygı ilkesinden hareketle önemli bir değer olan empati kurabilme duygusunu geliştirir.

10. Sürekli gelişen bilim sonucu ortaya çıkan daha çağdaş ve modern yaşama adapte olunabilmesi için ilkeler belirler ve bu ilkeler doğrultusunda bilimi geliştirip daha da ileri götürme adına bizlere yol gösterir.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden bir tanesi de toplumla birlikte yaşama ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç doğrultusunda birey kendi yaşantısına yön verirken aynı zamanda toplumda yer edinebilmenin gereklilikleri olan toplumsal kuralları da öğrenir. Bu kurallar insanın bir toplulukla beraber yaşayabilmesine, topluluktan dışlanmamasına olanak sağlar. Kısacası hayatın içerisinde yer alan tüm toplumsal öğeler Sosyal Bilgiler alanı içerisinde yer almaktadır. Bu yüzden Sosyal Bilgiler öğretimi toplum ve toplumsal yaşam için önemli bir programdır.

Cumhuriyetten günümüze ilköğretimde aralarda taslak niteliğinde olanların dışında 1926, 1936, 1948, 1968 ve 2005 olmak üzere belli başlı beş program uygulamaya konmuştur. Bunların dışında 1990 ve 1998 yıllarında yapılan düzenlemelerden de bahsedilecektir. 1926 yılı İlk Mektep müfredat programında, J. Dewey' in üzerinde durmuş olduğu bazı kavramlara yer verilmiştir. Programın uygulamaya konmasından önce bazı okullarda pilot çalışması yapılmış olup, 1927 yılında uygulanmaya koyulmuştur. Programda dikkat çeken bir kavram olan toplu tedris yani toplu öğretimin öğretmenlere anlatılabilmesi için Bakanlık tarafından bazı kurs programları düzenlenmiştir (Cicioğlu, 1985).

1926 yılı programı 1936 yılında tekrar gözden geçirilmiş ve yeni programda eskiye göre daha kapsamlı ifadelerle açıklamalarda bulunulmuştur. Bu programda dönemin partisi olan Cumhuriyet Halk Partisinin 6 ilkesi eğitim anlayışını oluşturmuştur. Program içerisinde yer alan her dersin özel ve genel amaçları bu ilkeleri öğrenmeye yönelik hazırlanmıştır (Tazebay, 2000).

1948 yılı programı ise 20 yıl süreyle uygulanmış olmasıyla Cumhuriyet tarihimizin en uzun süre yürürlükte kalan eğitim programı özelliğini taşımaktadır (Cicioğlu, 1985). 1948 programında bir önceki programın aksine biraz daha ileri gidilerek açıklamalar kısmına daha fazla yer verilmiştir. Programın eğitimin felsefesi

de; birey, toplum ve ekonomik hayat başlıkları altında toplanmıştır. Görüldüğü üzere ülkelerin içerisinde bulunduğu şartlar, ülkelerin eğitim sistemlerine yansımaktadır.

1968 yılından sonra uygulamaya konan programlar daha geniş kapsamlı olduğu için bu programlara daha fazla yer verilecektir. 1968 yılı içerisinde Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinin bir çatı altında toplanmasıyla karşımıza çıkmıştır. "Geliştirilmiş İlkokul Program Taslağı, Değerlendirme Semineri çalışmalarından sonra birtakım değişiklikleriyle 1968 Mayıs ayında Talim Terbiye Kuruluna sunulmuş ve Talim Terbiye Kurulunun 1 Temmuz- 1968 gün ve 171 sayılı kararı ile 1968 İlkokul Programı kabul edilmiştir" (Tekışık, 1969). Bu programların temel felsefesini ilerlemecilik oluşturmaktadır. "1968 programında derslerin amaçlarının davranışlara dönüştürülebilmesi için aşağıdaki şu esaslar programda belirtilmiştir. Bu esaslar;

1. Yakın Çevre
2. Öğretimde Toplumsallaştırma
3. Konular ve Üniteler başlığı altında toplanmıştır" (Cicicoğlu, 1985).

Yapılan incelemeler sonucunda Sosyal Bilgiler dersinin haftalık 3 saat olarak müfredata alındığı görülmektedir. Ancak eski programlarda haftalık ders saati fazla olan Sosyal Bilgiler dersi için bu gelişime günümüze kadar olumsuzlukları beraberinde getirmiştir (Ambarlı, 2010). 1968 programına bakıldığında bu olumsuzluklara rağmen ilkokul programı üzerinde fazlaca durulmuş önemi her fırsatta dile getirilmeye çalışılmıştır. O yüzden Sosyal Bilgiler de dahil okullarda okutulan her ders milli ve manevi değerlere ulaşmada bir araç olarak görülmekteydi. Bu aracın şoförleri de tabi ki öğretmenler olmalıdır. Öğretmenlerimiz, geleceğimizin teminatı olan çocuklarımıza kendi sorumluluklarının yanında, Türk milli değerlerini ve haklarını gözetmesinin yollarını göstermektedir (MEB İlkokul Programı, 1968).

"1990 ilköğretim programı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı'nın 30. 5. 1990 tarih ve 62 sayılı kararı ile kabul edilmiş; 25.06.1990 tarih ve 2315 sayılı Tebliğler Dergisinde yayınlanmıştır" (Ambarlı, 2010). Yeni programın hazırlık aşamasında öneri olarak 1983 yılı program tipinin örnek alınması fikrine bazı çevrelerce karşı çıkılarak programın özgün olması gerekliliği üzerinde durulmuş ve uzmanlara bu alanda özgürlükçü bir ortam hazırlanmaya çalışılmıştır. Hazırlık aşamasında ortaya çıkan bu fikir ayrılıkları da bizlere göstermektedir ki Türkiye' de eğitim alanında

fikir birliği sağlanamamıştır. Bu uygulamaya konan programların kısa süre sonra yeni bir model arayışlarına girilerek var olan sistemin lağvedilmesine ortam oluşturmaktadır. 1990 yılı Sosyal Bilgiler programında yer alan konulara bakıldığında, tarihle ilgili konulara ağırlık verildiği ancak bunun yanında coğrafya konularında ise tam tersi azalma olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu durum tarih konularında çok fazla yüzeysel bilgi olmasından ötürü bu yaştaki çocukların soyut bilgiye gereğinden fazla maruz bırakıldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Ambarlı, 2010).

1998 yılında başlayan ilköğretim programlarındaki değişim süreçlerini ilerleyen yıllarda da görmekteyiz. Bu yıllar içerisinde programlarımızda, Avrupa' da uygulanmakta olan programların etkileri fazlaca ortaya çıkmaya başlamıştır. Diğer ülkelerin uygulamış oldukları programlar sebep gösterilerek ilkokul programlarında değişiklikler yapılmıştır. Bu gelişmeler ışığında eğitim projeleri hayata geçirilmeye başlanmış olup bu durum Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ki değişimleri de beraberinde getirmiştir. "Sosyal Bilgiler 1998 Öğretim Programı; ilköğretim okullarının 4, 5, 6 ve 7. sınıflarında Tebliğler Dergisinde 2487 sayılı ile haftada üçer ders saati olmak üzere toplam 108 saatlik bir süre ile 1998 yılında yürürlüğe konulmuştur" (Aydoğan, 2008; Pınarbaşı, 2007).

1998 Sosyal Bilgiler Programı davranışçı bir nitelik sergilerken 2005 Öğretim Programı yapılandırmacı bir anlayışla oluşturulmuştur. Dolayısıyla da kazanımlar program içerisinde bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır. Bu program 2004-2005 yılında deneme amaçlı bazı okullarda hayata geçirilmiş olup elde edilen veriler sonucunda 2005-2006 yılında birtakım değişiklikler yapıldıktan sonra ülkemizdeki bütün ilköğretim okullarının 4 ve 5. sınıflarında uygulanmaya başlamıştır. "Bu programın 4 ve 5. sınıfı TTKB'nin 08.08.2005 tarih ve 293 sayılı kararı ile kabul edilmiş Ağustos 2005 tarih ve 2575 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. 6. ve 7. sınıfı ise; TTKB'nin 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile kabul edilmiş Ağustos 2005 tarih ve 2575 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır" (MEB, 2005). Programın temel yaklaşımı ise; bilgiyi üretmek ve üretilen bilgiyi en iyi şekilde kullanmaktır (Demir, 2015).

2017 yılının Ocak ayında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan taslak program 18 Temmuz 2017 tarihinde yayımlanmıştır. İlk etapta kademeli olarak uygulanmaya başlanan program 2018 yılından itibaren tüm kademelerde

uygulanmaya başlamıştır. Burada ağırlıklı olarak 2005 ve 2017 öğretim programlarına karşılaştırmalı olarak yer verilecektir. Bir önceki yıllardan farklı olarak 2005 öğretim programında kazanım ifadesi, eski programda yer alan amaç ve konu kavramlarının karşılığı olarak değerlendirilmiştir. Burada 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programını karşılaştırarak bilgi vermemiz iki program arasındaki fark ve benzerlikleri daha iyi ortaya koyacaktır.

2005 ve 2017 programlarına baktığımızda 2017 yılında nispeten sadeleşmelerin yapıldığını görmekteyiz. 2005 programına oranla kazanım sayılarında ve öğrenme alanlarında azalma olduğunu görmekteyiz. 2017 programında 2005 programından değişik olarak "Etkin Vatandaşlık" başlığıyla yeni bir öğrenme alanı eklenmiştir. 2017 programında ünite, değer ve beceri sayılarında da azalma meydana gelmiştir. 2017 programında "Yaratıcı Düşünme" ve "Bilgi Teknolojilerini Kullanma" becerileri kaldırılarak programa 9 yeni beceri eklenmiştir. Bir başka farklılık ise etkinlikler kısmında ortaya çıkmıştır. 2005 programı etkinlik ağırlıklı iken 2017 programında hiçbir etkinlik örneği yer almamıştır. Bu farklılıkların yanında iki programında öğrenci temelli bir anlayışa sahip olduğu görülmektedir (Tay, 2017). Yukarıda belirtilen farklılıkların dışında dikkat çeken bir diğer detay ise 2017 programında insan gücünün daha çok ön planda tutulması ve 2017 programı hazırlanırken bilimsel araştırmaların ve uluslararası sınav sonuçlarının dikkate alınması olmuştur. Yukarıda bahsedilen durumlardan da anlaşılacağı üzere 2017 programı aslında 2005 yılında yapılan programın bir revizyonu niteliğindedir.

Son on yılda Türkiye' de Sosyal Bilgiler alanındaki gelişmelerin dünyadaki gelişmeler ile uyumlu hale getirilme çabalarıyla programlar günümüz şartlarına uygun hale getirilmek amacı ile dönem dönem güncellenmişlerdir. Artık günümüzde geleneksel Sosyal Bilgiler öğretim yöntemlerinin dışında çağdaş ve dünyanın gelişmiş ülkelerinde yoğun olarak kullanılan öğretim yöntemleri Türkiye' de de gündeme gelmeye başlamıştır.

Bu amaçlar ışığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı içerisinde 7 adet öğrenme alanı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu alanlar sayesinde farklı disiplinlerin birbiriyle nasıl ilişki içerisinde olduğunu göstermekle birlikte uygulanan tüm faaliyetler bu alanlar çerçevesi etrafında oluşturulmaktadır.

2.2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Yapısı

Bu bölümde Sosyal Bilgiler programının öğrenme alanı, beceri ve değer kavramları üzerinde durulacaktır. Bu alanlar oluşturulan programların önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Aşağıda bunlarla ilgili açıklamalara değinilmiştir.

2.2.3.1. Öğrenme Alanları

Birbiriyle bağlantılı olan kavramların bir bütün olarak öğrenmeyi planlayan yapıdır. Yeni programda 7 adet öğrenme alanı belirlenmiştir. Program içerisinde yer alan ünitelerde bu öğrenme alanları üzerine inşa edilmiştir. Bu alanlara ilişkin bilgiler MEB' in (2018) "Sosyal Bilgiler Öğretim Programı" kılavuzundan alınmıştır.

Birey ve Toplum

Burada amaç bireye ben ve biz olma duygularını oluşturabilmektir. Biz olabilmek için bireyin öncelikle benlik duygularının geliştirilmesi gerekmektedir. Ben ve biz olgusunda yola çıkarak bu öğrenme alanı psikoloji ve sosyolojik temeller üzerine oluşturulmuştur.

Kültür ve Miras

Bu öğrenme alanı tarihi temeller üzerine inşa edilmiştir. Birey burada toplumların gelişimlerinde önemli bir yere sahip olan tarihi ve onu oluşturan kültürü kavramaya çalışır. Milletleri birbirinden ayıran her bir öğenin kültürümüzle alakası olduğunu bilerek önce kendi kültürünün içselleştirip korumayı öğrendikten sonra diğer kültürlerinde farklılıklarını öğrenmeye çalışır.

İnsanlar, Yerler ve Çevreler

Coğrafya temelli bir öğrenme alanı olan bu başlığın altında öğrencilere yakından uzağa ilkesinden yola çıkarak çevresiyle uyumlu yaşayabilmesi için çok çeşitli becerilerin öğretilmesi amaçlanır. Günümüz teknoloji çağında bilgiye ulaşmak artık çok kolay bir hal almıştır. Bu da dünyanın diğer bir ucundaki insanla bile iletişim kurabilmeyi sağlamaktadır. Buradan hareketle öğrenciye bu dünyada yalnız olmadığı ve belli bir kurallar içerisinde çevresiyle uyumlu bir şekilde yaşamasını kolaylaştıracak bir toplum bilinci oluşturulmaya çalışılır.

Bilim, Teknoloji ve Toplum

Bu öğrenme alanı içerisinde öğrenciye bilgiye ulaşmada teknolojinin önemi kavratılır. Bilimsel gelişmeler ışığında öğrenciye teknolojiyi kullanma ve eleştirel düşünme gibi becerilerin kazandırılması amaçlanır. Gelişen teknoloji ile birlikte hayatımıza giren yeni aletlerin gündelik yaşantımızı nasıl kolaylaştırdığı ve bu aletlerin doğaya herhangi bir zararı olup olmadığı üzerine tartışmalar yapılır.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim

Bir milletin geleceğe sağlam bakabilmesi için o milletin üretmesi yani dışa bağımlı olmaması gerekir. Bu ürettiklerini de çevresiyle paylaşabilmeli ve tasarruf edebilmeyi öğrenmelidir. Doğadaki kaynakların sınırlı olduğu öğrenciye kavratılarak var olan kaynakların üzerine alternatif kaynaklar üretme fikri benimsetilmeye çalışılır. Bu sayede öğrenciye bilinçli tüketme ve girişimcilik gibi beceriler de kazandırılmaya çalışılmış olur.

Etkin Vatandaşlık

Bu öğrenme alanı içerisinde öğrenciye devlet adı altında bir kontrol mekanizmasının varlığından bahsedilir. Bu mekanizmanın neden ve nasıl oluştuğu bizlere karşı görevleri ve bizim devlete karşı görevlerimiz hakkında öğrenciye bilgiler verilir. Bu mekanizma içerisinde oluşan grup ve sosyal örgütlerin neden oluştuklarına, varlıklarını nasıl sürdürdüklerine ve görevlerinin neler olduğuna dair öğrencide farkındalık oluşturulmaya çalışılır. Etkin bir vatandaş olabilmesi için haklarını ve sorumluluklarını bilmesinin yanında yönetime katılma biçimleri hakkında da öğrenci bu öğrenme alanı sonunda bilgi sahibi olmuş olur.

Küresel Bağlantılar

Nasıl ki bizler varlığımızı sürdürebilmemiz için çevremizdeki diğer insanlarla iletişim kurarak birlikte yaşama mecburiyeti içerisindeysek aynı şekilde devletler de küreselleşen dünyada diğer ülkelerin gelişmelerini takip edip onlarla iletişim kurma mecburiyetindedir. Gelişmeleri yakından takip ederek aynı zamanda onlarla rekabet de edebilmelidir. Buradan hareketle bu öğrenme alanı içerisinde öğrenciye sorumlu bir Türk vatandaşı olabilme becerisi kazandırılmaya çalışılır.

2.2.3.2 Beceriler

Tanım olarak, kişinin kendisinde var olan kapasiteye bağlı olarak davranışa dönüştürebileceği ya da dönüştürdüğü faaliyetlerdir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda aşağıdaki becerilerin kazandırılması amaçlanmaktadır:

Tablo 2-1: Beceriler

Araştırma	Kanıt kullanma
Çevre okuryazarlığı	Karar verme
Değişim ve sürekliliği algılama	Konum analizi
Dijital okuryazarlık	Medya okuryazarlığı
Eleştirel düşünme	Mekânı algılama
Empati	Öz denetim
Finansal okuryazarlık	Politik okuryazarlık
Girişimcilik	Problem çözme
Gözlem	Sosyal katılım
Harita okuryazarlığı	Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama
Hukuk okuryazarlığı	Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
İletişim	Yenilikçi düşünme
İş birliği	Zaman ve kronolojiyi algılama
Kalıp yargı ve önyargıyı fark etme	

2.3.3.3. Değerler

Değerler, bireylerin ya da toplumların varlıklarını sürdürmelerinde etkili olan ve çoğunluk tarafından kabul gören ortak düşünceler bütünüdür (Sağnak, 2004). Tablo 2 içerisinde Sosyal Bilgiler dersi bünyesinde bulunan değerlere yer verilmiştir.

Tablo 2-2: Değerler

Adalet	Estetik
Aile birliğine önem verme	Eşitlik
Bağımsızlık	Özgürlük
Barış	Saygı

Bilimsellik	Sevgi
Çalışkanlık	Sorumluluk
Dayanışma	Tasarruf
Duyarlılık	Vatanseverlik
Dürüstlük	Yardımseverlik

2.3. 2017 ve Öncesi Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Çalışmalar

Bu bölümde ilgili alan yazında 2005 yılından bu yana yapılmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile ilgili öğretmen görüşlerini araştıran bazı akademik çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmaların genel sonuçlarına yer verilmiştir. Alanyazın incelendiğinde gerekli tüm web sitelerine bakılmasına rağmen güncellenen yeni programla ilgili az sayıda araştırma dışında herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu yüzden bu başlık altında 2017 programıyla ilgili öğretmen görüşlerinden elde edilecek verilere kaynak olabilmesi açısından 2005 yılı öğretim programı ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen bulgulara da yer verilecektir. Bunun dışında yeni program ile ilgili yapılan araştırmalarda Sosyal Bilgiler dersi dışında kalan diğer derslerle alakalı yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar da incelenmiş olup çalışmamıza katkı sağlayacağını düşündüğümüz bulgulara da gene bu başlık altında yer verilecektir. Bu sayede çalışma sonuçlarının geniş bir yelpaze içerisinde değerlendirilebilmesine zemin oluşturulmaya çalışılacaktır.

2.3.1. 2005 Yılı Program Çalışmaları;

Öztürk ve Tuncel (2006), "Yeni 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile İlgili Öğretmen Görüşleri" konulu araştırmalarında; öğretmenlerin 2/3'den fazlasının yeni programı Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu insan tipini yetiştirecek nitelikte buldukları belirtilmektedir. Öğretmenlere göre sınıfların kalabalık oluşu, dersliklerin mekân olarak küçüklüğü ve özellikle sosyoekonomik açıdan alt düzeydeki yerleşimlerde bulunan okullarda araç-gereç yetersizliği yeni programın başarıya ulaşmasında en büyük engeldir. Öğretmenler kazanımların aksine program içeriğini yeterli bulmamışlardır. Değerlendirme boyutunda ise tepkiler büyük çoğunlukla olumsuz olmuştur. Programın değerlendirme boyutunu yeterince anlamadıklarını ve uygulamada ciddi zorluklar yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Aykaç (2007), "İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri" adlı araştırmasında; bir program için gerekli olan zemin oluşturulmadan hazırlanan programın başarılı olması ihtimaller dışında tutulmaktadır. Bu durum uygulamadan kalkan program örneğinde de görülmektedir. Programlarda yapılandırmacı yaklaşım temelleri ve önemi üzerinde durulsa da pratik de ezber ve geleneksel eğitim yöntemlerinden uzaklaşılamamaktadır. Bundan dolayı program hazırlama sürecinde eğitim-öğretim faaliyetlerinin tüm öğelerinin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, sonuçlarına varmıştır.

Coşkun (2007), "İlköğretim 4.ve 5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programı Hakkında Öğretmen Görüşlerine ilişkin Nitel Bir Çalışma" isimli araştırmasında 11 ilköğretim Okulunda görev yapan 45 öğretmenle yüz yüze görüşmeler yapmış ve bu görüşmelerde her öğretmene 26 adet açık uçlu soru sorularak veriler toplanmıştır. Araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmenler programı, öğrencileri aktif olarak derse kattığı için olumlu bulmaktadır. Öğretmenler programla beraber öğretmenin sorumluluklarının arttığını ifade etmiş olup, Programın uygulama aşamasında ise çeşitli sıkıntılar olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretmenler özellikle ölçme sisteminin çok karmaşık olduğunu ve bu nedenle de istenildiği gibi kullanılamadığını ifade etmişlerdir.

Çetin (2007), "2005-2006 Öğretim Yılında Uygulanan İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında; öğretmenlerin 4. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın kazanım, konu, uygulama süreci ve ölçme-değerlendirme süreçlerini genel hatları itibariyle sorunsuz buldukları söylenebilir. Fakat öğretmenler uygulama ve değerlendirme sürecinde birtakım sorunlar yaşamışlardır. Okulların fiziksel şartları düzeltilip, öğretmenlere gerekli hizmet içi eğitim verildiğinde bu sorunların büyük bölümü ortadan kalkacaktır. Ayrıca program gelişiminin sağlanması ve problemlerin belirlenip ortadan kaldırılması için program değerlendirme çalışmalarına devam edilmesi gerekmektedir, şeklinde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Demirdelen ve Yapıcı (2007), "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmasından elde edilen sonuçlara bakıldığında öğretmenlerin kafa karışıklığı yaşadığı tespit edilmiştir. Programa

ilişkin alışma süreci devam etmekte olup zamanla daha olumlu sonuçların ortaya çıkacağı ve öğrencilerin ihtiyaçlarını keşfetmeye başladıkları belirtilmiştir. Ayrıca ölçme ve değerlendirme aşamasında öğretmenlerin eski alışkanlıklarından vazgeçemediği ve klasik yöntemleri uyguladıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Ulaşılan diğer sonuç ise, okulların ve sınıfların fiziki yapılarının yetersiz olmasıdır. Yaşanılan bu durumlardan dolayı öğretmenler arasında programın uygulama aşamasına ilişkin görüş ayrılıkları bir hayli fazla olmuştur.

Uzun (2007), "2005-2006 Öğretim Yılında Uygulanan İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında; benzer diğer çalışmalarla hemen hemen aynı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Uygulayıcı konumunda yer alan öğretmenler programla ilgili yeterli düzeyde bilgi sahibi olduklarını ve programı içerik olarak beğendiklerini ifade etmişlerdir. Olumsuz olarak da, araç-gereç, sınıfların kısıtlılığı ve yeteriz sürenin programın işlenişini eksi yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Öztürk (2009), "İlköğretim Okullarında Yapılandırmacı Yaklaşım Doğrultusunda Hazırlanan 6 ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri" adlı çalışmasında; öğretmenlerin program hakkında yeterli bilgiye sahip olduklarını, özellikle de programın kazanım ve içerik boyutunu olumlu bulduklarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında, araç-gereç yetersizliği, zamanın kısıtlı oluşu ve sınıfların kalabalık oluşu gibi eksikliklerin programın başarısını olumsuz etkilediği görüşü de ağırlıklı olarak belirlenmiştir.

Fettahoğlu (2011), "2005-2006 Öğretim Yılında Uygulanan İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasında; öğretmenler tarafından programın genel hatları ile beğenildiği görülmüştür. Sosyal Bilgiler dersi haftalık ders saati süresinin arttırılması, araç-gereç temini, sınıf mevcutlarında azalma ve ölçme-değerlendirme alanının yeniden revize edilmesi gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

2.3.2. 2017 Yılı Program Çalışmaları;

Çelikkaya (2018), "Yenilenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşleri" adlı araştırmasında; öğretmenler, özellikle ders saati

sayısının yetersizliği, programın öğrenci seviyesine uygun olmaması, müfredatın yoğun olması, ders kitaplarının yeterli olmaması, programın pilot uygulama yapılmadan aniden uygulanması gibi durumlardan dolayı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için de haftada 3 olan ders saati süresinin artırılması ya da programdaki konuların sadeleştirilmesi gerekmektedir, Program hazırlanırken bölgesel farklılıkların dikkate alınması gerektiği, öğretmen kılavuz kitaplarının tekrar olması gerektiği, öğretmenin yetersiz olduğu konularda hizmet içi eğitimler yapılması gerektiği, müfredat değişikliğinde aşamalı ya da pilot uygulanmaya geçilmesi durumunda eksikliklerin giderilerek programın daha işlevsel hale getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Kıroğlu ve Taş (2018), "2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmada; Programın hedeflerine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; program hedeflerinin açık ve anlaşılır olduğu, kazanımların kişiye maddi ve manevi değerleri aktaracak şekilde hazırlandığı, programın bireyin bilişsel, duyusal ve devinişsel yönden bir bütün olarak gelişimini ve bilgi, beceri, değer, tutum ve estetik duyarlılık kazanmasını hedeflediği, hedeflerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilir nitelikte olduğu ve hedeflerin çağın yönelimlerine uygun olarak belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin, program hedeflerinin Türk Milli Eğitimi'nin genel ve özel amaçlarıyla uyumlu olmadığı yönünde olumsuz görüş belirttikleri görülmüştür.

Program içeriğine ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; program içeriğinin açık ve anlaşılır olarak ifade edildiği, program içeriğinin program hedefleriyle uyumlu olduğu, program içeriğinin ezbercilikten uzak ve uygulamaya dönük olarak hazırlandığı, program içeriğinin, bireyin ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak hazırlandığı, program içeriğinin, öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olduğu, program içeriğinin öğrenme-öğretme ilkelerine uygun hazırlandığı ve program içeriğinde ulusal ve evrensel bilgi, olay ve sorunlara dengeli olarak yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Programın eğitim durumlarına ilişkin bulgular değerlendirildiğinde; programda öğrenme-öğretme süreçlerinin açık ve anlaşılır olarak tanımlandığı, öğrenme-öğretme sürecinin öğrenci merkezli olarak oluşturulduğu, öğrenme-öğretmen sürecinin, hem kuramsal hem de uygulamaya dönük olarak planlandığı,

öğrenme-öğretme sürecinde çağdaş eğitim teknolojilerinden yaygın biçimde yararlanıldığı, öğrenme-öğretme sürecinin çağdaş öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerine uygun olarak tasarlandığı ve öğrenme-öğretme sürecinin, çağdaş öğrenme modellerine ve stratejilerine uygun olarak düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan çalışmada ayrıca; öğretmenlerin, öğrenme-öğretme süreçleri için ayrılan ders süresinin yetersiz olduğu yönünde görüş belirttikleri görülmüştür. Programın ölçme-değerlendirme ögesine ilişkin bulgulara bakıldığında ise sürecin yöntem ve tekniklerle uyumlu olduğu ancak bireysel farklıları dikkate almadığı görüşleri ortaya çıkmıştır.

Ekici, Kayabaşı ve Otuz (2018), "2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Beceri ve Değerlerinin Anahtar Yetkinlikler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmada 2017 Sosyal Bilgiler programının değerler ve beceriler konusuna ilişkin anahtar yetkinlikler belirlenmiş olup bu yetkinliklerle bazı değer ve beceri kavramlarının yakın ilişki içerisinde olunmadığı sonucuna varılmıştır.

Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2018), "2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programı 4. Ve 5. Sınıf Ders Kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük" adlı çalışmada yeni program içerisinde Atatürk ile ilgili konu ve kazanım sayılarında ciddi bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Atatürk ile ilgili konularda öğretim-yöntem ve tekniklerinin Atatürk' ün kendisine ait sözler dışında herhangi bir çalışma bulunamamasından dolayı etkili olamadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kılıç ve Yıldız (2018), "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Meta-Sentez Çalışması" adlı araştırmada, programın geneline ilişkin öğretmenlerden görüşler alınarak öğretmen önerilerine yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar; programın uygulanabilirliğine yönelik olumsuz durumların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu olumsuzlukların sebepleri olarak da araç-gereç eksikliği, sınıf mevcutları, zaman yetersizliği ve hizmet içi eğitimlerin eksiliği gösterilmiştir. Verilen önerilerde de öğretmenlerin en sık dile getirdiği durum hizmet içi eğitimlerden yeterince verim alamadıkları ve bu eğitimlerin daha sık yapılması gerekliliği olmuştur.

Programla ilgili Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Yönetim Kurulu Adına yapılan "2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Hakkında Duyuru" adlı küçük yazı da

programın felsefi, öğeleri, kazanımları, becerileri, değerleri, içeriği ve öğretmenlerin eğitimi konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Bu yazıda özellikle öğretmen eğitimi üzerinde durulmuş olup programın esnek olmasının öğretmenlerin kendi niteliklerini daha çok ön plana çıkarabilmesini sağlayacağı durumu belirtilmiştir.

Yeni programla ilgili hazırlanan "Eğitim İzleme Raporu 2016-2017" öğretim programları arka plan raporunda kısa ama net bilgilendirmeler yapılmıştır. Hazırlanan raporda programın uygulanma aşamasından çok program hazırlık aşamasında yer alan arka plan uzmanlarından bahsedilmiştir. Burada dile getirilen ve eleştirilen sorunların toplumun ortak sorumluluğu vurgusu üzerinde durulmuştur (Coşkun, 2017).

Kara, M. (2018), "2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Eski Çağ Konusunun İncelenmesi ve Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak Karşılaştırılması" adlı çalışmasında eski ve yeni programın kazanım, içerik ve değer öğretimi boyutları açısından karşılaştırması yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda kazanımların daha sade ve hedeflerle uygun hale getirildiği, aynı şekilde programın içerik olarak hafiflediği ve değerlerin konularla bağlantılı olduğu görüşlerine ulaşılmıştır. Ayrıca yeni programda ki eski çağ konularının da dini ve kültürel değerlerimizle hiçbir tutarlılığının olmadığı sonucu öğretmen görüşlerinden elde edilen bir diğer sonuçtur.

Konu ile ilgili ülkemizde yapılan araştırmalara baktığımızda, çoğunluk olarak 2005 yılı öğretim programı ile ilgili araştırmaların ön plana çıktığını görüyoruz. Genel olarak baktığımızda öğretmenlerimizin tam anlamıyla hazır olmadan ve sağlam temeller üzerine oturtulmadan uygulamaya konan programların amacına hizmet etme açısında tam kapasite ile yeterli olacağına ihtimal vermemektedirler. Birçok öğretmen programda belirlenen teknik ve yöntemlerin yeterince iyi tanıtılmadığı ve programın pilot uygulama yapılmadan aniden uygulanması gibi durumlardan bahsetmişlerdir. Yeni öğretim programı ile gelen yeni yaklaşımı uygularken de ders süreleri, sınıflardaki öğrenci sayılarının fazlalığı, okulun araç-gereç ve donanım eksikliği gibi nedenlerle sıkıntı yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Yeni programla ilgili yapılan çalışmalarda olumlu yanlardan bahsedilmiş olup programın içeriğinin anlaşılır ve hedeflerle uyumlu olduğu, programın milli ve manevi değerlere dikkat edilerek hazırlandığı ve ölçme-değerlendirme ölçüt, yöntem

ve tekniklerinin çağın yönelimlerine uygun olduğu sonuçlarına ulaşmak mümkündür. Ayrıca kazanımlardaki azalmanın ve içerik olarak yapılan sadeleştirmenin de olumlu karşılandığı söylenebilir. Ancak yeni programla ilgili daha sağlıklı ve güvenilir yorumlamalar yapabilmek için daha fazla çalışmanın yapılması ve bu çalışmalarında inceleme sürecine dahil edilmesi gerektiği çok açık bir şekilde görülmektedir.

2.3.3. Alan Dışı Yapılan Benzer Çalışmalar;

Çalışmamızdan ortaya çıkacak sonuçların diğer alanlarda yapılan çalışma sonuçları ile paralellik gösterilebileceği düşünüldüğü için yeni programla ilgili yapılan Türkçe ve Matematik alanlarıyla ilgili birkaç çalışma sonuçlarına yer verilecektir.

Arı (2018), tarafından hazırlanan "2015 ve 2017 Türkçe Öğretim Programlarındaki Kazanımların Yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi" adlı çalışmada öğretmenlerin kazanım boyutlarına ilişkin olarak yeni programı daha çok beğendikleri ve kazanımlarda azalma yapıldığı görüşlerine ulaşılmıştır. Bu sonuç yapacağımız çalışma da kazanım boyutuna yönelik elde edeceğimiz bulguların yorumlanmasında bize karşılaştırma yapabilme fırsatı verecektir.

Öz (2018), "2005-2018 Yılları Arasında Değişen Ortaokul Matematik Öğretim Programlarının Öğretmen Görüşleri ve İçerik Boyutları Açısından Değerlendirilmesi" ve (Ünal, 2018) "Ortaöğretim Matematik Öğretim Programına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi" adlı çalışmalarda Matematik öğretmenleri ile görüşmeler yapılmış olup programın özel ve genel boyutlarına ilişkin sonuçlar ifade edilmiştir. İki çalışmada da ortak olarak programın genel boyutlarına ilişkin; kazanımlarda yaşanan azalma ve programın sadeleştirilmesine yönelik çıkan sonuçların öğretmenler tarafından olumlu karşılandığı belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yapılan değişikliklerle ilgili hizmet içi eğitim almadıkları ve kendi çabalarıyla bilgi sahibi olmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğretmenlerin neredeyse tamamı programın uygulanmasına yönelik bir kılavuz kitap olması gerektiğini belirtmiştir.

Alana katkı yapacağını düşündüğümüz çalışmamızın amacı geçmiş yıllardan günümüze kadar gelen eğitim sorunlarına bir nebze olsun çözüm önerisi getirebilmektir. Yukarıda incelemiş olduğumuz çalışmaların birçoğunda ele alınan boyutlar öğretmenler tarafından olumlu veya olumsuz görüşler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Çalışmamız içerisinde programın yeni olmasından dolayı farklı boyutlar sürece dahil edilmiş olup elde edilecek verilerden hareketle programın işlevselliği ortaya çıkarılacaktır. Araştırmamız elde edilecek sonuçlar ve bu sonuçlar ışığında oluşturulacak öneriler henüz kapsamlı bir çalışmanın olmadığı alanda önemli bir eksikliği giderecek olması açısında önemlidir.

BÖLÜM 3: YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde sırasıyla araştırmanın modeli, katılımcılar, veri toplama yöntem ve araçları ile veri çözümlemesi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden basit (temel) araştırma modeli kullanılmıştır. Temel araştırmanın amacı, bilgi için bilgi üretmektir (Patton, 2014). Bunun dışında var olan durumu anlama ve açıklama da bu yaklaşımın temel amaçları arasındadır. Çalışmamızda var olan bir durumun getirdiği sonuçlar ortaya çıkarılmaya çalışılacağı için bu modelin kullanılması uygun bulunmuştur.

Temel nitel çalışmalar, çoğu zaman uzun ve yorucu bir alan çalışması gerektirmektedir. Alanla ilgili tekniklerde ki titizlik araştırmacıların objektif değerlendirmelerine bağlı olup sonuçların tutarlı ve teyit edilebilir olmasına özellikle dikkat edilmelidir.

3.2. Evren ve Örneklem / Çalışma Grubu

Evren; araştırmanın amacına bağlı olarak üzerinde genellemeler yapılabilecek olan bütün bireylerin bir araya geldiği durumlara denir. Bu bütün genellikle ortak özelliklerden oluşan canlı cansız her türlü elemanı içerir. "Örneklem ise, evreni temsil etmek üzere çeşitli tekniklerle evren elemanlarından seçilen ve üzerinde inceleme yapılan gruptur. Örnekleme ise, bir süreç olup bir çalışmada evreni temsil edecek bireylerin belirlenmesidir" (Gül ve Özen, 2007). Belirlenen kişiler bir örneklemin içinde yer alarak evrendeki kalabalık toplulukları temsil eder. Bunun amacı özelden genele giderek bütün hakkında bilgi sahibi olmaktır. Çalışma grubu diğer bir adıyla çalışma evreni ise; belirli ortak özelliklerden oluşan grubun bir araya gelmesiyle çalışmacının araştırmasını yürüteceği ve hakkında görüş bildirebileceği daha küçük grup olarak tanımlanmaktadır. Bu araştırmamızda evren ve örneklem belirleme işlemi yerine çalışma grubu kullanılması daha uygun görülmüştür.

Çalışmamız da hedef kitle Kartal ilçesi olarak belirlendiği için araştırmamızın çalışma grubunu Kartal bölgesi Milli Eğitim Bakanlığı kurumlarına bağlı olarak

görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu çalışmada Kartal da görev yapan tüm Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ulaşılmış olup 45 öğretmenden veri temini yapılabilmiştir. Bu 45 öğretmenin 40 tanesi ile anket 5 tanesi ile de görüşme çalışması yapılmıştır. Bu öğretmenlerin seçiminde herhangi bir örneklem yöntemi kullanılmamış olup görüşme yapılan öğretmenlerin anket çalışmasına katılmamış olmasına ve gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. Alanda öğretmen görüşlerine yönelik yapılan çalışmaları incelediğimizde veri temini yapılan öğretmen sayısının yeterli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Arı (2018), Coşkun (2007), Çatak (2008), Çetin (2007), Kalaycıoğlu (2007), Kara (2018), Kılcan (2009), Öz (2018), Öztürk (2019) ve Uzun (2007) tarafından yapılan çalışmalar incelendiğinde veri temini yapılan öğretmen sayılarının 12 ila 52 kişi arası değiştiğini görmekteyiz. Bu sayılara ve öğretmenlerle ilgili detaylı bilgilere bulgular bölümün ilk kısmında yer verilecektir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden anket ve görüşme tekniği aynı anda kullanılmamıştır. İki farklı tekniğin aynı anda kullanılması araştırma sonuçlarının sağlam temeller üzerine oturtulabilmesi açısından önemlidir. Bundan dolayı araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan sorular katılımcı öğretmenlere hem anket hem de görüşme tekniği ile birlikte uygulanmıştır.

Araştırmalarda yaygın bir şekilde tercih edilen veri toplama araçlarından biri olan görüşme; önceden hazır olan soruların sorulduğu ve karşısındaki kişinin sorulara yanıtlar verdiği amaçlı bir söyleşidir (Kuş, 2003). Patton'a (1987) göre ise görüşmenin amacı, bir kişinin iç dünyasına ulaşmak ve onun penceresinden bakabilmektir. Katılımcı öğretmenlerimizi daha iyi anlayabilmek adına görüşme türlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme; görüşmecinin önceden hazırladığı konu veya alanlardan sapmadan hem önceden hazırlanmış soruları sorma hem de bu sorular hakkında daha detaylı bilgi edinme amacıyla ilave sorular yöneltme özgürlüğüne sahip olduğu durumlardır. Bu tarz durumlar sorulardan detaylı bilgi alınabilmesi açısından önemlidir.

Diğer bir veri toplama aracı olan anket ise; insanların farklı özellik veya düşüncelerini ortaya çıkarmak amacıyla hazırlanmış sorulardan oluşan bir formdur.

Anket uygulamanın avantajlarının yanında bazı sınırlılıkları da mevcuttur. Cevaplayıcının isteksiz halleri, soruların çok olmasından kaynaklı cevaplayıcının motivasyonunu kaybetmesi ve soruların beğenilmemesi gibi dezavantajlardan bahsedilebilir. Ancak bu sınırlılıklara rağmen anket yapılan araştırmalarda çok sık tercih edilen bir teknik konumundadır.

Her teknik de olduğu gibi anket geliştirme aşamasında da dikkat edilmesi gereken bazı önemli hususlar vardır. Büyüköztürk (2005), anket geliştirme sürecini; problemi tanımlama, madde yazma, uzman görüşü alma ve ön uygulamadan sonra ankete son halinin verilmesi şeklinde tanımlamaktadır. Anket sorularında kapsamı sağlamak adına birinci aşama olan problem tanımlama kısmında iyi bir literatür taraması yapılmalıdır. Sorular bu kapsama uygun bir şekilde hazırlama ve sonrasında mutlaka konuyla ilgili uzman görüşüne başvurulmalıdır. Bu aşamalar sağlıklı bir veri toplama için anket uygulamasından önce mutlaka yapılmalıdır.

Çalışmamızda anket ve görüşme tekniğinden yararlanılarak açık uçlu sorular hazırlanmıştır. Hazırlanmış olan bu açık uçlu sorulara ekler bölümünde yer verilmiştir (Bkz. Ek-2). Açık uçlu soruların artı yönlerinin olması yanında eksi yönleri de bulunmaktadır. Açık uçlu sorular sayesinde katılımcılar görüşlerini daha detaylı bir şekilde ifade edebilme imkânı bulabilmektedir. Ancak analiz sürecinin çok fazla zaman alıyor olması da araştırmacı için bir dezavantaj sayılabilir.

Özoğlu' nun (1992) belirttiği gibi anketin geri dönüş oranları çoğunlukla %40 ila %60 arasında değişmektedir. Yaptığımız anket çalışmasında geri dönüş oranını arttırabilmek için e-mail yolu ile uygulama dışında katılımcılarla yüz yüze görüşmeler de yapılmıştır. Yapılan bu yüz yüze görüşmeler sayesinde ulaşılan katılımcı sayısı e-mail üzerinden dönüşlere göre daha geniş olmuştur.

Araştırmanın verileri, İstanbul ili Kartal ilçesinde ki ortaöğretim Sosyal Bilgiler öğretmenlerinden elde edilmiştir. Araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama aracı olarak "2017 Ortaöğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile İlgili Öğretmen Görüş Soruları" hazırlanmış ve araştırmacı tarafından öğretmenlere uygulanmıştır. Uygulama öncesinde Milli Eğitim Bakanlığından çalışmanın yapılabilmesi adına gerekli izinler alınmış olup, bu izin formuna ekler bölümünde yer verilmiştir (Bkz. Ek-1). Katılımcılara, elde edilen cevapların sadece bilimsel bir

araştırma için kullanılacağı ve üçüncü kişiler ile başka hiçbir amaç için paylaşılmayacağı vurgulanmıştır.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada da bir nebze olsun tutarlılık ve teyit edilebilirlik ilkelerini sağlamak adına çalışma soruları hazırlandıktan sonra bir alan bir de dilci olmak üzere iki uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşlerinden sonra sorulara son hali verilerek her ihtimale karşılık 2 kişilik bir pilot çalışma yapılmıştır. Bu pilot çalışmanın amacı; soruları öğretmenlerin anlayacağı şekle getirmektir. Neticede bu çalışmalar sonucunda sorularda bazı değişiklikler yapılmış olup bazı anlamı zor sorular da ya anlaşılır hale getirilmiştir ya da görüşme formundan çıkarılmıştır.

Nitel araştırmalarda tutarlılık, gözlenen olgunun olabildiğince tarafsız bir şekilde gözlemlenmesi anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Her ne kadar dikkat edilse de araştırmacı verileri elde etme işlemleri sırasında nesnelliğini kaybedebilir. Bu durum verilerin kayda alınma işlemi sırasında gün yüzüne çıkabilir. Bu tarz araştırmalarda çok farklı değişkenler etkili olduğu için tamamen uygun bir ölçme aracı elde etmek zordur. Bu durumu en az seviyeye çekmek de araştırmacının elinde olan bir durumdur. Elde edilen verilerin nasıl toplandığını araştırmacının açıklaması tutarlılık ve inanırlılık gibi ifadeler için önemli bir etken sayılabilir (Kapçak ve Okuyan, 2016).

3.4. Verilerin Çözümlenmesi

Araştırma; açık uçlu sorulardan oluşan anket formu ve görüşme yöntemi aracılığıyla elde edilen nitel verilerden oluşmaktadır. Anket çalışmasında sorular bizzat okullara gidilerek hocalara teslim edilmiş olup 1 haftalık sürenin ardından geri toplanmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmeler ise öğretmenlerin tercihine göre ses kayıt cihazı yerine not alma yöntemi ile belgelenmiştir. Görüşmeler sırasında alınan notlar daha sonra düzenlenerek yazılı metne dökülmüştür. Elde edilen bu yazılı metinler üçüncü kişilerle paylaşılmamak kaydı ile araştırmacı tarafından muhafaza edilmektedir.

Araştırma sorularından elde edilen anket verileri nitel araştırma yöntemlerinden betimsel ve sistematik analiz yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Betimsel analizde, farklı kişilerin aynı sorulara verdiği cevaplar elde edildiği şekliyle yazıya aktarılır. Betimsel ve sistematik analizde ise farklı olarak, elde edilen verilerin araştırmacı tarafından belirlenen kriterlere göre sınıflandırılması durumu vardır. Burada amaç daha farklı verilere elde ederek bunları neden ve sonuç ilişkisi içerisinde birlikte açıklamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Veriler elde edildikten sonra ilk olarak anket formları SBÖ1, SBÖ2,…, SBÖ40 şeklinde numaralandırılmıştır. Numaralandırma işlemi yapıldıktan sonra her soru için ayrı ayrı olumlu olumsuz tablolar oluşturulmuştur. Daha sonra her soru kendi içerisinde öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplar doğrultusunda incelenerek olumlu-olumsuz, cinsiyet ve mesleki deneyim yıllarına göre ayırılmıştır. Bu ayırma işleminde sonra veriler tek tek tablolarda gösterilmiştir. Tabloların yorumlama işleminden sonra da her soru için öğretmenlerin vermiş olduğu cevaplardan örnekler verilmiştir.

Görüşmeden elde edilen veriler için de içerik analizi yöntemi kullanılarak, toplanan veriler önce kategorize edilmiş sonrasında ortaya çıkan tanımlara uygun olarak mantıklı şekilde bir çerçeve oluşturulmuş olup bu duruma göre verileri en iyi şekilde açıklayan temaların saptanması sağlanmıştır. Araştırma sırasında veri analizinin daha açıklayıcı olabilmesi için gerekli görülen yerlerde doğrudan alıntılar yapılarak katılımcıların konu hakkında görüşlerinin net olarak anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 4: BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetleri, öğretmenlik mesleğindeki hizmet süreleri, okuttukları sınıf düzeyleri ve unvanlarını gösteren tablolarla birlikte; araştırmanın alt problemleri olan çalışma sorularına verilen cevapların tablolaştırılarak temalar üzerinden yorumlamalarına yer verilerek örneklerle açıklanmıştır.

Tablo 4-3: Demografik Bilgiler

Öğretmen	Cinsiyet	Mesleki Deneyim (Yıl)	Okutulan Sınıf Düzeyi	Unvan
SBÖ1	K	7	5-6-7	Öğretmen
SBÖ2	K	12	5-7	Öğretmen
SBÖ3	K	12	6	Öğretmen
SBÖ4	E	17	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ5	K	8	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ6	E	10	6-7-8	Öğretmen
SBÖ7	E	30	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ8	K	19	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ9	K	10	6	Öğretmen
SBÖ10	K	15	5-7	Öğretmen
SBÖ11	K	15	5-6-8	Öğretmen
SBÖ12	E	18	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ13	K	24	5-6-7	Uzman Öğretmen
SBÖ14	K	5	6-8	Öğretmen
SBÖ15	K	5	5-6-7	Öğretmen
SBÖ16	K	3	7-8	Öğretmen
SBÖ17	E	13	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ18	E	7	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ19	E	15	6-7-8	Öğretmen
SBÖ20	E	9	5-7-8	Öğretmen
SBÖ21	K	12	5-6	Öğretmen

SBÖ22	K	24	5-7	Öğretmen
SBÖ23	K	17	7-8	Öğretmen
SBÖ24	K	27	5-6	Öğretmen
SBÖ25	E	4	6-7-8	Öğretmen
SBÖ26	E	5	6-7-8	Öğretmen
SBÖ27	E	4	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ28	E	27	6-7	Öğretmen
SBÖ29	E	15	6-7	Öğretmen
SBÖ30	K	21	6-7-8	Öğretmen
SBÖ31	K	18	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ32	E	10	5-6-7	Öğretmen
SBÖ33	K	10	5-6-7	Öğretmen
SBÖ34	K	9	5-6-7	Öğretmen
SBÖ35	K	5	5-6-7	Öğretmen
SBÖ36	E	18	5-6-7	Öğretmen
SBÖ37	K	24	6-7	Öğretmen
SBÖ38	E	12	5-6-7	Öğretmen
SBÖ39	K	9	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ40	K	8	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ41	E	6	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ42	E	18	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ43	K	2	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ44	E	4	5-6-7-8	Öğretmen
SBÖ45	K	3	5-6-7-8	Öğretmen

Tablo 4-3. 1: Demografik Sayısal Bilgiler

Mesleki Deneyim Yılları		Kadın	Erkek
1-5	10	6	4
6-10	12	7	5
11-15	9	5	4
16-20	7	3	4
20+	7	5	2
Toplam	**45**	**26**	**19**

Araştırmaya İstanbul İli Kartal İlçesinde 23 farklı okulda görev yapan 45 öğretmen katılmıştır (Tablo 3). Bu 45 öğretmenden yalnızca bir tanesi uzman öğretmen statüsündedir. Öğretmenlerimizin 40 tanesiyle anket çalışması yapılmış olup 5 tanesiyle de görüşme yapılmıştır. Bulgular bölümünde bu iki farklı veri toplama aracı ile elde edilen veriler ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Görüşmeye katılan öğretmenlerimiz SBÖ41, SBÖ42, SBÖ43, SBÖ44 ve SBÖ45 olarak kodlanmıştır. Öğretmenlerimizin cinsiyet dağılımlarında ise katılımcılarımızın çoğunluğunu kadın öğretmenlerimiz oluşturmaktadır. 45 katılımcının 26' sını kadın öğretmenlerimiz oluşturmuştur. Bu 45 öğretmenimizin mesleki deneyim yılları 1 yıldan başlamakta olup 30 yıla kadar çıkmaktadır. Mesleki deneyim farklarında genel çoğunluk 6-10 yıl arası deneyimi olan 12 öğretmenimizdedir. Mesleki deneyim yıllarına göre en az grup ise 16-20 yıl arası ve 20 yıl üstü deneyimi olan toplam 14 öğretmenimizdedir. Bu öğretmenlerimizin birçoğu Sosyal Bilgilerin tüm sınıf düzeylerinde derslere katılmaktadır. Bu durum araştırma soruları için alınacak cevaplar bakımından olumlu bir gelişmedir.

1. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-4: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Hedeflerine İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	18	7
Erkek	10	5
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	5	3
6-10 Yıl	6	5
11-15 Yıl	7	3
16-20 Yıl	5	0
20+	5	1
Toplam	**28**	**12**

Katılımcı öğretmenlerimizden 28' i güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedefleri hakkında olumlu görüş bildirirken 12'si tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruya tüm öğretmenlerimiz içtenlikle cevap vermiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedeflerine dair bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Farklı öğrenme alanlarının bir araya geldiği belirtilmiştir (SBÖ34),
2. Çağa uygun güncel konuların yer aldığı belirtilmiştir (SBÖ1),
3. İyi bir vatandaş yetiştirme açısından önemli hedeflerin olduğu (SBÖ1, SBÖ34) belirtilmiştir,
4. Eski müfredatta yer alan bazı kazanımların çıkarılarak, daha kolay ve sade bir hale getirildiği (SBÖ7, SBÖ11, SBÖ17, SBÖ25) belirtilmiştir,
5. Sosyal Bilgiler öğretim programının hedefleri, gerçekçi ve ihtiyaç temelli bir yapı üzerine inşa edildiği belirtilmiştir (SBÖ6),
6. Kazanımlar, öğrencilerin bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini desteklemektedir. Öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel,

sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri destekler nitelikte olduğu belirtilmiştir (SBÖ17).

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedeflerine dair bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Kazanımlar daha çok sosyal hayatta karşılaşılan durumlara yönelik çocukların hazır hale gelebilmesi için düzenlenmesi gerektiği (SBÖ18, SBÖ19, SBÖ39) belirtilmiştir,
2. Kazanımlar genel olarak hedef yazma ilkelerine uygun görülse de bazı kazanımların üstü kapalı olduğunu düşünüyorum. ‘’Tartışır’’, ‘’yorumlar’’ gibi sona sahip kazanımların tam olarak öğrenciden ne istediği muallak. Ayrıca bu hedeflerin değerlendirilmesi ve ölçülmesi de zor. Ayrıca 5. Sınıf tarih konularının azaltılmasını ve öğrencilerin çok fazla tarihe boğulmaması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ21).

Kadın öğretmen katılımcıların erkek öğretmen katılımcılara göre programın hedeflerine dair daha olumlu bir yönde görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. (K:18-E:10). Katılımcı öğretmenlerimizin mesleki deneyimlerine yönelik olumlu-olumsuz tutumlarında ise bir farklılık olduğu ortaya çıkmaktadır. Mesleki deneyim yılları daha fazla olan öğretmenlerin, daha az tecrübeli öğretmenlere göre programı daha olumlu bulduğu ve bu durumun daha fazla müfredat değişikliklerine şahit oldukları için daha fazla karşılaştırma yapabilme imkanları olmasından dolayı ortaya çıktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedeflerine ilişkin yapılan bire bir görüşmelerden elde edilen sonuçlara baktığımızda öğretmenlerimizin yeni programın hedef durumlarıyla ilgili olumlu görüş belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerimiz arasında genel görüş olarak kazanım sayılarının azaltılarak sadeleştirme yoluna gidilmiş olması olumlu karşılanmıştır. Ancak bu olumlu görüşün yanında öğretmenlerimizin yoğunluğun devam ediyor olmasından şikâyetçi olmaları da programın kazanım boyutlarındaki olumsuz tarafını yansıtmaktadır. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Kazanımlar gayet yerinde ve isabetli olmakla birlikte çok yoğun, müfredat da sadeleştirilmeye gidilmiş olmasına rağmen kazanım sayısı azalmış fakat konu

yoğunluğu aynen devam ediyor. Özellikle inkılap tarihi dersinin saatleri az olunca bu sıkıntıyı çok yaşıyoruz.” (SBÖ41)

“Yeni programda kazanımlar eski programa göre daha az ve daha anlaşılır bir hale getirilmiş olmasına rağmen kazanımlarla bağlantılı konuların çok yoğun olması kazanımların gerçek hayatla entegre edilmesine zorlaştırmaktadır.” (SBÖ42)

“Öğretim kazanımlarında büyük bir fark yok; iyi ve sorumluluk sahibi, yardımsever, milletini seven, çalışkan bireyler yetiştirmek amaç edinilmiş. Bu amaçlar doğrultusunda kazanımlar konu alanlarına başarılı bir şekilde dağıtılmış.” (SBÖ43)

“Kazanım sayısının azaltılması ders içeriğini rahatlatmış gözüküyor. Öğrencilere etkinlik temelli ve öğrenci merkezli bir anlayış sunan kazanımların oranının artmış olduğunu ve daha da iyiye gidecek bir kazanım çizelgesinin oluşturulup verimin arttırılacağını düşünüyorum.” (SBÖ44)

“Güncellenen programda kazanım sayılarının azaltılmış olması öğrencilerin yükünü hafifletti. Aynı zamanda kazanımların ele alınması sırasında saygı, özsaygı, hoşgörü gibi değerlerle; kanıt kullanma, zaman ve kronolojiyi algılama, empati kurma gibi becerilerinde öğrenciler tarafından edinilmesine dikkat çekilmesi öğrenciyi gerçek hayata hazırlama da kolaylık sağlamıştır.” (SBÖ45)

2. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-5: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının İçeriğine İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	13	13
Erkek	6	8
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	3	3
6-10 Yıl	4	8
11-15 Yıl	3	5
16-20 Yıl	3	3
20+	6	2
Toplam	**19**	**21**

Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı içeriğine ilişkin alınan öğretmen görüşlerinde olumlu ve olumsuz görüş sayıları birbirine çok yakın çıkmıştır. Olumlu görüş bildiren 219 öğretmen yanında olumsuz görüş bildiren de 21 öğretmen bulunmaktadır. Soruya tüm öğretmenlerimiz içtenlikle cevap vermiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine dair bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Her sınıf düzeyi için uygun içerik ve temalar belirlenmiş. Öğretmenlere sınıf içi etkinlik imkanının sağlandığı belirtilmiştir (SBÖ35),
2. 5. Sınıfta yer alan bazı soyut konuların içerikten çıkarılmasının yerinde olduğu belirtilmiştir (SBÖ1),
3. 6. Sınıfta haritalar konusunun çıkarılması mantıklı olmuştur. Çocukların sevmediği ve yapamadığı bir konuyla gereksiz zaman kaybı yaşandığı (SBÖ10, SBÖ33) belirtilmiştir,
4. Değişen 5. Sınıf müfredatı coğrafya konularına zemin oluşturmuştur. 5. Sınıf müfredatı daha eğlenceli bir hale geldiği belirtilmiştir (SBÖ11),

5. Geçmiş, şimdi ve gelecek dengesi kurulmaya çalışılmıştır. Geçmişe ait yaşam koşulları ve değerler yorumlanırken, günümüzün bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmelerin önemi hedeflenmiş ve üzerinde fazlasıyla durulduğu belirtilmiştir (SBÖ13),
6. Konuların sadeleşmesi öğrencilerin konuları daha iyi kavramasına ve bilgi yoğunluğundan kurtulmasının olumlu olduğu görüşü (SBÖ25, SBÖ27) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine dair bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Oldukça uzun ve karmaşık, gerçeklikten ve eleştirel bakış açısından uzak olduğu belirtilmiştir (SBÖ36),
2. 5. Sınıf ilkçağ medeniyetleri konusunun çocukların seviyesine uygun olmadığı (SBÖ4, SBÖ8, SBÖ10, SBÖ12, SBÖ32, SBÖ34) belirtilmiştir,
3. Çok fazla ezber bilgiden dolayı öğrencilerin dersi sevmiyor ve önyargılı davrandığı (SBÖ21, SBÖ38, SBÖ40) belirtilmiştir,
4. İçerikte etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği belirtilmiştir (SBÖ19),
5. 7. Sınıfta konular arası –özellikle Osmanlı Devleti ile ilgili olanlarda- kronolojik sıraya dikkat edilmediği (SBÖ1, SBÖ32, SBÖ34) belirtilmiştir,
6. Konuların her sınıf düzeyinde genellikle yoğun olduğu (SBÖ2, SBÖ3, SBÖ5, SBÖ7, SBÖ9, SBÖ14, SBÖ16, SBÖ26) belirtilmiştir,
7. Atatürkçülük ile ilgili konularda azalmanın olduğu görüşü (SBÖ3, SBÖ15, SBÖ35, SBÖ37) belirtilmiştir.

Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programı içeriğine dair öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde kadın ve erkek öğretmenler arasında belirgin bir fark bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Ancak 20 ve üzeri yıl meslekte yer alan öğretmenlerin daha az tecrübesi öğretmenlere göre aksi yönde olumlu görüş belirttikleri sonucu da incelenen tablodan ortaya çıkmaktadır.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine ilişkin yapılan bire bir görüşmelerde öğretmenlerimiz içerik kısmının sınıf seviyelerine göre dengesiz bir dağılım sergilediğini belirtmektedir. Görüşmeye katılan öğretmenlerimizin tamamı bu durumun sınıf içi etkinlikleri ve zamanı verimli kullanma durumunu olumsuz

etkilediği konusunda ortak görüş belirtmişlerdir. Özellikle üzerinde durulan konu ise yetersiz ders saatinin yoğun içerik ile birlikte daha da sıkıştığı görüşü olmuştur. Bu durumda da öğretmenlerimizin çok fazla zorlandığı izlenimi alınan görüşler neticesinde ortaya çıkmaktadır. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

"6, 7 8. sınıflarda içerik çok yoğun. Ders saatleri yetersiz kalıyor. Bu durum amaca ulaşma konusunda sıkıntı yaratıyor. Çalışma materyalleri ve yöntemleri kullanınca da ders süresi önümüze sıkıntı olarak çıkıyor." (SBÖ41)

"Yeni program içerikten çok öğrenciyi yaşama hazırlamaya uygun olarak hazırlanmış. İçerik yeni programla birlikte daha sadeleştirilmiş olmasına rağmen, etkinlik temalı konular yer almasına rağmen biz öğretmenler zaman konusunda sıkıntı yaşamaktayız. İçerik genel olarak sadeleşmiş gibi gözükse de konular bazı sınıf seviyelerine göre çok yoğun ve ağır." (SBÖ42)

"İçerikte değer ve beceriler öğrenciyi hedefe ulaştırma noktasında gayet net bir şekilde ortaya konmuş. İçerik olarak gayet zengin ve farklı kazanımları öğrencilerin elde etmeleri için çeşitlendirilmiş." (SBÖ43)

"İçerikte öğrenci çalışma kitabının da kalkmasıyla beraber etkinliklerde artış olmuş fakat konu alanının daraldığı görülmekte. Bu durum bazen vakit kazandırırken bazen ise ihtiyaç duyulan bilgilerin olmaması dolayısıyla öğretmenin daha fazla farklı kaynaklara yönelmesine sebep olmaktadır. Ayrıca öğretmenin daha fazla zaman arayışı içerisine girmesine neden olmuştur." (SBÖ44).

"İçerikte etkinliklere yoğun bir şekilde yer verilmiş lakin bu etkinlikleri uygulamaya ders saati yetmemekte. Güzel ve yararlı etkinlikler sınıfların mevcudu düşünülerek hazırlanmamış zira etkinlik aşamasında zamanı tasarruflu kullanmak hem öğrenci hem de öğretmeni zorlamakta. İçerik çok yoğun etkinlik almış olmasına karşın verilmesi gereken bilgilerden de yoksun kalmıştır." (SBÖ45)

3. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eğitim Durumlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-6: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Eğitim Durumlarına İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	14	8
Erkek	8	7
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	5	3
6-10 Yıl	4	7
11-15 Yıl	3	2
16-20 Yıl	4	3
20+	6	0
Toplam	**22**	**15**

Katılımcı öğretmenlerimizden 22' si güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının eğitim durumları hakkında olumlu görüş bildirirken 15' i tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruyu yanıtsız bırakan 3 öğretmen olmuştur, bu durum tablo da belirtilmemiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının eğitim durumlarına dair bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Öğrencinin başrolde olduğu, kendini daha aktif ifade edebildiği bir sistem oluşturulduğu belirtilmiştir (SBÖ15),
2. Hazırlanan etkinliklerin öğrenci seviyesine uygun olduğu (SBÖ9, SBÖ12, SBÖ16) belirtilmiştir,
3. Kazanımlarda yer alan yakından uzağa ilkesinin uygulanabilmesi, konuların hayatla iç içe olması öğrencinin yaparak yaşayarak öğrenmesine olanak tanındığı (SBÖ11, SBÖ22, SBÖ24, SBÖ27, SBÖ33, SBÖ35) belirtilmiştir,
4. Bu yeni programda öğrenciye rehberlik etme, sorumluluk sahibi olmasını sağlama, bilgiyi öğrenmesine yardımcı olma yaklaşımı üzerinde durulmuştur

ki bu da öğrencinin düşündüklerini rahatça ifade edebilmesini kolaylaştırdığı belirtilmiştir (SBÖ13),

5. Bazı konuların farklı sınıflarda da tekrar edilmiş olması öğrencilerin konuyu daha iyi pekiştirmelerine olanak sağladığı belirtilmiştir (SBÖ37).

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının eğitim durumlarına dair bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Konu yükü ve ders saatleri arasında bir orantısızlık bulunmaktadır. Ya konular hafifletilmeli ki bu doğru bir tercih olmaz, ya da ders saatleri biraz daha arttırılması gerektiği belirtilmiştir (SBÖ32),
2. Okul ortamı ve öğrenci profili açısından bakıldığında ve zaman kavramı ortaya konulduğunda konular anlatılırken yöntem-teknik kullanımının zor olduğundan (SBÖ1, SBÖ10, SBÖ24) bahsedilmiştir,
3. Bilgisayar destekli eğitimin az ve yetersiz olduğundan bahsedilmiştir (SBÖ40),
4. Sosyal Bilgiler dersi gibi içerisinde farklı disiplinleri barındıran ve çeşitli yöntem-tekniklerin kullanımına elverişli bir dersin sadece ‘’düz anlatım’’ ile işlenmesi büyük eksiklik. Yapılandırmacılığa uygun pek çok yöntem-teknik var. Bunların öğretim programlarında kendini belirgin bir şekilde hissettirmesi ve öğretmenlere bu konuda bildirimlerin gitmesi gerektiğinden bahsedilmiştir (SBÖ21).

Kadın öğretmen katılımcıların erkek öğretmen katılımcılara göre programın eğitim durumlarına ilişkin daha olumlu bir yönde görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Katılımcı öğretmenlerimizin olumlu-olumsuz tutumlarında kadın öğretmenlerde herhangi bir farklılık olmakla birlikte erkek öğretmenlerde bu sayı neredeyse eşit olarak ortaya çıkmıştır. Mesleki deneyim yıllarına baktığımızda 6 ila 10 yıl arası öğretmenlik mesleğini yürütenlerin olumsuz yönde görüş bildirdikleri ortaya çıkmıştır. Mesleğe yeni başlayan öğretmenler programın eğitim durumuna ilişkin genellikle olumlu görüş belirtmiştir. Mesleki yıllara göre verilen cevaplarda en belirgin farklılık ise 20 yıl ve üzeri öğretmenlerimizde ortaya çıkmıştır. Bu öğretmenlerimizin tamamı programın eğitim durumlarına ilişkin verilen cevaplarda hiçbir olumsuz görüş belirtmemiştir.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının eğitim durumlarına ilişkin yapılan bire bir görüşmelerde kadın öğretmenlerimizin aksine erkek öğretmenlerimizin tamamı okulların teknik ve fiziki yapısına dikkat çekmiştir. Sosyal Bilgiler dersi çok fazla materyal ve yöntem ile desteklenmeye müsait bir ders olmasına rağmen okulların yetersiz durumlarının ön plana çıktığı görülmektedir. Böylesi durumlarda da ders içi öğrenme ortamlarının pekiştirilemediği öğretmen görüşlerine yansımaktadır. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

"Eğitim ve öğretimi birlikte ele aldığımızda yeni müfredat öğretim ağırlıklı olarak ele alınmış. Eğitimi de biraz ağırlık verilmesi gerekiyor. Tabi ki eğitimi aile, okul ve çevre de etkileşimli olarak yapılıyor. Müfredat, aile ve çevrenin yetersiz kaldığı durumları göz önünde bulundurmalı. Örneğin; çevre temizliği." (SBÖ41)

"Sosyal Bilgiler dersi, ders içi ve dışında çok fazla teknik ve materyal ile desteklenmeye uygun bir derstir. Bu yeni programda da bu durum dikkate alınmış olmasına rağmen ne okulların teknik kapasitesi ne de öğretmenlerin farklı öğrenme öğretme ortamlarını oluşturmaya bilgileri yeterlidir." (SBÖ42)

"Her alanda olduğu gibi eğitim alanındaki araştırmalar, bilgiler sürekli gelişmekte. Gelişen bilimsel bilginin yanında öğrencilerin içinde bulunduğu sosyal çevre ve teknolojiye ulaşma imkanları her geçen gün değişmektedir. Bunlar doğrultusunda güncellemelerin olmasında fayda olduğunu bunun da programa aksettirildiğini hazırlanan programda görüyorum." (SBÖ43)

"Yaşantıya dayalı, öğrenci merkezli ve çağdaş öğretim yöntemlerinin işe koşulması ders içeriği açısından paralel gitmekle beraber bunu yapmak için ekstra zaman durumu oluşturmaktadır. Fakat bunu karşılamak için ders saati mevcut değildir. Esasen ders muhtevası öğrenciye çok farklı yöntem teknikler sunacak şekildedir." (SBÖ44)

"Bireyin var olan deneyimlerini dikkate alan, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir bakış doğrultusunda öğrenci merkezli yaklaşımlar ön plana çıkartılmakta. Temelde bireylerin iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmayı amaçlayan eğitim anlayışı güdülmekte. Bu bağlamda okullardaki değer eğitiminin amaçlarından biri öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik

geliştirmelerini sağlamaktır. Zaten eğitimin hedeflerinden biri de öğrencileri sağlıklı ve mutlu bir şekilde hayat hazırlamak, iyi insan ve iyi vatandaş olmalarını sağlayacak bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklarla donatmak olmalıdır ki bunu Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı sağlamaktadır." (SBÖ45)

4. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-7: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerlendirme Boyutuna İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	17	7
Erkek	9	6
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	3	3
6-10 Yıl	6	5
11-15 Yıl	9	2
16-20 Yıl	3	1
20+	5	2
Toplam	**26**	**13**

Katılımcı öğretmenlerimizden 26' sı güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirme boyutuna ilişkin olumlu görüş bildirirken 13' ü tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruyu yanıtsız bırakan 1 öğretmen olmuştur, bu durum tablo da belirtilmemiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirme boyutuna dair bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Konu sonu değerlendirme testlerini başarılı ve öğrencinin kendisini analiz edebilmesi açısında yararlı olduğu belirtilmiştir (SBÖ15),
2. Zihin haritalarının kullanılması oldukça doğru bir yöntem olduğu belirtilmiştir (SBÖ36),

3. Hazırbulunuşluğun belirlenmesi, izleme-değerlendirme-sonuç odaklı değerlendirme olarak ele alınması mümkün olan değerlendirme boyutunun faydalı bulunduğu belirtilmiştir (SBÖ3),
4. Her ünite içerisinde 'Sıra Sizde' etkinlikleri ile öğrencinin katılımı sağlanmış ve ünite değerlendirme sorularının kazanımlara yönelik sorulduğu (SBÖ11, SBÖ33) belirtilmiştir,
5. Öğretim programının değerlendirme kısmında yer alan bilgilendirme aslında ideal ve olması gerektiği bir şekilde açıklanmış. Süreç değerlendirmenin esas alınması, sadece öğretmen değerlendirmenin olmaması vb. gibi durumlar belirtilmiştir (SBÖ21),
6. Bu programın öğrencinin neyi bildiklerinden çok neyi nasıl bildiklerini ve neler yapabildiklerini önemsediği belirtilmiştir (SBÖ23),
7. Değerlendirme sürecinde farklı soru tiplerinin kullanılması ve bireyin ölçme değerlendirme sürecine konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı özelliklerinin dikkate alınmasının faydalı olduğu (SBÖ8, SBÖ10, SBÖ16, SBÖ17, SBÖ24, SBÖ31, SBÖ36) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirme boyutuna ilişkin bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Konuların kazanım üzerinde sadeleşmesine rağmen MEB tarafından yayımlanan kazanım testlerinde halen bilgi yoğunluğu devam etmektedir. Bu kazanım testlerinin de fazla teorik bilgiden arındırılması gerektiği (SBÖ25, SBÖ27) belirtilmiştir,
2. Değerler eğitimi kazanımlarının ölçülmesinde eksiklik olduğu belirtilmiştir (SBÖ6),
3. Değerlendirme soruları tekrar gözden geçirilebilir, daha etkin ve verimli değerlendirme ölçekleri kullanılması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ28),
4. Değerlendirme sürecinde kavram öğretimi ile ilgili çok fazla ezber içerikli sorular yer alıyor. Bunların düşürülmesi ve öğrencilerin daha fazla yorum ve değerlendirme yapabileceği ölçme araçlarının kullanılması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ21).

Katılımcı öğretmenlerimiz kendilerine yöneltilen sorularda programın değerlendirme boyutunu genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerimizin olumlu-olumsuz tutumlarında kadın öğretmenlerimiz erkek öğretmenlerimize oranla programın değerlendirme boyutunu daha olumlu bulduklarını belirtmişleridir. Özellikle belirtilmek istenen olumsuz yan ise taslak üzerinde bireysel farklılıkların dikkate alınıyor olması ancak sınıf içerisinde gerek süre gerekse de sınıf mevcutlarının buna izin vermediği yönündeki görüşler olmuştur. Bu önemli not görüşme dışında yapılan sohbetler esnasında ortaya çıkmıştır. Mesleki deneyim yıllarına baktığımızda ise 0 ila 10 yıl arası öğretmenlik mesleğini yürütenlerin oran olarak olumsuz yönde görüş bildirdikleri, 16 ila 20+ öğretmenlik mesleğini yürütenlerin ise olumlu yönde görüş bildirdikleri görülmüştür. En belirgin farklılık ise olumlu yönde görüş bildiren 11 ila 15 yıl arası öğretmenlik mesleğini yapan katılımcılarda olmuştur.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirme boyutuna ilişkin yapılan bire bir görüşmelerden yaklaşık olarak anket verileriyle eş değer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerimiz değerlendirme sürecinin sonuca değil de sürece odaklanmış olmasına faydalı bulmaktadır. Bunun yanında farklı değerlendirme tiplerinin program içerisinde yer alıyor olması öğretmenlerimiz tarafından olumlu bulunmaktadır. Ancak elde edilen görüşler doğrultusunda değerlendirme işlevinin yeterli seviyede olmadığı ve iyileştirilmesi gerekliliği göz ardı edilmemesi gereken bir durum konumundadır. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Değerlendirme boyutu eksik çünkü dersin yoğunluğu o kadar çok ki mevcut değerlendirme araçları yetersiz kalıyor. Değerlendirme araçları ve yöntemleri geliştirilmelidir.” (SBÖ41)

“Farklı değerlendirme tipleri ve her konu için değerlendirme imkanı mevcut. Ancak zaman sıkıntısı bu durumun önüne geçmektedir. Bunun yanında değerlendirme sorularının kazanımlarla paralel olması program için olumlu bir yön. Ben değerlendirme işleminin yazılı materyallerden çok gerçek hayat ile entegre olması taraftarıyım. Bu program bize esneklik tanımaktadır.” (SBÖ42)

“Programda değerlendirme noktasında çeşitli materyaller kullanılabilecek kazanılar mevcut. Bu açıdan değerlendirme; proje, yazılı sınav ve etkinlikler gibi çeşitli şekillerde yapılabilecek bir program.” (SBÖ43)

“Sonuç odaklı olması ve süreç odaklı yaklaşımı ön plana alınması bakımından hala eksiklikler mevcut. Yine de sınava dayalı olmakla beraber çok yönlü testlerin uygulanması gerektiğini vurgulaması sebebiyle daha güvenilir ölçme değerlendirme fırsatı sunmaktadır.” (SBÖ44)

“Becerilerin, değerlerin ve kazanımların istenilen düzeyde kazandırılması öğrenme ve öğretmen süreciyle ölçme ve değerlendirme uygulamalarının eş güdümlü, birbirini destekleyici şekilde uygulanmasıyla mümkün olacaktır. Bu konuda daha iyi çalışmalar yapılması gerekmektedir.” (SBÖ45)

5. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-8: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Değerler Boyutuna İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	20	4
Erkek	11	5
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	6	1
6-10 Yıl	9	2
11-15 Yıl	6	2
16-20 Yıl	4	2
20+	6	2
Toplam	**31**	**9**

Katılımcı öğretmenlerimizden 31’ i güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedefler boyutuna ilişkin olumlu görüş bildirirken 9’ u tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruya tüm öğretmenlerimiz içtenlikle cevap vermiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek

olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine ilişkin bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Yeni programda olması gerektiği gibi değerler eğitimine daha çok önem verildiği (SBÖ14, SBÖ21) belirtilmiştir,
2. Belirlenen değerler öğrencinin sosyal hayatına pozitif davranışlar kazandırmasını ve kendini daha net ifade etmesini sağlamıştır (SBÖ15),
3. Programda hedeflenen değerler kazanımlarla pekiştirilecek şekilde işlendiği takdirde başarılı olacağı belirtilmiştir (SBÖ3),
4. Program içerisinde verilen birçok değerin işlenen konular içerisinde konu bütünlüğü oluşturularak verilmesinin olumlu bulunduğu (SBÖ1, SBÖ12, SBÖ27, SBÖ25, SBÖ34) belirtilmiştir,
5. Öğretim programı içerisinde yer alan insan hakları, eşitlik gibi değerlerin verilebilmesi için en ideal dersin Sosyal Bilgiler dersi olduğu görüşü belirtilmiştir (SBÖ21),
6. Öğrencilerimiz verilen değerler sayesinde hak ve sorumluluklarını bilen, sorunlara akılı ve pratik çözümler üreten, demokratik, paylaşımcı, inisiyatif kullanabilen gençler olarak yetiştikleri belirtilmiştir (SBÖ13),
7. Yıl boyunca var olan önemli gün ve haftaların değerli bir şekilde hissedilmesi için gerekli önemin verildiği belirtilmiştir (SBÖ18).

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler eğitimine ilişkin bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Sosyal Bilgiler dersinde verilen değerlerin çok önemli ve gerekli olduğu düşünülmekle birlikte, değerler eğitiminin Sosyal Bilgiler dersinde değil de ayrı bir ders olarak verilmesi gerektiği (SBÖ6) belirtilmiştir,
2. Değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiği (SBÖ4, SBÖ7, SBÖ19, SBÖ21) belirtilmiştir,
3. Değerler eğitimine dair duyusal alan hedeflerinin arka planda kaldığı (SBÖ21, SBÖ38, SBÖ40) belirtilmiştir,
4. Değerler konusunda ulusal ve evrensel değerler arasındaki denge sağlanarak, milli birlik ve beraberliği canlı tutacak değerlere daha fazla yer verilmesi gerektiği (SBÖ8, SBÖ35, SBÖ37, SBÖ39) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimiz kendilerine yöneltilen sorularda programın değerler eğitimi boyutunu genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerimizin olumlu-olumsuz tutumlarında kadın öğretmenlerimiz erkek öğretmenlerimize oranla programın değerler eğitimi boyutunu daha olumlu bulduklarını belirtmişleridir. Mesleki deneyim yılları arasında ise herhangi bir fark bulunamamakla birlikte her mesleki deneyim yılı kendi içerisinde değerler eğitimine yönelik olumlu görüşler ortaya çıkarmıştır. Oransal olarak en fazla olumlu görüş bildiren grup ise mesleğe yeni başlayan öğretmenler olmuştur.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler boyutuna ilişkin yapılan bire bir görüşmelerde öğretmenlerimiz özellikle değerler eğitimine ayrı bir önem vermektedir. Değerler eğitiminde kazandırılması gereken değerlerin gayet olumlu bulunduğu ancak ders saatine ilave ekstradan bu eğitim için bir saatin de program içerisinde olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunun dışında eski programdan bazı değerlerin yeni programda yer almadığı, yer almayan değerlerin yeni programda da yer alması gerektiği öğretmenlerimiz tarafından dile getirilmektedir. Ayrıca belirlenen değerlerin kazanımlarla bağlantılı olmasının öğrencinin konuyu anlama becerisini etkilediği ve bu durumun olumlu bulunduğu belirtilen bir başka görüş olmuştur. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Değerler genel anlamda ele alınması ve konuya bütünlük sağlaması açısından başarılı fakat daha önce de belirttiğim gibi öğretim kısmına ayırdığımız zamanı değerler eğitimine veremiyoruz. Evrensel ahlaki değerlere biraz daha ağırlık verilmeli.” (SBÖ41)

“Değerlerin konular ile birlikte bağlantılı olarak ele alınmış olması öğrencinin daha iyi anlaması açısında gayet olumlu. Kültürümüzle ilgili yeni değerlerin de programa eklenmiş olması gayet olumlu olmuş.” (SBÖ42)

“2005 yılı programında olup 2018 güncellenen programda yer almayan bazı değerler var. Adil olma, misafirperverlik, temizlik vb. Ve güncellenen programa yeni eklenen tasarruf, eşitlik vb. değerler de var. Aslında 2005 programında yer alan değerler bu yeni programda da aynı şekliyle olmalıydı. Mesela misafirperverlik değeri kültürümüzün bir parçası olan değerdir.” (SBÖ43)

“Değerler eğitimini en iyi yansıtacak derslerden biri olan Sosyal Bilgiler açısından hala yeterli düzeyde etkinlik ve konu içeriği sunulmamaktadır. Bu konuda daha fazla değer eğitimini yansıtacak yaşantıya dayalı konular olmasında fayda olacaktır.” (SBÖ44)

“Milli, manevi ve evrensel değerleri tanıyan benimseyen ve bunları içselleştirerek davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmede içeriği itibari ile Sosyal Bilgiler dersinin katkısı son derece büyüktür. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersi öğretim programında değerler konusu yetersiz kalmaktadır.” (SBÖ45)

6. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Boyutuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-9: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Beceriler Boyutuna İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	12	13
Erkek	5	9
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	2	5
6-10 Yıl	6	7
11-15 Yıl	4	4
16-20 Yıl	3	4
20+	2	2
Toplam	**17**	**22**

Katılımcı öğretmenlerimizden 17’ si güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceriler boyutuna ilişkin olumlu görüş bildirirken 23’ ü tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruyu yanıtsız bırakan 1 öğretmen olmuştur, bu durum tablo da belirtilmemiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceriler boyutuna ilişkin bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Ünite konularının hedeflenen becerilerin çoğunu kazandırma konusunda yeterli olduğu görüşü (SBÖ1, SBÖ7, SBÖ12, SBÖ21, SBÖ36) belirtilmiştir,
2. Öğretim programları beceriler boyutu ile ilgili öğrencilerin davranış kazanmalarına elverişli olduğu görüşü (SBÖ4, SBÖ32, SBÖ34) belirtilmiştir,
3. Gündelik hayatta sıklıkla kullanmak zorunda olduğumuz sosyal becerilerin öğrencilere etkin bir şekilde kazandırılması açısından faydalı bulunduğu belirtilmiştir (SBÖ3),
4. Program da belirtilmiş olan becerilerin öğrenci seviyesine uygun olduğu görüşü (SBÖ2, SBÖ9, SBÖ14, SBÖ35) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceriler boyutuna ilişkin bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Birçok becerinin programa eklenerek zengin bir beceri eğitimi oluşturulduğu ancak bu beceri eğitiminin sağlıklı verilebilmesi ve etkin katılımın sağlanabilmesi için gerekli zamanın oluşamadığı görüşü (SBÖ2, SBÖ9, SBÖ12, SBÖ15, SBÖ20) belirtilmiştir,
2. Program araştırma, empati, karar verme, sorgulama, kronoloji gibi bazı becerilerde yetersiz. Öğrencilerin bu becerileri sosyal hayatlarında başarılı bir şekilde uygulayamadıkları görüşü (SBÖ1, SBÖ29, SBÖ30) belirtilmiştir,
3. Beceri boyutu ile ilgili olarak her şeyden önce becerilerin nasıl kazandırılması gerektiği konusunda öğretmenlerin yetersiz oldukları ve bu becerilerin nasıl kazandırılması ile ilgili öğretmenlere yönlendirme yapılaması gerektiği görüşü (SBÖ10, SBÖ21, SBÖ38 SBÖ40) belirtilmiştir,
4. Örnek: ‘Kanıt Kullanma’ ifadesi beceri olarak yer almasına karşın ders kitaplarının içeriğinde, öğrencilere yönelik herhangi bir etkinlik veya uygulamanın olmadığı belirtilmiştir (SBÖ21),
5. Beceriler boyutunda daha fazla yaparak-yaşayarak öğrenme ortamlarının hazırlanması gerektiği görüşü (SBÖ6, SBÖ25, SBÖ27) belirtilmiştir,
6. Program içerisinde yer alan beceri eğitimi biraz daha deneye ve gözleme dayalı hale getirilmesi gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ28).

Katılımcı öğretmenlerimiz araştırmaya konu olan ve kendilerine yöneltilen sorularda programın beceriler eğitimi boyutunu genel olarak olumsuz bulduklarını ya da daha geliştirilebilir yanları olduğunu belirtmişlerdir. Belirtmiş oldukları en önemli

olumsuzluk olan süre sıkıntısı Sosyal Bilgiler eğitimi için genel bir sıkıntı olmasına rağmen beceri eğitimindeki olumsuz tutumlarda sık sık vurgu yapılan bir durum oluşturmuştur. Bunun yanında öğretmenlerimiz kendi öz yetersizliklerinden de bahsederek beceri eğitimine dair yönlendirme almaları gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerimizin olumlu-olumsuz tutumlarında kadın ve erkek öğretmenler arasında herhangi bir fark bulunamamıştır. İki grubunda beceriler boyutunu genel olarak olumsuz bulduğu görüşü ortaya çıkmıştır. Mesleki deneyim yılları arasında ise herhangi bir fark bulunamamakla birlikte her mesleki deneyim yılı kendi içerisinde beceri eğitimine yönelik olumsuz görüşler ortaya koymuştur. Tabloya bakıldığında ise mesleki deneyim yılı fazla olan grubun programın beceri eğitimi boyutuna biraz daha olumlu baktığı sonucu ortaya çıkarılabilir.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının becerilerine ilişkin yapılan bire bir görüşmelerden elde edilen sonuçlar anket sonuçları ile paralellik göstermektedir. Temelde belirtilen görüş becerilerin uygulama kısmında verimsiz kalması yönünde çıkmaktadır. Görüşmeler esnasında öğretmenlerimiz öz eleştiri de yaparak kendilerinin de beceri eğitimini verme konusunda eksikliklerinin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca program içerisinde yer alan konuların değerlerde olduğu kadar beceri eğitimini destekleyici nitelikte olmadığı görüşü de dile getirilmiştir. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Becerileri ortaya koyabilmek için eğitim ve öğretimin bütünlük halinde verilmesi gerekiyor. Öğretim ile ilgili kısmı iyi kötü verebiliyoruz ancak eğitim kısmı eksik kalıyor çünkü bunun için gerekli şartlar mevcut değil.” (SBÖ41)

“Programda yer alan beceriler gayet olumlu ancak teori kısmında ne kadar başarılı olunabilse de uygulama alanında bu yetersiz kalmaktadır. Bu da öğretmenin beceri öğretimi yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.” (SBÖ42)

“Becerilerde değerler gibi güncellenen programda çağın ihtiyaçlarına cevap vermek adına dijital okuryazarlığı ve çevre okuryazarlığı gibi becerileri yararlı buldum.” (SBÖ43)

“Beceri boyutu çok özel kazanımlar getirmesiyle beraber beceriyi daha fazla ön plana çıkaracak konu içeriği oluşturulmalıdır. Buradaki amaç konu alanını

genişletmek değil, beceriyi ifade edebilecek fırsat sunacak daha doğrudan örnekler olmalı ve öğretmene fikir alanı yaratacak etkinlikler önerilmelidir." (SBÖ44)

"Beceriler konusunda 'Türkiye Yeterlilik Becerileri' dikkate alınmamıştır. Beceriler; sürdürülebilir, yeniliğe açık ve değişime öncülük edecek şekilde hazırlanmalıdır." (SBÖ45)

7. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yeni Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-10: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Yeni Tasarımına İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Olumlu	**Olumsuz**
Cinsiyet		
Kadın	8	15
Erkek	2	11
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	3	3
6-10 Yıl	3	5
11-15 Yıl	2	6
16-20 Yıl	1	6
20+	1	6
Toplam	**10**	**26**

Katılımcı öğretmenlerimizden 10' u güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programına ait yeni tasarıma ilişkin olumlu görüş bildirirken 26' sı tersi yönde hoşuna gitmeyen, hatalı bulduğu bir durumdan bahsetmiştir. Soruyu yanıtsız bırakan 4 öğretmen olmuştur, bu durum tablo da belirtilmemiştir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Ayrıca öğretmenlerimize sorular ile ilgili yapılan bilgilendirme kısmında en çok geri dönüşün geldiği alt problem sorusu yeni tasarım ile ilgili olmuştur. Bu durumun önüne öğretmenlere detaylı bilgilendirme yapılarak geçilmeye çalışılmıştır. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul

sosyal bilgiler dersi öğretim programına ait yeni tasarıma ilişkin bazı olumlu görüşleri şunlardır:

1. Yeni tasarımla birlikte öğrenme alanlarının daha fazla ön plana çıkmasının olumlu karşılandığı belirtilmiştir (SBÖ12),
2. Programda öğrenme alanlarını ayrı ayrı detaylı bir şekilde belirtilmesinin eğitim-öğretim sürecini kolaylaştırdığı (SBÖ10, SBÖ21, SBÖ31) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programına ait yen tasarıma ilişkin bazı olumsuz görüşleri ise şunlardır:

1. Öğrencinin daha aktif, derslerin interaktif olduğu bir düzen oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ39),
2. Programın herhangi belli bir kurama dayandırılmadığı görüşü (SBÖ7, SBÖ11, SBÖ18, SBÖ25, SBÖ26, SBÖ30, SBÖ34, SBÖ40) belirtilmiştir,
3. Yeni tasarım ile birlikte program disiplinler arası yaklaşımdan ziyade çok disiplinli bir anlayışı yansıtmaktadır. Bu durumun bazı öğrenme alanlarını olumsuz etkilediği ve programda yeterince yer alamadığı görüşü (SBÖ2, SBÖ9, SBÖ15, SBÖ22, SBÖ29, SBÖ37) belirtilmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimiz kendilerine yöneltilen sorularda yeni tasarıma ilişkin genel olarak olumsuz görüş belirtmişlerdir. Katılımcı öğretmenlerimizin olumlu-olumsuz tutumlarında erkek öğretmenlerimizin kadın öğretmenlerimize oranla yeni tasarıma daha olumsuz yaklaştıkları ortaya çıkmıştır. Mesleki deneyim yılları arasında daha belirgin bir farklılık ortaya çıkmıştır. Olumlu görüş bildiren öğretmenlerimizin mesleki deneyim yılları arttıkça bu görüş yerini tam tersi bir duruma bırakmaya başlamıştır. Yani mesleki deneyim yılı arttıkça yeni tasarıma ilişkin olumlu görüş sayısı da azalmıştır. Olumsuz görüşlerin çoğunluğu da mesleki deneyim yılı fazla olan öğretmenlerden gelmiştir.

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının yeni tasarımına ilişkin yapılan bire bir görüşmeler yeni tasarımın beğenilmediği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Öğretmenlerimiz Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası yaklaşımdan çok disiplinli bir yaklaşıma kaydırılmış olmasını ve bu durumun konu anlatımı sırasında öğretmen tarafından hissediliyor olmasını olumsuz bir etken olarak dile getirmişlerdir. Bir

öğretmenimiz ise durumun henüz farkında olmadığını zaman içerisinde yeni tasarımın ne gibi etkilerinin olacağını göreceklerini belirtmiştir. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

"Tasarım fikri olarak iyi fakat başarılı olabilir mi bilemiyorum. Eksiklikleri mevcut ivedilikle bunların halledilmesi gerekiyor." (SBÖ41)

"Yeni programda dikkatimi çeken konu; konuların daha çok bir disiplin etrafında değil de disiplinlerin konu içerisinde yer aldığını gördüm. Yani disiplinlerin birbiri ile olan bağlantısı biraz zayıflatılmış." (SBÖ42)

"Yapılan güncellemelerin yeni tasarım ile birlikte program bütünlüğü oluşturduğunu söyleyebilirim." (SBÖ43)

"Ders kitabı daha eğlenceli hale getirilmiş. Öğrencinin yaş seviyesine daha çok hitap ediyor. Eğlenceli bir görüntü kazanarak ilgi çekmesi yönünden avantajlı bir görünüm kazanmış." (SBÖ44)

"Yeni programın disiplinler arası yaklaşımdan daha ziyade çok disiplinli bir yaklaşıma kaydığını söyleyebilirim. Bu disiplinlerle iç içe olan bir dersi için olumsuzluk oluşturabilir." (SBÖ45)

8. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Sorunlara Dair Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-11: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Sorunlarına İlişkin Öğretmen Anket Görüşleri

	Sorun VAR	**Sorun YOK**
Cinsiyet		
Kadın	23	1
Erkek	13	3
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	7	-
6-10 Yıl	10	1
11-15 Yıl	8	1
16-20 Yıl	6	-
20+	5	2
Toplam	**36**	**4**

Tablo 4-12: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Dair Sorunlar

Sorunlar	f
Zaman	13 (SBÖ1, SBÖ3, SBÖ8, SBÖ10, SBÖ12, SBÖ16, SBÖ19, SBÖ20, SBÖ22, SBÖ25, SBÖ26, SBÖ27, SBÖ33)
Bazı konuların sınıf düzeyine uygun olmayışı	7 (SBÖ1, SBÖ2, SBÖ4, SBÖ11, SBÖ23, SBÖ24, SBÖ34)
Konu yoğunluğu	5 (SBÖ5, SBÖ14, SBÖ15, SBÖ21, SBÖ26)
Kronoloji hatası	4 (SBÖ4, SBÖ31, SBÖ32, SBÖ34)
Bazı önemli konulara derinlemesine yer verilmemesi	2 (SBÖ29, SBÖ30)
Değerlendirme formlarının fazlalığı	2 (SBÖ35, SBÖ37)
Karmaşıklık	2 (SBÖ38, SBÖ40)
Konular arasındaki bağlantısızlık	1 (SBÖ9)
Açıklama eksikliği	1 (SBÖ21)
Araç-gereç eksikliği	1 (SBÖ6)
Konu tekrarları	1 (SBÖ7)
Etkinliklerin az olması	1 (SBÖ36)
Ders kitabının yetersizliği	1 (SBÖ3)
Öğrenci kimliğini bulmasında yetersizlik	1 (SBÖ39)

Katılımcı öğretmenlerimizden programa dair yaşanan sorunlara ilişkin gelen cevaplarda 36 öğretmenimizin 14 farklı sorun belirttikleri görülmüştür. Sorun olduğunu belirten 36 katılımcıdan 23 tanesi kadın 13 tanesi de erkek öğretmenlerimizden oluşmaktadır ki bunda görüşmeye katılan öğretmenlerimizin çoğunluğunun kadın olmasının payı vardır. Sorun olmadığını belirten 4 öğretmenimizden 3 tanesi soruyu cevapsız bırakmıştır. Bu durum programda herhangi bir sorun belirleyemedikleri üzerine yorumlanmıştır. Görüşme formunda diğer sorulara vermiş oldukları yanıtlarda incelendiğinde çok fazla olumsuz bir ifade kullanmamış olmaları da yorumumuzun haklılık payını ortaya çıkarmaktadır. Diğer

öğretmen ise programda herhangi bir sorun olmadığını görüşme formunda belirtmiştir. Sorun olmadığını belirten 4 katılımcıdan 3 tanesi erkek 1 tanesi de kadın öğretmenlerimizden oluşmaktadır.

Belirtilen sorunların başında 'Zaman' ifadesi en çok dile getirilen durum olmuştur. Bir sorun olduğunu belirten 36 öğretmenimizden 13 tanesi zaman konusunun Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı için en büyük sıkıntı olduğunu belirtmiştir. Zaman konusu dışında; bazı konuların sınıf düzeyine uygun olmayışı, konuların yoğunluğu ve kronoloji gibi sorunlarında üzerinde de sıkça durulmuştur. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sorunlarına ilişkin belirtmiş oldukları görüşlerin bazıları şunlardır:

1. Ders saatlerinin az olması başlıca sorunlardan. Yapılması gereken etkinliklere yeterli zaman ayrılmadığı belirtilmiştir (SBÖ16),
2. Bazı konular birbiri ile bağlantılı değil. Kitaplarda verilen konu bilgisi ile kazanımları gerçekleştirmenin yeterli olmadığı belirtilmiştir (SBÖ9),
3. Bazı konuların sınıf seviyesine uygun olmadığını düşünüyorum. 7. Sınıf ders kitaplarındaki Osmanlı Devleti tarihinde kronolojik hataların yapıldığı belirtilmiştir (SBÖ34),
4. İçerikte sadeleştirmelerin yapıldığı söyleniyor fakat öğrencilerin gelişim düzeylerinin üstünde bazı konuların olduğu görüşü belirtilmiştir (SBÖ21),
5. Değerlendirme formaları fazla olduğundan öğrenci çabucak sıkılıyor. Metinler uzun, etkinlikler az olduğundan yetersiz olduğu görüşü belirtilmiştir (SBÖ37).

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sorunlarına ilişkin yapılan bire bir görüşmeler anket sonuçları ile benzer sorunları ortaya çıkarmıştır. Genel görüş ders saati süresinin yetersizliğidir. Sıkça dile getirilen bu sorun geçmiş programlarda da dile getiriliyordu. Öğretmen kılavuz kitabının kaldırılmış olması da belirtilen diğer bir sorun olmuştur. Dile getirilen bir diğer sorun ise öğretmenlerin kaynak kitap arayışına girmelerinin başlı başına bu ders ve program için en büyük sorun olduğunu ve bu durumun MEB kitaplarının yetersiz kalmasından kaynaklandığı şeklinde

olmuştur. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“En büyük sorunumuz ders saatleri. Sonra kazanım sayısı azalsa bile konu yoğunluğunun aynı kalması. Hal böyle olunca sorunlar baka sorunlara da neden oluyor.” (SBÖ41)

“En büyük sorun ders saatlerinin az olması. Bunun dışında öğretmen kılavuz kitabının da olmayışı öğretmenler için büyük handikap oluşturmuştur.” (SBÖ42)

“MEB kitaplarının içeriğinin kazanımlar için yetersiz olup kaynak kitaplara ihtiyaç duyulması benim gözümden yaşanılan en büyük sorun.” (SBÖ43)

“Ders saati paralel olmayan içerik ve kazanım sorunu devam etmektedir. Becerilerin hayata uygulanabilmesi için gereken konu ve etkinlikler iyileşse de yeterli seviyede değil.” (SBÖ44)

“Kazanımlarda azalmaya gidilen yeni program hali hazırda hala sorunlara neden olmaktadır. Zira kazanımlar ile ders saatleri arasında uyuşmazlık bulunmakta. Etkinlikleri çoğu zaman ders saatleri içerisinde yetiştiremiyoruz.” (SBÖ45)

9. Güncellenen Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına İlişkin Belirtilen Sorunların Çözümüne İlişkin Öğretmen Görüşleri

Tablo 4-13: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Belirtilen Sorunların Çözüm Önerilerine İlişkin Öğretmen Görüşleri

	Çözüm Önerisi Sunan	**Çözüm Önerisi Sunmayan**
Cinsiyet		
Kadın	23	1
Erkek	14	2
Mesleki Deneyim		
0-5 Yıl	7	-
6-10 Yıl	11	-
11-15 Yıl	8	1
16-20 Yıl	6	-
20+	5	2
Toplam	**37**	**3**

Tablo 4-14: Güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına Dair Çözüm Önerileri

Sorunların Çözümüne İlişkin Görüşler	f
Ders saatinin arttırılması	14 (SBÖ2, SBÖ8, SBÖ9, SBÖ10, SBÖ11, SBÖ12, SBÖ14, SBÖ15, SBÖ16, SBÖ19, SBÖ20, SBÖ22, SBÖ23, SBÖ33)
Sadeleşme	6 (SBÖ1, SBÖ10, SBÖ21, SBÖ24, SBÖ26 SBÖ34)
Konu bütünlüğü sağlanmalı	3 (SBÖ9, SBÖ25, SBÖ27)
Öğrenci ve veli dönütleri	2 (SBÖ29, SBÖ30)
Programın hazırlanış sırasında öğretmenlerin sürece daha fazla dâhil edilmesi	2 (SBÖ5, SBÖ7)
Sınıf mevcutlarında azalma	2 (SBÖ35, SBÖ37)
Var olan programın uzun yıllar kullanılması	1 (SBÖ18)
Kitapların yeniden gözden geçirilmesi	1 (SBÖ3)
Sosyal Bilgiler dersinin ikiye bölünmesi	1 (SBÖ4)
Bazı kazanımların ön plana çıkarılması	1 (SBÖ31)
Ders kitaplarının psikologlar eşliğinde hazırlanması	1 (SBÖ32)
Hizmet içi eğitim	1 (SBÖ35)
Siyasi ortamdan uzak	1 (SBÖ36)
Ortamın uygun hale getirilmesi	1 (SBÖ6)
Değerler eğitimine ayrılan zamanın arttırılması	1 (SBÖ38)
Öğrencilerin psikolojik durumlarının daha fazla dikkate alınması	1 (SBÖ39)
Ezberci eğitimden uzak	1 (SBÖ40)

Katılımcı öğretmenlerimizden programda yaşanan sorunların çözümüne ilişkin gelen cevaplarda; 37 öğretmenimizin çözüm önerisi belirttiği görülürken, 3 öğretmenimiz çözüm önerisi belirtmemiştir. Çözüm önerisi belirtmeyen 3 öğretmenin 3' ü de programda herhangi bir sorun belirleyemediklerini belirtmişlerdi

(Tablo 11). Herhangi bir sorun belirleyemediğini belirten diğer öğretmen ise çözüm önerisi kısmında cevap vererek Tablo 13' te değişikliğe sebep olmuştur. Çözüm önerisi belirten 37 katılımcıdan 23' ü kadın 14' ü erkek öğretmenlerimizden oluşmaktadır. Çözüm önerisi belirtmeyen katılımcılardan ikisi erkek biri de kadın öğretmenlerimizden oluşmuştur.

Sorunlara getirilen çözüm önerilerinin başında ders saatinin arttırılması gelmektedir. 14 öğretmenimiz ders saatinin arttırılması gerektiğini belirtmiştir. Zaman konusunda sıkıntı yaşandığını belirten öğretmen sayısı ise 13 idi. Bu durum bize yaşanan her soruna getirilecek çözüm önerisin o konu ile alakalı olmayabileceği durumunu göstermektedir. Ders saatinin arttırılması çözüm önerisinden sonra en fazla dile getirilen çözüm önerileri sırasıyla; sadeleşme, konu bütünlüğünün sağlanması, sınıf mevcutlarında azalma, öğretmenlerin sürece dahil edilmesi, öğrenci ve veli dönütleri gibi durumlar yer almaktadır. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sorunlarına ilişkin belirtmiş oldukları çözüm önerilerinden bazıları şunlardır:

1. Konuların bir bütün haline getirilerek sınıflar arası geçişlerde bu bütünlük uygulanıp derslerde bilgi ile beraber etkinlikler yapılıp daha kalıcı olunabilir. Konular arasında bütünlük sağlamak gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ27),
2. Akademik çalışmalar, öğretmen görüşleri, veli görüşleri ve öğrenciden alınan dönütlere göre birtakım düzenlemeler yapılabileceği belirtilmiştir (SBÖ29),
3. Sorunların çözülmesi için eskiden olduğu gibi Sosyal Bilgiler dersinin, Milli Tarih ve Milli Coğrafya olarak ayrılmasının faydalı olacağını hatta; Ekonomi, Vatandaşlık gibi derslerin de seçmeli ders olarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir (SBÖ4),
4. Tarihlerin azaltılarak ezberci eğitimden uzaklaşılması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ40),
5. Ders saatleri haftalık 4 saat olmalı ve 7. Sınıflara Vatandaşlık dersinin geri getirilmesi gerektiği belirtilmiştir (SBÖ11),
6. Kazanımların, hedef yazma ilkelerine uygun düzenlenmesi gerekir. Muğlak ifadelerin düzeltilmesi ve anlaşılır bir şekilde ifade edilmesi gerekir. Hedefler

değerlendirilebilir olmalı, bu nedenle kazanımlarında buna yönelik hazırlanmasının şart olduğu belirtilmiştir (SBÖ21),

7. Program taranarak kazanımlarda yer verilen karmaşık kavramlar-sözcükler çıkarılmalı. Terimsel ifadelerden biraz daha uzaklaşılması gerektiği belirtilmiştir (SBÖ24),
8. Sınıflar kalabalık olduğundan değerlendirme aşamaları etkili bir şekilde sağlanamıyor. Bundan dolayı genelde kalabalık sınıflar göz önüne alınarak öğretim programlarının bu duruma göre düzenlenmesi gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ37).

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında belirtilen sorunların çözümüne ilişkin yapılan bire bir görüşmelerde yaşanılan sorunlara paralel olarak elbette ilk çözüm önerisi ders saati süresinin arttırılması gerekliliği yönünde olmuştur. Bunun yanında programda yer alan konuların sınıf seviyelerine göre tekrar revize edilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Ortaöğretime kalması gereken konuların ilköğretimde verilmesinin öğrenciye hayli ağır geldiği ve bu durumun zaten yetersiz olan ders saatini iyice azalttığı görüşü belirtilmiştir. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Öncelikle dersteki yoğunluğu azaltarak başlayabiliriz. Çocuklara illaki ortaokulda her konuyu öğreteceğiz gibi bir düşünce yanlış. Ortaöğretime kalması gereken konular var. Örneğin 7. sınıflardaki Osmanlı Tarihi konuları ve 5. sınıflardaki İlkçağ konuları öğrencilere ağır geliyor.” (SBÖ41)

“Yıllardır devam eden Sosyal Bilgiler ders saati ile ilgili sorun ortadan kaldırılmalı ya da ağır olan bazı konuların ortaöğretimde Tarih dersi konuları içerisinde verilmesi gerekir.” (SBÖ42)

“MEB’ e ait kitapların daha çok kaynak kitap şeklinde olması gerekir.” (SBÖ43)

“Etkinlik temelli uygulamalar arttırılmalı. Ders saati buna esasen düzenlenmeli yani arttırılmalı. Konu yoğunluğu ders içi özel beceriler üzerine daha çok yoğunlaşmalı. Dağınıklık giderilmeli ve daha sade bir ders muhtevası oluşturulmalı. (SBÖ44)

“Ders saatinde düzenlemeye gidilmeli. Kitap içerisinde konu sıralaması çocukların akıllarını karıştırmakta dolayısı ile konu sıralaması tekrar gözden geçirilmelidir.

Yararlı olduğuna inandığım etkinliklere fazla fazla yer verilmiş olsa da uygulamada zorluklar yaşandığı için fayda sağlayamamakta bu bağlamda yine ders saati ile ilgili düzenlemelere gidilmeli. (SBÖ45)

10. İleriki Yıllarda Hazırlanacak Olan Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Olması Beklenilen Özellikler

Tablo 4-15: İleriki Yıllarda Hazırlanacak Olan Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Olması Beklenen Özellikler

Bir Programda Olması Gereken Özelliklere Dair Görüşler	f
Süre sıkıntısının olmadığı bir program	12 (SBÖ1, SBÖ2, SBÖ3, SBÖ8, SBÖ9, SBÖ11, SBÖ14, SBÖ23, SBÖ24, SBÖ25, SBÖ27, SBÖ33)
Açıklama ve yönlendirmenin olduğu bir program	5 (SBÖ7, SBÖ19, SBÖ21, SBÖ31, SBÖ39)
Atatürkçülük ile iç içe bir program	4 (SBÖ3, SBÖ15, SBÖ35, SBÖ37)
Her seviyeye uygun bir program	4 (SBÖ5, SBÖ12, SBÖ16, SBÖ34)
Değerlendirme temelli bir program	4 (SBÖ23, SBÖ28, SBÖ13, SBÖ31)
Etkinlik temelli bir program	4 (SBÖ5, SBÖ10, SBÖ38, SBÖ40)
Program öğelerinin açıkça belirtildiği bir program	4 (SBÖ16, SBÖ19, SBÖ23, SBÖ28)
Değer ve beceri temelli bir program	3 (SBÖ6, SBÖ29, SBÖ30)
Sosyal hayatla iç içe bir program	3 (SBÖ25, SBÖ26, SBÖ27)
Çağın gereksinimlerine uygun bir program	3 (SBÖ18, SBÖ22, SBÖ32)
Dünya vatandaşlığını benimsemiş bir program	2 (SBÖ15, SBÖ35)
Geri dönüşüm ve tasarruf ile ilgili bir	1 (SBÖ4)
Vicdan ve ahlak öğeleri ağırlıklı bir program	1 (SBÖ17)
Net, basit ve anlaşılır bir program	1 (SBÖ7)
Siyasi içeriklerden uzak bir program	1 (SBÖ36)

Özentiden uzak bir program	1 (SBÖ37)
Psikoloji ağırlıklı bir program	1 (SBÖ39)

Katılımcı öğretmenlerimizden ileriki yıllarda hazırlanması muhtemelen olan yeni program için en önemli kişinin kendileri olacağını ve bu doğrultuda nasıl bir program hazırlamak istediklerini sorduğumuzda kendilerinden hevesli yanıtlar aldık. Katılımcılarımızın tamamı bir görüş bildirmiş olup ortaya birbirinden farklı 17 görüş çıkmıştır. Bu görüşler arasında öğretmenlerimiz en çok süre ile ilgili bir sıkıntının olmayacağı bir program ayarlamaya başlayarak işe koyulacaklarını belirtmişlerdir. Daha sonra sırasıyla; açıklama ve yönlendirmenin olduğu bir program, program öğelerinin açıkça belirtildiği bir program, Atatürkçülük ile iç içe bir program, her seviyeye uygun bir program, değerlendirme temelli bir program, etkinlik temelli bir program… şeklinde devam etmektedir. Öğretmenlerimizin vermiş oldukları cevapların tamamına yer verilmeyecek olup, veri niteliği taşıyan cümleler örnek olarak belirtilecektir. Katılımcı öğretmenlerimizin bu soruda vermiş oldukları bazı yanıtlar şunlardır:

1. Öğrencilerin psikolojilerine sağlıklı etki edecek, sosyal yeteneklerini geliştirecek, eğlenceli, açıklama temelli milli bir öğretim programı için genel bir çalışma başlatılması gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ39),
2. Atatürkçülük konularının ve ders saatinin arttırılmasının, aynı zamanda daha zengin içerikli ders ve çalışma kitaplarının verilmesinin çok daha iyi olacağı belirtilmiştir (SBÖ3),
3. Konuların azaltıldığı, öğrenciye bilgi depolamaya çalışmaktan ziyade derslerin, konuların bütününde etkinlik temelli bir öğretim anlayışının olmasının beklendiği belirtilmiştir (SBÖ10),
4. Beceri ve değerlerin öğretimi için daha fazla açıklama ve yol göstermelere gereksinim var. Bunlara uygun düzenlemelerin yapılması gerekir. Ayrıca yöntem-teknik boyutunda açıklama ve yönlendirmelerin olmasının da gerekli olduğu belirtilmiştir (SBÖ21),
5. Toplumumuzdaki bireylerden yola çıkarak, başkalarına özenmeden, kültürel ve Atatürkçü değerlere uygun kazanımlara yer verilmesi gerekliliği belirtilmiştir (SBÖ37),
6. Daha hafif ve hayatın içinde olan bir müfredat ortaya koyulabileceği belirtilmiştir (SBÖ26),

7. Değerler eğitimi hedeflerini daha sağlıklı ve gerçekçi bir şekilde öğrencilerimize kazandırabilmek için değerler eğitimi adı altında farklı bir ders olabileceği belirtilmiştir (SBÖ6),
8. Ülke ve toplum ihtiyaçlarını karşılayan, bireyin gelişiminde vicdan ve ahlak değerlerini kazandıran bir öğretim programına ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir (SBÖ17),
9. İleriki yıllarda olabilecek programlarda geri dönüşüm ve tasarrufla ilgili bir ünite hazırlanmasının iyi olacağı belirtilmiştir (SBÖ4),
10. Siyasi içeriklerden arındırılmış, gerçekçi, yaratıcı ve eleştirel bir programın hazırlanması gerektiği belirtilmiştir (SBÖ36),
11. Süre sıkıntısının yaşanmayacağı, program öğelerinin net ifade edildiği ve değerlendirme sürecinin üzerinde durulabildiği bir programın olabileceği belirtilmiştir (SBÖ23).

Katılımcı öğretmenlerimiz ile anket çalışması yanında güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programında olması gereken özelliklere ilişkin yapılan bire bir görüşmelerde anket sonuçlarından farklı olarak bir öğretmenimiz çevre öneminden bahsetmiştir. Hazırlanacak programlarda doğal kaynakların tüketimi konusuna ağırlık verilmesinin sorunların birçoğunu halledeceği görüşü elde edilen veriler açısında önemlidir. Bunun yanında görüşmeye katılan öğretmenlerimiz Atatürkçülük ile ilgili kazanımlar üzerinde de durmuştur. Eski programa nazaran bu konudaki kazanımların azaltıldığı belirtilerek yapılan uygulamanın yanlış olduğu ve hazırlanacak ileriki programlarda bu durumun düzeltilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bir diğer önemli görüş ise temel konuların derste kavratıldıktan sonra geri kalan tüm zamanın yaşam ile iç içe geçirilmesi gerektiği şeklinde olmuştur. Katılımcı öğretmenlerimiz ile yapılan çalışmadan elde edilen görüşler şu şekildedir;

“Müfredat biraz daha sadeleştirilmeli. Öğrenciye görelik ilkesi biraz daha fazla göz önünde bulundurulmalı. Ölçme ve değerlendirme araçları çok çeşitli olmalı.” (SBÖ41)

“Temel konuların derste verildikten sonra geri kalan zamanın hayatla iç içe geçirilmesine olanak sağlayacak bir program olmasını isterim. (SBÖ42)

“Çevre günümüzdeki en büyük sorunlardan bir tanesi. Bu yüzden buna ve doğal kaynakların tüketimiyle ilgili konuların daha çok üzerinde durularak program hazırlanmasını umut ediyorum. (SBÖ43)

“Coğrafya konularının daha çok hayatilik ilkesi düşünülerek ve alanı çoğaltılarak hazırlanması gerekir. İletişim konusunun 7. sınıf dışına da çıkarılması faydalı olacaktır. Ayrıca Türkiye’ nin tarihi ve doğal özellikleri diğer sınıflarda da olmalı. Atatürkçülük esaslı konu ve kazanımlar tüm sınıflarda milli esaslar düşünülerek kesinlikle uygulanmalıdır.” (SBÖ44)

“Ders kitabının daha fazla bilgi verici ve kaynak kitap ihtiyacını azaltıcı hale getirilmesi gerekmektedir. Atatürkçülük esaslı konu ve kazanımlar daha da arttırılmalıdır.” (SBÖ45)

BÖLÜM 5: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmadan elde edilen sonuçların konuyla ilgili yapılan benzer araştırma sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmasına, araştırma bütününden elde edilen sonuçlar ışığında varılan yorumlamalara ve bu yorumlar doğrultusunda konuyla ilgili bundan sonra yapılacak araştırmalara yönelik birtakım önerilere yer verilmiştir. 2018-2019 eğitim öğretim yılında tüm sınıf düzeylerinde uygulanmaya başlanan Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının, daha önceden hazırlanana sorular doğrultusunda Sosyal Bilgiler dersi öğretmenleri tarafından değerlendirildiği bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

5.1. Sonuç ve Tartışma

1. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının hedeflerine yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının hedeflerini genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler; hedeflerin güncel ve çağın gereksinimlerine uygun olduğunu, hedeflerin azaltılarak daha yalın hale getirildiğini ve öğrencilerin bedensel, zihinsel ve duygusal alanlarda sağlıklı şekilde gelişimlerini hedeflerin destekler nitelikte olduklarını belirtmişlerdir. Yeni programda kazanımların eski programa göre daha az ve daha anlaşılır bir hale getirildiği ancak buna rağmen kazanımlarla bağlantılı konuların çok yoğun olmasından dolayı kazanımların gerçek hayatla entegre edilmesini zorlaştırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuçlar konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalar ile de uygunluk göstermektedir Öğretmenlerin görüşlerine başvurulan bir çalışmada, öğretmenlerin yeni programda yer alan hedeflerin azaltılmış ve sadeleştirilmiş olmasından dolayı memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca belirlenen kazanımların öğrenci seviyesine daha uygun ve hedefe dönük olduğu sonuçları ortaya çıkmıştır (Kara, 2018). Yapılan bir diğer benzer çalışmada Kılıç ve Yıldız (2018) benzer sonuçlara ulaşmıştır. Hedeflere ilişkin öğretmen görüşleri alındığında, belirlenen kazanım sayısının bir önceki programa göre azaltılmış olduğu, kazanımların öğrenci seviyesine uygun ve kazanımların anlaşılır olduğuna dair görüşler belirtilmiştir. Coşkun (2017) tarafından programa ilişkin hazırlanmış olan bir raporda hedeflerde yalınlaştırılmaya gidilmesi

öğretmenler ve veliler tarafından da istenilen ve öğretmenlerin yeteneklerini daha fazla ön plana çıkartan olumlu bir durum olarak karşılanmıştır. Öz (2018) tarafından yapılan bir diğer öğretmen görüşlü program inceleme çalışmasında ise program içerisinde belirlenen hedeflerin diğer derslerle ilişki kurularak ve ders içeriklerine uygun olarak hazırlandığı belirtilmekle birlikte hedeflerin açık ve anlaşılır olduğu görüşü de katılımcı çoğu öğretmen tarafından dile getirilmiştir. Bir başka çalışmada ise öğretmenler ile yapılan görüşmeler sonucunda, program hedeflerinin açık ve anlaşılır olduğu, hedeflerin milli ve manevi değerleri kazandıracak şekilde hazırlandığı, hedeflerin öğrenciler tarafından hayata geçirilebilir nitelikte olduğu ve hedeflerin çağın gereksinimlerine uygun olarak belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır (Kıroğlu ve Taş, 2018). Çıkan tüm bu sonuçlar çalışmamızın bulguları ile paralellik göstermektedir.

2. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriğine yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan bu olumlu-olumsuz sayıları birbirine çok yakın olmuştur. Öğretmenlerin yarısı içerik hakkında olumlu görüş bildirirken diğer yarısı da olumsuz yönde görüş bildirmiştir. Geçmiş, şimdi ve gelecek dengesi kurulmaya çalışılmıştır. Geçmişe ait yaşam koşulları ve değerler yorumlanırken, günümüzün bilgi ve teknoloji alanındaki gelişmelerin önemi hedeflenmiş ve üzerinde fazlasıyla durulduğu, her sınıf düzeyi için uygun içerik ve temaların belirlendiği ve konuların sadeleşmesi öğrencilerin konuları daha iyi kavramasına ve bilgi yoğunluğundan kurtulmasının olumlu olduğu görüşlerinin yanında; çok fazla ezber bilgiden dolayı öğrencilerin dersi sevmiyor ve önyargılı davrandığı, konuların her sınıf düzeyinde genellikle yoğun olduğu ve içerikte etkinlere daha fazla yer verilmesi gerektiği olumsuz görüşlerde belirtilmiştir. Yeni programda içeriğin eski programa göre hafifletilmiş olduğu ancak gene de ders saatinin ders içeriğini kaldırmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuçlar konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalar ile de uygunluk göstermektedir. Program değerlendirmesine yönelik öğretmen görüşlerinin alındığı çalışmalarda; (Kıroğlu ve Taş, 2018), içerik üzerine yoğunlaşmış ve içeriğin her boyutuyla ilgili olumlu dönüşler aldığını belirtmiştir yalnızca içeriğin çok yoğun olması olumsuz bir taraf olarak tez de belirtilmiştir. Atatürkçülük konularının azaltılmış olmasına yönelik çıkan sonuç ise Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2017) ile benzerlik göstermektedir: Atatürkçülük ile ilgili

2005 ve 2017 programlarındaki temalar karşılaştırıldığında 2017 yılında ciddi bir azalma olduğu ortaya çıkmaktadır. 2005 programında Atatürkçülük ile ilgili 5. sınıfta 165 temaya yer verilmişken bu sayı gene aynı sınıf seviyesinde 2017 programında sadece 4' e düşürülmüştür. Aradaki bu ciddi farklılaşma fazlaca dikkat çekmektedir. Kara (2018) tarafından yapılan yine benzer bir çalışmada içeriğin hafifletilmiş olmasının olumlu bulunduğu ve eski programdaki içeriğinin öğrenci seviyesinin üzerinde olmasının yanında yeni programın öğrenciye uygun hazırlanmış olması sonucu çalışmamızın bulgular kısmında çıkan olumlu sonuçlar ile paralellik göstermektedir.

3. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının eğitim durumlarına yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının eğitim durumlarını genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda öğretmenler; programın yöntem ve teknik olarak öğrenci aktifliğine uygun ve öğrencini başrolde olduğunu, hayatla iç içe bir program hazırlandığını ve teknolojik gelişmelerin program içerisine dahil edildiği şeklinde görüşler belirtilmiştir. Güncellenen programın ve aynı zamanda bir önceki programında öğrenci merkezli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Programın öğrenci merkezli bir anlayışla oluşturulmuş olmasına rağmen bazı okulların ve öğretmenlerin öğrenciyi merkeze alacak yöntem teknik kullanımı konusunda bilgi ve imkan yetersizliği olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çıkan bu sonuçlar konuyla ilgili yapılan bazı çalışmaların sonuçları ile benzerlik göstermektir. Bu kapsamda yeni programa dönük yapılan kısıtlı çalışmalarda bu boyuta yönelik elle tutular bulgular yer almadığı için 2005 yılı program çalışmaları ile karşılaştırılma yapılmaya çalışılmıştır. Yeni Sosyal Bilgiler programına ilişkin öğretmen görüşlerinin alındığı benzer bir çalışmada; Ece (2007), programın ders içi ve ders dışı etkinliklerinin öğrencilerin Sosyal Bilgilere ait beceriler kazanmalarına imkân verdiği, öğrencileri aktif hale getiren yöntem ve tekniklerin kullanılmasına olanak sağladığı, bilgiye ulaşmada teknolojik imkânlardan yararlanmaya öğrencileri özendirdiği sonuçlarına ulaşmıştır. Diğer bir çalışmada da Aslan (2009), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının "eğitim durumu" ile ilgili bölümünde öğretmenler eğitim durumunun; öğrencilerin "yapıcı-yaratıcı" faaliyetleri gerçekleştirmelerine olanak sağladığını, öğrencilerin sorumluluk sahibi ve haklarını bilen bireyler olarak yetiştirdiğini, öğrencilerin kendi

değerlerinin farkına varmalarını sağladığı sonuçlarına ulaşmıştır. Bir diğer benzer sonuçlarda Kıroğlu ve Taş (2017) çalışmasında ortaya çıkmıştır.

4. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerlendirme boyutuna yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının değerlendirme boyutunu genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda öğretmenler; konu sonu değerlendirmelerinin etkili bir şekilde hazırlandığını, farklı soru tiplerinin kullanılmasının yerinde olduğunu, sonuç değil süreç odaklı olduğunu, değerlendirme süreçlerinin açıklamalarıyla birlikte verilmiş olduğu, öğrenci odaklı ve kazanımları test etmeye uygun soruların olduğu görüşlerini belirtmişlerdir. Bunun dışında sınıf ortamında değerlendirme sürecinin tam randımanlı yapılabilmesi için de biraz daha fazla süreye ihtiyaç duyduklarını görüşmeye katılan öğretmenler belirtmişlerdir. Değerlendirme sürecinin öğrenci merkezli olması ve farklı soru tiplerinin kullanılmış olmasının yanında okulların imkan ve öğretmenlerin bilgi durumlarından dolayı zaman zaman öğretmen merkezli bir duruma dönüşebildiği sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan benzer çalışmalarda da gene bu sonuçlara paralel bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Benzer bir çalışmada; ölçme ve değerlendirme boyutunun güncellene yeni programda klasik ölçme araçlarına ek olarak alternatif ölçme yöntemlerinin kullanılması vurgulanmıştır (Gürel, 2017). En benzer sonuçlar ise Kıroğlu ve Taş (2018) çalışmasında ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda; ölçme değerlendirme araçlarının anlaşılır ve açıklayıcı olduğu, bireyin bireysel farklılıklarını dikkate aldığı ve ölçüm araçlarının hedeflerle uyumlu olduğu belirtilmiştir. Kılıç ve Yıldız (2018) çalışmasında ortaya çıkan olumsuz durumlar ise çalışmamızın eleştirilen yönleri ile paralellik göstermektedir. Bu bağlamda öğretmenler, değerlendirme boyutuna ilişkin, öğretmenlerin ölçme sistemi ile ilgili yeni yöntemleri uygulama konusunda sıkıntı yaşadıkları, bu yöntemlerin sınav sistemi ile uyuşmadığı ve kullanışlılık derecesinin az olduğu belirtilmiştir.

5. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının değerler boyutuna yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının değerler boyutunu genel olarak olumlu bulduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda öğretmenler; yeni programda değerler

eğitimine yeterince önemin verildiğini, öğrencilere pozitif davranışlar kazandırmada yeterli olduğu, içerik ile bir bütünlük içerisinde oluşturulduğu ve öğrencilere demokratik, paylaşımcı ve inisiyatif alma gibi önemli değerlerin kazandırıldığını belirtmişlerdir. Bu görüşlerden hareketle Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan değerlerin yeni programda konu kazanımlarıyla uyumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda bu değerlerin öğrencilerin yaşantılarına uygulayabilmeleri adına değerler konusuna daha fazla vakit ve önem verilmesi gerektiği sonucuna da ulaşılmıştır. Yapılan benzer çalışmalarda da gene bu sonuçlara paralel bulguların ortaya çıktığını göstermektedir. Çalışkan ve Yıldırım (2017) tarafından yapılan değerler eğitiminin karşılaştırılması üzerine bir çalışmada öğretmenlerin; yeni programdaki değerlerin yeterli olduğu ve Sosyal Bilgiler dersi için çok önemli olmasının yanında öğretmenlerin çoğu verilen bu önemi kendilerince değerler eğitimi üzerine yapılan akademik çalışmaları inceleyerek yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Gürel (2017) güncellenen yeni programda değerlerle ilgili olarak, sayısının eski programa göre arttırıldığı ve çağa uygun olarak hazırlandığı sonuçlarına ulaşmıştır. Kara (2018) çalışmasında, değerlerin Sosyal Bilgiler içerisinde rahatça işlenebileceği, yapısına uygun olduğu ve konuların değerlerle uyum içerisinde hazırlanarak değerlerin öneminin ön plana çıkarıldığı sonuçlarına ulaşmıştır. Bu çalışmada değerler ile ilgili ortaya çıkan sonuçların aksi yönde görüşlerin çıktığı çalışmalarda olmuştur. Doğanay (2018), değerlerin kazanımlarla doğrudan ilişkileri kurulamadığı ve değerler eğitimine daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Bunda değerler eğitiminin çok önemli olmasının ve süresi zaten yetersiz olan Sosyal Bilgiler ders zamanı içerisinde değerler eğitimine gerekli zamanın ayrılamayışı etkili olmuştur. Çünkü bir toplumun kendisinin farkında olan güçlü bir birey yetiştirmesi ve bu toplumun yüzyıllar boyunca ayakta kalabilmesi o toplumda yaşayan bireylerin ülke değerlerine verdiği değerle ortaya çıkar (Beldağ, 2012). Değer eğitimine yönelik yapılan çalışmalardan çıkan olumlu ve olumsuz sonuçlar çalışmamız sonuçları ile paralellik göstermektedir.

6. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının beceriler boyutuna yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının beceriler boyutunu genel olarak olumsuz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda öğretmenler; Sosyal Bilgiler dersinin

önemli bir boyutu olan beceriler için çok fazla zaman ayrılamadığını, öğretilen beceriler için etkinliklerin kısıtlı hatta bazı beceriler için hiçbir etkinlik olmadığını ve daha fazla yaparak-yaşayarak öğrenme ortamının olmasını gerektiğini ve kendilerinin de bu kapsamda yetersiz olduklarını bunun da becerilerin davranışa dönüştürülebilmesi için yeterli açıklamaların bulunmadığının etkisi olduğu belirtilmiştir. Becerilerin yeni programda aynı eğerler gibi konu kazanımları ve gerçek yaşantı durumlarıyla uyumlu olarak programa eklendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu becerilerin öğrenci hayatında yaşantıya dönüştürülebilmesi için öğretmenlere daha fazla açıklayıcı bilgilerin verilmesi gerektiği sonucuna da ulaşılmıştır. Yapılan benzer çalışmalarda da gene bu sonuçlara paralel bulguların ortaya çıktığı görülmektedir. Genel anlamda olumsuz sonucun çıktığı bir araştırma olmasa da çıkan sonuçlar arasında benzerliklere rastlanmıştır. Gürel (2018) becerilerin bir bölümünün günümüz ihtiyaçları paralelinde güncellendiği, diğer bölümünün ise önceki programlarda bulunan alt becerilerin temel becerilerinin arasına alındığı ve sayısının azaltıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu yönüyle fazla bir yenilik getirmediği düşüncesinin oluşmasına neden olmaktadır. Etkinliklerin zaman sıkıntısından dolayı verimli bir şekilde uygulanamıyor olması çoğu araştırma da ortaya çıkan sonuçlardan bir tanesidir. Bir başka görüş ise etkinliklerin zaman ve amaçlar açısından uygun olmadığıdır. Bazı etkinliklerin uygulanmasının zorluğu, zaman yetersizliği ve materyal temininin güçlüğünden dolayı uygulamada zorluk yaşanmaktadır (Kılıç ve Yıldız, 2018). Bir başka çalışma sonuçlarında ise araştırmamızın sonuçlarından açıklama ve öğretmen yetersizliği ile ilgili benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Becerilerin öğrencilere nasıl ve hangi yöntemlerle nasıl kazandırılacağı ile ilgili yeterli bilgi olmamakla birlikte bu sorumluluk öğretmenlerin bilgi ve tecrübelerine bırakılmıştır (Doğanay, 2018). Ayrıca çalışmamızdan elde edilen diğer sonuçlar ise; kadın ve erkek öğretmenlerimiz arasında olumlu-olumsuz görüş farklıklarında herhangi bir farklılığa rastlanmadığı ve mesleki deneyim yılı daha fazla olan öğretmenlerin daha fazla olumlu yönde görüş bildirdikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

7. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının yeni tasarım boyutuna yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda olumlu ve olumsuz yanıtlar ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin çoğunluğu güncellenen sosyal bilgiler öğretim programının yeni tasarım boyutunu genel olarak

olumsuz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda çalışmaya katılan öğretmenlerin çoğu; yeni tasarım ile birlikte programın disiplinler arası yaklaşımdan ziyade çok disiplinli bir anlayışı yansıtmakta olduğunu, bu durumun da bazı öğrenme alanlarını olumsuz etkilediği ve programda yeterince yer alamadığı görüşü ile yeni programın herhangi bir kurama dayandırılmadığı görüşü etrafında toplandıkları görülmüştür. Alınan cevaplardan hareketle Sosyal Bilgiler dersinin ana teması olan disiplinler arası yaklaşımdan yeni programda uzaklaşılmış olması öğretmenlerin alışık olmadığı bir sonuç olarak ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili yapılan benzer çalışmaların hiçbirinde bu boyut ile ilgili herhangi bir veri temini yapılmadığı gözlemlenmiştir. Sadece Doğanay' ın (2018) "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Hakkında Duyuru" adlı çalışmasında benzer görüşler ortaya çıktığı görülmektedir. Çalışma sonuçlarında programın herhangi bir kuram ya da felsefi bir temele dayandırılmadığı ve disiplinler arası bir anlayıştan çok disiplinli bir anlayışa geçildiği belirtilmiştir. Ayrıca öğrenme alanlarıyla da ilgili olarak, ünitelerin bu alanlardan bağımsız bir şekilde oluşturulduğu belirtilmiştir. Bunun dışında çalışmamızdan elden edilen bir diğer sonuç ise mesleki deneyim yılı fazla olan öğretmenlerin bu durumu daha fazla olumsuz karşıladıkları görülmüştür.

8. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sorunlarına yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda öğretmenlerin çoğunun programa dair en az bir sorunun olduğu görüşünü belirtmişlerdir. Bu görüşlerin çoğu kadın öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Meslekte 0-5 yıl ve 16-20 arası mesleki deneyimi olan öğretmenlerin daha fazla sorun belirttiği de elde edilen tablolar sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerin yeni güncellenen programa dair belirtmiş oldukları sorunların en dikkat çekici olanları ise; bazı konuların sınıf düzeyine uygun olmayışı, konu yoğunluğu, zaman sıkıntısı, konular arasındaki bağlantısızlık, açıklama eksikliği, etkinliklerin az oluşu ve öğrenci kimliğini bulması konusunda yetersiz bir program olduğu görüşleridir. Bu sorunlar içerisinde zaman sıkıntısı konusu öğretmenler tarafından en sık dile getirilen konu olmuştur. Alanda konuyla ilgili yapılan diğer benzer çalışmalarda da sorun olarak belirtilen konuların en başında zaman sıkıntısı gelmektedir. Bunun dışında ortaya çıkan sorunların konu ile ilgili geçmiş programlar ile ve yeni programla ilgili yapılan çalışmalarda hemen hemen benzer oldukları görülmektedir. Coşkun' un (2007) çalışmasında, programın ölçme-değerlendirme sisteminin karmaşık ve uygulanan

sınav sistemini ülke modeliyle uyumsuz bulmuş, etkinlikler için yeterli zaman kalmadığını ve programın uygulanışının çok fazla öğretmene bağlı olduğu sonuçlarını ortaya koymuştur. Ortaya çıkan açıklama eksikliği ile ilgili benzer bir sonuç da Çetin' in (2007) "İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı çalışmada ortaya çıkmıştır. Programın uygulama sürecine ilişkin ulaşılan en çarpıcı sonuç öğretmenlerin tamamına yakınının uygulama ile ilgili yeterince bilgilendirilmediklerini ifade etmeleri olmuştur. Sosyal Bilgiler dersi için zaman konusu yıllardır hep dile getirilen bir konu olmuştur. Ve bu sorun yapılan çoğu çalışmada da ısrarlı bir şekilde dile getiriliyor. Zaman yetersizliği öğretmenlerin dile getirdiği sıkıntıların başında yer almaktadır. Çatak' ın (2008) çalışmasında, haftalık ders saatinin programın uygulanması için yeterli olmaması, öğretmenlerin yeni programın anlayışı hakkında bilgi sahibi olmaması ve etkinliklerin uygulanmasına zaman yetmemesi araştırmamızdan çıkan sonuçları destekler niteliktedir. Gene aynı şekilde çalışmamızın sonuçlarını destekler nitelikte bir sonuçta Öztürk' ün (2009) çalışmasında ortaya çıkarılmıştır: "Öğretmenlerin büyük bölümü (%96) programda hedeflenen kazanımlara ulaşılabilmesi için zaman yetersizliğini ön plana çıkarmışlardır. Ders kitaplarındaki etkinliklerin tamamı uygulanamamaktadır". Güncellenen yeni programla ilgili yapılan az sayıda yapılan makale çalışmasından elde edilen sonuçlar da gene çalışmamızın sonuçlarını destekler niteliktedir. Yapılan benzer bir çalışmadan elde edilen; süre yetersizliği, öğretmenlerin yeteri kadar bilgilendirilmemiş olmaması ve sınıf mevcutlarının kalabalık olması durumlardan dolayı öğretmenler uygulama esnasında bazı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2018). Yapılan bir başka çalışmada; öğretmenlerin, program içeriğinin çok yoğun olduğu yönünde olumsuz görüş belirttikleri ve öğrenme-öğretme süreçleri için ayrılan ders süresinin yetersiz olduğu yönünde görüş belirttikleri görülmüştür (Kıroğlu ve Taş, 2018). Programın geneline ilişkin olarak en çok ifade edilen görüş, ders sürecinde kazanımların kazandırılması için zamanın yetersiz olduğu ve programın aşama aşama uygulanması gerekliliği görüşüdür. Öğretmenler süre yetersizliğinden dolayı sınıf içerisinde programa bağlı veya bağlı kalmadan istedikleri yöntem ve teknikleri uygulayamadıklarını belirtmişlerdir (Kılıç, ve Yıldız, 2018).

9. Güncellenen ortaokul sosyal bilgiler dersi öğretim programının sorunlarının çözümüne yönelik öğretmenlerden alınan anket cevapları ve görüşler sonucunda öğretmenlerin çoğunun programa dair en az bir çözüm önerisi belirttiği görülmüştür. Bunun yanında çalışmaya katılan kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre çözüm önerisi getirme konusunda daha istekli oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda öğretmenlerin yeni güncellenen programa yönelik belirtmiş oldukları sorunların çözümüne dair en dikkat çekici olanları ise; programda sadeleşme yapılması, ders saatlerinin arttırılması, programın hazırlanış sırasında öğretmenlerin sürece daha fazla dahil edilmesi, okul ortamının daha fazla uygun hale getirilmesi, konu bütünlüğü sağlanmalı, öğrenci ve veli dönütlerinin alınması, programın uzun yıllar kullanılması zamanı geldiğinde sadece güncelleme yapılması gerektiği, hizmet içi eğitimlerin arttırılması, sınıf mevcutlarının azaltılması ve değerler eğitimine daha fazla zaman ayrılması gibi öneriler olmuştur. Bir önceki boyut olan sorunlara dair görüşlere paralel olan bu çözüm önerilerinin birçoğu dışında öğretmenlerin, sorunlar kısmında belirtmedikleri durumlara dair çözüm önerilerini de dile getirdikleri görülmüştür. Bu çözüm önerileri arasında en fazla dile getirilen konu ders saatinin arttırılması durumu olmuştur. Bunun dışında belirtilen çözüm önerilerinin konu ile ilgili yapılan benzer diğer çalışmalarda da hemen hemen benzer oldukları görülmektedir. Sosyal Bilgiler programına ilişkin önerilerden en çok "sınıf mevcudunun azaltılması", "okullardaki araç-gereç eksikliklerinin giderilmesi", "ailelerin yapılacak seminer ve kurslarla program hakkında bilinçlendirilmesi ve "programla ilgili hizmet-içi eğitim kurslarına ağırlık verilmesi" sonuçları ortaya çıkmıştır (Aslan, 2009). Konumuzu oluşturan güncellenen Sosyal Bilgiler programına yönelik yapılan az sayıda makale çalışması sonuçları da çalışmamızı destekler niteliktedir. Çelikkaya ve Kürümlüoğlu' nun (2018) yapmış oldukları araştırmada; haftalık ders saati, içeriğin sadeleştirilmesi ve öğretmen kılavuz kitaplarının yayınlanması ile ilgili sonuçlara ulaşılmıştır. Yeni programa dair öne sürülen çözüm önerilerinden biri olan öğretmenlerin program hazırlanması aşamasında daha aktif olması görüşü Kıroğlu ve Taş' ın (2018) "2017 İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi" adlı çalışmada öğretmenin eğitim ile ilgili yapılan tüm faaliyetlerde yer alması ifadeleriyle dile getirilmiştir. Yine aynı şekilde Kılıç ve Yıldız' ın (2018) "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri: Bir Meta-sentez Çalışması" adlı araştırmasından elde ettikleri sonuçlarda çalışmamızı destekler

niteliktedir. Bu çalışmada da öğretmenlerin programa dair hedef, içerik, ölçme ve öğrenme-öğretme süreçlerinde daha sistemli yer alması ve hizmet içi faaliyetlerle bilgilendirilmesi gerekliliği ifade edilmiştir.

10. Katılımcı öğretmenlerimizden ileriki yıllarda hazırlanması muhtemelen olan yeni programda olması gereken özelliklere dair alınan anket cevapları ve görüşlerde programa yönelik farklı yanıtlar alınmıştır. Bu yanıtlar arasında en dikkat çekenleri; süre sıkıntısının olmadığı, Atatürkçülük ile ilgili konu ve kazanımlara yeterince yer verilen, her seviyeye uygun, dünya vatandaşlığını benimsemiş, etkinlik temelli, çağın gereksinimlerine uygun, açıklama ve yönlendirmenin yeterli olduğu ve öğelerinin açıkça belirtildiği bir program olmasını istediklerini dile getirmeleri olmuştur. Bu yanıtlar arasında öğretmenler en çok da süreyle ilgili bir sıkıntının olmayacağı program istedikleri yönünde görüş belirtmişlerdir. Çalışmaya katılan öğretmenlerimiz bu soruya yüksek katılım göstermişlerdir. Konuyla ilgili yapılan benzer çalışmalarda paralel sonuçların çıkmış olması çalışma sonuçlarımızı destekler niteliktedir. Ece (2007), çalışmasında öğretmenlerin Sosyal Bilgiler Programına ilişkin geleceğe yönelik önerilerden; sınıf mevcudunun azaltılması, ailelerin program hakkında bilinçlendirilmesi, hizmet içi eğitim kurslarına ağırlık verilmesi, programların hazırlanmasında öğretmenlerin etkin katılımının sağlanması ifadelerine tamamen katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Programa eklenmesi ya da çıkarılması ile ilgili öneriler ile ilgili olarak öğretmenlerin yarıya yakını eklemeler yapılmasını istemişlerdir. Öğretmenler, özellikle daha önceki sorulardaki cevaplarla tutarlı olarak Atatürkçülük konularının ve ders saati sayısının arttırılması gerektiğini ifade etmişlerdir (Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2018). Çalışmamızın sonuçlarını destekler bir öneri de Kılıç ve Yıldız' ın (2018) çalışmasında; öğretim programları ile ilgili, veli, öğrenci ve yönetici görüşlerinin alınması ve program geliştirilirken öğrenci gelişim özelliklerinin dikkate alınması şeklinde ki görüşlerle dile getirilmiştir. Bu açılardan bakıldığında, program geliştirme sürecinde programın bütün muhataplarının sürece aktif bir şekilde katılması katkı sağlaması için çalışmalar yapılması ve programın asıl hedefi olan çocuklarımızın bütün yönlerinin dikkate alınıp, programın merkezine konulması önemlidir.

Ortaya çıkan tüm bu sonuçlara genel olarak bakıldığında programın genel olarak olumlu bulunduğu ancak geliştirilmesi, eklenmesi ya da çıkarılması gereken yanlarının olduğu ve program hazırlayıcı kişilerin daha donanımlı kişiler olması

gerektiği sonuçları ortaya çıkmıştır. Geçmiş dönemlerde yapılan çalışmalarından söz edildiği araştırma da geçmişe kıyasla öğrenci odağının daha genişletildiğini görmekteyiz. Bunun yanında geçmiş dönemlerde yapılan programlardan farklı olarak Sosyal Bilgiler program yapısının yeni güncelleme ile disiplinler arası yaklaşımdan çok disiplinli bir anlayışa döndüğü sonucu ortaya çıkmıştır. Atatürkçülük ile ilgili kazanım sayılarında azalma olduğu ve bu durumun bazı katılımcı öğretmenlerimiz tarafından eleştirildiği ortaya çıkan diğer bir önemli sonuçtur. Uygulamada olan programla ilgili öğretmen kılavuz kitabının yayınlanmamış olması öğretmenlerimizin bazı konularda eksik kalmalarından dolayı çalışma içerisinde hem kılavuz olmayışını hem de kendilerinin bilgi eksikliklerini fazlasıyla dile getirip eleştirmeleri çalışma sonuçları açısından bir farklılık oluşturmuştur. Öğretmenlerin bu tutumu hazırlanan programı çok fazla okumadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır ki günümüze kadar hazırlanan programlar içerisinde öğretmene en fazla esneklik ve uygulama alanı sağlayan programın bu olduğunu hazırlanan program taslağı içerisinde görmekteyiz. Geçmiş dönemlerde yapılan konuyla ilgili çalışmaların birçoğunda dile getirilen Sosyal Bilgiler ders saati yetersizliği konusu çalışmamızda da en çok dile getirilen sorun olmuştur.

Dile getirilen bu çözüm önerilerinin göz ardı edilmemesi ve yapılacak diğer çalışmalara ışık tutması biz araştırmacıların en büyük temennilerindendir. Çünkü dile getirilen bu sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri evlatlarımızın geleceklerini şekillendiren ve programların uygulayıcısı konumunda yer alan öğretmenlerimizin ifadeleridir. Sorunları bizzat yaşayanlar ve aynı zamanda da bu sorunlara kendilerince çözüm önerisi getirmeye çalışanlardır gene öğretmenlerimiz. Öğretmenlerimizden ne kadar üst seviyede verim alabilirsek bu durum öğrenci başarısının üst seviyelere çıkmasına da doğrudan katkı yapacaktır. Milletlerin gelişmeleri açısından eğitim-öğretim faaliyetlerinin ne kadar önemli olduğunu hesaba katarak hazırlanan bu programların bir neslin yetişmesinde etkili olacağı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Ve son olarak elde edilen sonuçlar; 2005 programının tamamında yaşanılan sıkıntıların benzerlerinin 2017'de devam ettiğini göstermekte olup öğretmenlerin ve öğrencilerin beklentilerinin yeteri kadar karşılanmadığını ve verilen eğitimlerin yetersiz olduğunu göstermektedir.

5.2. Öneriler

Araştırmaya katılan öğretmenlerimizden gelen ve çalışma sonunda elde edilen bulgular ışığında araştırmacı tarafından geliştirilen birtakım öneriler olmuştur. Bu öneriler benzer konularla ilgili çalışma yapacak olan araştırmacılara ışık tutması açısından önemlidir. Bu öneriler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

1. Öğretmenler belirli periyotlarla eksikliklerini hissettikleri konularda hizmet içi eğitimlere tabi tutulmalıdır.
2. Programında derse ayrılan sürenin kısıtlı olmasından ötürü öğretmenler zamanı verimli kullanma konusunda bilinçlendirilmelidir.
3. Programda velilere düşen görevler açıkça belirtilmeli ve veliler ile sürekli diyalog halinde olunmalıdır.
4. Programın etkili uygulanabilmesi için sınıf mevcutları en fazla 25 kişi olmalıdır.
5. Daha verimli bir Sosyal Bilgiler öğretimi için haftada 3 saat olan ders saatinin artırılması gerekmektedir.
6. Değerler öğretimine daha fazla yer verilebilir. Hatta haftalık ders saati süresi 4' e çıkarılarak bir ders sadece bu alana ayrılabilir.
7. Öğretmenler sürekli olarak kendi aralarında fikir alışverişinde bulunmalıdırlar.
8. Programların hazırlanması esnasında aşamaların tamamında öğretmenlerin katılımı sağlanmalıdır.
9. Uygulayıcılar tarafından programda eksikliği belirtilen konular dikkate alınarak programda düzeltilmeler yapılabilir.
10. Atatürkçülük ile ilgili talepler dikkate alınarak programda yeni düzenlemelere gidilebilir.
11. Çalışmanın sadece Kartal ilçesi ile sınırlı olmasından dolayı, konuyla ilgili çalışmaların daha kalabalık örneklemde yapılması önerilmektedir.
12. Programın yeni olmasından dolayı farklı boyutlarından değerlendirildiği benzer çalışmaların yapılması ve alana eklenmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

Açıkalın, M. (2017). *Araştırmaya dayalı Sosyal Bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.

Açıkgöz, K. Ü. (2003). *Aktif öğrenme*. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.

Ada, S. ve Sözen, E. (2018). 2005 ve 20018 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi, 6(1),* 53-71. dergipark.gov.tr/ajeli e-ISSN: 2148-2667.

Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler öğretiminin genel amaçlarına karşılaştırmalı bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 20(2),* 605-626. https://docplayer.biz.tr/22910421-Ulkemizde-sosyal-bilgiler-ogretiminin-genel-amaclarina-karsilastirmali-bir-bakis-1.html.

Akşit, İ. ve Çoban, O. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 7(1),* 479-505. DOI: http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v7i1.1395.

Akyüz, Y. (2005). *Türk eğitim tarihi m. ö. 1000- m.s. 2004* (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

Ambarlı, A. (2010). *Türkiye' de cumhuriyetten günümüze Sosyal Bilgiler programları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı, Konya.

Arı, T. (2018). *2015 ve 2017 ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki kazanımların yenilenmiş Bloom Taksonomisine ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Aslan, D. (2009). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının yapılandırmacı yaklaşım bağlamında öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, S. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf yeni (2004) Sosyal Bilgiler müfredatının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Aydoğan, A. (2008). *Lise Giriş Sınavları (LGS-OKS) Coğrafya Sorularının Bilişsel Alan Basamaklarına Göre Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ayka, N. (2007). Sosyal Bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, *6(22)*, 46-73, www.esosder.org.

Balcı, A. (2001). *Sosyal bilimlerde araştırma.* Ankara: Pegem Yayıncılık

Barth, J. L. Ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretimi.* Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Yayınları, Ankara: YÖK.

Beldağ, A. (2012). *İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersindeki değerlerin kazanılma düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Bıkmaz, H. F. (2006). Yeni ilköğretim programları ve öğretmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 39(1),* 99-116. https://doi.org/10.1501/Egifak_0000000125.

Büyüköztürk, Ş. (2005). Anket geliştirme. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(2),* 1-19.

Coşkun, A. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programı hakkında öğretmen görüşlerine ilişkin nitel bir çalışma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Başkent Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Coşkun, D. Y. (2017). *Öğretim programları arka plan raporu.* Eğitim Reformu Girişimi.

Cicioğlu, H. (1985). *Türkiye Cumhuriyeti' nde ilk ve ortaöğretim*: *tarihi gelişimi.* Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Çalıkan, Ö. (2019). *2017-2018 yeni Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının öğretmen görüşlerine göre*

gerçekleştirme düzeyinin belirlenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Tokat.

Çatak, K. (2008). *6. sınıf yeni Sosyal Bilgiler öğretimi programındaki öğretmen-öğrenme süreçlerine yönelik öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Muğla.

Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2018). Yenilenen Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(11),* 104-120.

Çetin, F. (2007). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim, Konya.

Demir, P. (2015). *Yenilenmiş Bloom Taksonomi' ne göre 2005 yılı Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ve seviye belirleme sınavları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Dokuz Mayıs Üniversitesi İlköğretim Anabilim Dalı Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Demirel, Ö. (1999). *Öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2004). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (7.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2005). *Kuramdan uygulamaya eğitimde program geliştirme* (8.baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık

Demirel, Ö. (2007). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi

Demirel, Ö. (2009). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi

Demirdelen, C. Ve Yapıcı, M. (2007). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri.* Elementary education online, *6(2),* 204-212. http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/1920.

Demirtaş, Z. (2017). *Eğitimde program değerlendirme yaklaşımlarına genel bir bakış*. Özgün Araştırma. 756-768.

Doğanay, A. (2018). 2017 *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı hakkında* (Duyuru). http://sosbilder.org.

Ece, B. (2007). *İlköğretim birinci kademe 2005 Sosyal Bilgiler programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Ercan, İ. ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 30(3),* 211-216.

Erden, M. (1993). *Eğitimde program değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.

Fettahoğlu, B. (2011). *7. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı, Erzincan.

Gül, A. ve Özen, Y. (2007). Sosyal ve eğitim bilimleri araştırmalarında evren-örneklem sorunu. *Erzincan Üniversitesi İlköğretim Bölümü*, *0(15),* 394-422.

Güler, H. (2018). 2005 *Sosyal Bilgiler öğretim programı ve 2017 Sosyal Bilgiler öğretim programı taslağının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Burdur.

Gürel, D. (2017). Taslak Sosyal Bilgiler öğretim programına yönelik yapısal bir değerlendirme. *Bartın Üniversitesi Kurumsal Akademik Arşivi.* Bağlantı adresi: https://www.researchgate.net/publication/318820650.

Kalafatçı, Ö. (2017). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Ordu.

Kalaycığlu, E. (2007). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum

Kan, Ç. (2010). *Sosyal Bilgiler dersi ve değerler eğitimi*. Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü. Milli Eğitim. s:187, 138-145.

Kapcak, B. C. ve Okuyan, F. (2016). *Nitel araştırmada geçerlilik ve güvenirlik* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aydın.

Kara, M. R. (2018). *2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki eski çağ konusunun incelenmesi ve öğretim programlarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Konya.

Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

Kılcan, B. (2009). *İlköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Niğde.

Kılıç, D. Ve Yıldız, V. (2018). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri: bir meta-sentez çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 22(Özel Sayı), 2115-2127.

Kıroğlu, K. Ve Taş, H. (2018). İlkokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Elementary Education Online*, *17(2),*697-716. http://ilkogretim-online.org.tr/index.php/io/article/view/2668.

Kuş, E.(2003). *Sosyal Bilimlerde araştırma teknikleri nitel mi, nicel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.

Kuyucu, İ. (2007). *Sosyal Bilgiler 5. sınıf öğretim programının uygulanmasının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Küçüktepe, C. (Ed.). (2013). *Eğitimde program geliştirme kavramlar yaklaşımlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Merriam, S.B. (2013). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*, (Çev.Ed: Selahattin Turan). Ankara: Nobel Yayınları

Michaelis, J. U. (1963). *Social studies for chidren in a democracy* (3. Baskı). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice- Hall.

Milli Eğitim Bakanlığı, (1968). *İlkokul programı.* İstanbul.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, (2004). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı.* Ankara.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 4-5. sınıf öğretim programı kılavuzu.* Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.

Milli Eğitim Bakanlığı, (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara.

Monetle, D.R., T.]. Sullivan, c.R. De Jong (1990). *Applied social research*. New York: Harcourt Broce Jovanovich, Inc.

OLİVER, Albert I. 1965. *Curriculum İmprovement: A Guide to Problems, Principles and Procedures.* New York: Dodd Mead and Company .

Otluoğlu, R. Ve Öztürk, C. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebî ürünler ve yazılı materyaller.* Ankara: Pegem Akademi.

Öner, U. ve Pişkin, M. (1999). *Görüşme ilkeleri ve teknikleri*. Ankara: Siyasal Yayıncılık

Öz, E. (2018). *2005-2018 yılları arasında değişen ortaokul Matematik öğretim programlarının öğretmen görüşleri ve içerik boyutları açısından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Bayburt.

Özçelik, D. A. (2010). *Eğitim programları ve öğretim.* Ankara: Pegem Akademi

Özoğlu, S. Ç. (1992). Davranış bilimlerinde anket; bilgi toplama araçlarının geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25(2),* 321-39. http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/501/5969.pdf.

Öztürk, C. ve Tuncel, G. (2006). Yeni 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi programı ile ilgili öğretmen görüşleri. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Bildiri Kitabı.* Ankara: Kok Yayıncılık. ss. 187-196.

Öztürk, S. (2009). *İlköğretim okullarında yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan 6 ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Pala, Ş, M. (2019). *Ortaokul 5. sınıf öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersi bilim teknoloji ve toplum öğrenme alanına ilişkin akademik başarı ve becerilerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Erzincan.

Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. (Bütün, M. ve Demir, S. B., Çev.) Pegem Akademi: Ankara.

Pınarbaşı, D. (2007). *İlköğretim 4 ve 5. sınıflarda eski ve yeni öğretim programına göre okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya ünitelerine ilişkin ölçme ve değerlendirme çalışmalarının öğretmen görüşlerine göre analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), On Sekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Sağnak, M. (2004). Örgütlerde değerler yönünden birey-örgüt uyumu ve sonuçları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10(37), 72-95.

Saylan, N. (2001). Ortaöğretim öğretmenlerinin program tasarısı ile ilgili görüşleri ve tasarı süreçlerindeki davranışlarının belirlenmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(6),* 1-13.

Sert, C. (2019). *Sosyal Bilgiler öğretiminde dersler arası ilişkilendirme üzerine durum çalışması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Aydın.

Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu.* İstanbul: MEB Yayınları.

Sönmez, V. (2012). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Şahin, M. (2019). *Sempozyum: IV. Sosyal Bilimler Eğitim Kongresi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Şeker, H. (Ed.). (2013). *Eğitimde program geliştirme ve kavramlar yaklaşımlar.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Şimşek, H. Ve Yıldırım, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (6. Baskı).* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Tazebay, A. (2000). *İlköğretim programları ve gelişmeler.* Ankara: Nobel Yayınları.

Turan, R. (2018). 2017 ilkokul ve ortaokul Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı üzerine genel bir değerlendirme. *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi,* s: 19, ss: 295-328. DOI: 10.22464/diyalektolog.257

Türnüklü, A. (2000). Eğitim bilimleri araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Dergisi, s:24,* 543-559.

TTKB (2017). *Müfredatta yenilme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Tay, B. (2017). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ile 2017 Sosyal Bilgiler dersi taslak öğretim programının karşılaştırılması. *International Journal Of Eurasia Social Sciences, Vol: 8, Issue: 27,* pp. 461-487.

Ulusoy, K. (2014). *Sosyal Bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar-1.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Uzun, A. (2007). *2005-2006 öğretim yılında uygulanmaya başlanan 6. sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı hakkında öğretmen görüşleri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Varış, F. (1988). Eğitimde program geliştirme teori ve teknikler (4. Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, No: 157.

Wood, B. B. (2001). Stake's Countenance Model: Evaluation an Environmental Education Professional Development Course. *The Journal of Environmental Education, 32(2),* 18-27.

Yazar, O. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Abdulhamit ORUÇ
Doğum Tarihi: 27/04/1989
Doğum Yeri: İstanbul/Kartal
Yabancı Dil: İngilizce
E-Posta: hmt61.oruc@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2015 - 2019: Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Başkanlığı
2008 - 2013: Lisans, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği / Trabzon
2005 - 2008: Ortaöğretim, Süleyman Demirel Lisesi / İstanbul
1995 - 2005: İlköğretim, Zekeriya Güçer İlköğretim Okulu / İstanbul

İŞ DENEYİMİ

2015 - : İstanbul Üniversitesi – Cerrahpaşa Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Formasyon Bürosu / İstanbul
2014 – 2015: Soğanlık İmam Hatip Ortaokulu, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği / İstanbul